PHÆDRI
AUGUSTI CÆSARIS LIBERTI
FABULARUM ÆSOPIARUM
LIBRI QUINQUE.

INTERPRETATIONE ET NOTIS ILLUSTRAVIT

PETRUS DANET ACADEMICUS

JUSSU

CHRISTIANISSIMI REGIS

IN USUM

SERENISSIMI DELPHINI

Adjecto praecipuorum Phaedri vocabulorum
et phrasinm tum latino-italico,
tum italico-latino duplici indice

MACERATÆ MDCCCXXV.
EX OFFICINA CORTESIANA
Præsidum Auctoritate

SERENISSIMO

DELPHINO.

Si quis hoc opus solo ex nomine, vel auctorem operis ex una fortuna æstimabit, Serenissime Princeps, putabit fortasse me vel sapientiæ tuæ non meminisse, vel dignitatis, qui Fabulas offeram Tibi, et velim Te in summa altitudine gloriæ collocatum cum liberto fabulari. Si tamen vel de his Fabellis, vel de Scriptore Fabellarum judicabis non ex illorum sensu, parum sano et integro, sed ex illo gustu acutissimo, qui Tibi est innatus ac ingenitus, sic opus ipsum suscipies, sic auctorem ipsum complecteris, ut putes nec operis tenuitatem tuæ sapientiæ, nec auctoris humilitatem dignitati tuæ posse quidquam officere.

Non dubitabis profecto, Serenissime Princeps, cum eo liberto confabulari: cui ad Augustum Imperatorem erat aditus per facilis, cuique sua virtus non libertatem modo, sed opes, honores et summorum Principum amicitiam conciliavit; qui non minus habuit fiduciæ ut mores dissolutos carperet optimatum, quam artis, ne exulceraret animos; qui ita fuit accommodatus ad erudiendam plebem propter simplicem et quasi nudam Apologorum venustatem, ut dignissimus fuerit Imperatorum amicitia et consuetudine propter excelsam quandam et politiorem tum vitæ, tum sententiarum elegantiam.

Sic age cum Phædro, ut Athenienses et Romani terrarum domini solebant agere cum servis, quibus inter Saturnalia, dabant aliquam ludendi secum, epulandi, colloquendi, imperandi potestatem. Neque vero, quanquam ille est

Fabularum artifex, habebis comitem indignum Tui. Quot enim edidit Fabulas, tot satyræ sunt, in quibus vel abstrusioris Philosophiæ utilissima capita jucundissime tractavit, vel callide adumbravit ætatis suæ corruptissima tempora, et conatus est, sermone belluis attributo, homines emendare. Provocavit eos ad ipsum naturæ tribunal, ut quod in se mali aut bonis nolebant agnoscere, id in feris contemplati fugerent aut optarent. Nam quis in cane fidem, in agno lenitatem, in formica laboris assiduitatem commendari audiat, nec in homine damnet continuo perfidiam, crudelitatem, ignaviam? Aut quis accuset in lupo rapacitatem, dolos in vulpe; in leone sævitiam; nec ista omnia in unum sæpe hominem confluxisse indignetur?

Quod si referre volueris animum, Serenissime Princeps, ad illas rerum imagines, cognosces totam de moribus disciplinam, totam civilem scientiam iis contineri, quarum altera vitam debet omnium informare; utraque tuam. Cogita enim, et ipse tecum reputa, quot et quantis virtutibus instructum esse Te oporteat, ut teneas Regni Christianissimi clavum, et Parentis tui sedem tanta æquitate stabilitam, tot victoriis conspicuam, tot auctam provinciis. Debes Te Gallis, quorum ut summus est in suos Reges amor, summa veneratio, ita summam necesse est esse Regum in regendis illis pietatem, integritatem, æquitatem. Sedebis in luce Europæ, in oculis clarissimi Imperii, atque in auribus universarum late gentium ac nationum positus. Intuebitur in Te incredibilis civium et populorum, cum sociorum, tum etiam hostium multitudo. Convertent se suos ad nutus infinitæ urbes, innumerabiles provinciæ, ac virtutes omnes tuas tamquam ex edito quodam theatro suspicient.

Accedit ad hanc difficultatem, Serenissime Delphine, sustinenda Tibi Ludovici, bello et pace Maximi, fama, tantarum et tot virtutum splendore collecta. Vides quam sit ejus longe lateque diffusum nomen; vides quo vultu, quo supercilio Gentes omnes, Civitates, Principes, Imperatores, Europam denique totam solus convertit et commovet; quanta armorum suorum felicitate modo suos tegit, modo lacessit improbos, modo se et Regnum lacessitus ulciscitur! Quam facile inconstantiam fortunæ consiliorum prudentia moderatur, et victoriæ jura per sua castra, quorum numero terras et maria occupat, sic dividit et partitur, ut uni Ludovico victoria videatur ubique laborare. Aspicis qua fortitudine contra exteros, qua fide pro sociis, qua humanitate cum suis omnia gerere consuevit.

Hanc Tibi viam, Serenissime Princeps, Ludovicus aperuit. Te ad has laudes, quasi quadrigis volantem admiramur. Tuum est illud curriculum, in quo insistere, ut summopere gloriosum est, ita arduum atque difficile. In hac autem dignitate quos alios auctores agendi et regnandi sapientius consulas, quos sequare tutius, quam qui, licet mortui, Principes tamen etiamnum admonent, neque possunt adulando decipere. Sunt enimvero in aula Regum versati innumeri homines, diura consuetudine ad servilem assentationem exercitati, qui Principi, non ex animo, sed sui commodi gratia, famulantur. Norunt illi solas fortunæ vias, nihilque ejus causa prætermittunt: et quoniam eorum cupiditati veritas adversatur, solent illam ab accessu Principum procul amandare.

Ne committe, Serenissime Princeps, huic hominum generi partem ullam existimationis tuæ. Monitores adhibe potius, quos olim Socrates Regibus offerebat. Antiquos intelligo scriptores,

qui Principibus præferunt facem ; qui dubitantes confirmant , errantes revocant ; et adeo non adulantur , ut egregia fidelitate et acerbitate salutari impune plerumque sæviant. Jam vero cum multi sunt ejusmodi scriptores , tum nullus fere est utilior Tibi quam Phædrus. Fabellas habet cum philosophiæ præceptis miro quodam artificio conjunctas , in quibus nativus rerum depictarum lepos ad excellentem morum disciplinam sic accessit , ut nec præceptorum severitas elegantiæ fabularum ; nec fabularum exilitas , præceptorum majestati detrahat quidquam.

Has ergo fabulas , Serenissime Princeps , diurna manu , has nocturna versabis ; eoque diliges vehementius , quod non tam mea , quàm Illustrissimi Ducis Montauserii manus offerat. Ille vires mihi , ille suppeditavit animos , ille impulit ut auderem hac in parte studiorum tuorum Tibi prodesse quodammodo. Tu fave novo huic labori , quem et eo jubente suscepi , et te annuente confeci. Erit hæc meorum votorum summa , si videbor obsequio te non inani coluisse , sed contulisse aliquid ad excolendum tanti Principis ingenium , in quo fortunam Imperii Christianissimi , spem maximi Regis , Gallorum vota , totius Orbis expectationem Deus Optimus Maximus felicissime deposuit.

Tibi Devotissimus
PETRUS DANET.

PRÆFATIO.

Parum cordati sapientesque videntur ii, qui Fabularum vel audito nomine, fastidio dilicatissimo statim afficiuntur, et ab illis, ut a puerilibus oblectamentis, toti abhorrent. Etenim faciunt intelligendo, nihil ut intelligant, cum tam austera et insolenti fronte utilissimum vitæ humanæ commentum audent improbare. Enimvero naturam humanæ mentis si velis penitus Introspiscere, vim quandam in ea deprehendes cum infirmitate conjunctam, unde omne Fabularum genus, seu humani ingenii commenta habent originem: et vis quidem efficit ut veritatis lucem contempletur; infirmitas contra, ut ipsius splendorem sustinere vix possit. Hinc est quod Ægyptii veritatem hierogyphicis; Philosophi numeris; Poetæ fabulis; Oratores figuris: ipsi etiam vates divino afflati spiritu allegoriis; imo et ipse Christus, hoc est, ipsa Sapientia involutam parabolis quasi velis quibusdam posteris transmiserunt. Nimirum imbecilliores sunt hominum oculi propter naturæ pravitatem, quam ut totam veritatis lucem ferre valeant; et nescio quo fato ipsa veritas minus, quam veritatis umbra blandiatur. An quia plus nobis arridet, cum nostro labore detegitur et eruitur ex Ænigmatum involucris? An quia tanta est in hominibus perversitas, tanta mentis depravatio, ut qui amant lucentem veritatem, oderint iidem ipsi redarguentem; neque veritati pateat ullus ad eorum mentes, nisi per quosdam quasi cuniculos, accessus.

His rebus permoti viri, quos habuit Antiquitas clarissimos, fabulas commenti sunt, quo universa philosophiæ præcepta traderent, et quo mentes hominum a pictura imaginibusque virtutum, ad rem veritatemque traducerent. Potuere

quidem viri in omni disciplinarum genere versati, philosophiæ præcepta stilo asperiore, et angustis concisisque disputationibus explicare, qui mos fuit omnium philosophorum: at ingeniosissimi humani animi exploratores, cum viderent nihil quicquam perfecisse philosophos, nisi ut demum et vituperarentur a plebe, cujus ab intelligentia veritatem longissime disjunxerant; et contemnerentur a principibus, quorum ad gustum eandem non satis accomodaverant: cogitarunt hanc esse fabularum integumentis involvendam, ut ab ejus accessu, nec rerum excelsitas plebeculam, nec præceptorum acerbitas principes removeret.

Nemini enim non debet esse persuasum plus profuisse humano generi hos scriptorum genus, quam Chrysippos et Crantoras; atque homines melius fuisse fabulis et exemplis, quam præceptis philosophiæ commonitos. Nuda quippe illa docendi præcipiendique ratio, quæ philosophis nimium familiaris est, teneriores aut vitiosos animos fere offendit; fabularum vero ludus tum jucundiora monita virtutis efficit, tum humanas mentes a vitiis avocat securius.

Et veluti pueris absynthia tetra Medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci flavoque liquore;
Ut puerorum ætas improvida ludificetur
Labrorum tenus: interea perpotet amarum
Absynthi laticem, deceptaque non capiatur,
Sed potius tali facto recreata valescat.
(Lucr. l. 1. et 4.)

Et vero Græci fabulatores hanc scribendi formam post Ægyptios sequuti sunt, qua possent in sui sæculi mores corruptos impune quasi per ludum invehere; et qua mansuefacti homines et

exculti a rudibus, tetrisque factis ad elegantiora honestioraque deflecterent. Si enim summa summorum virorum exempla proposuissent hominibus ad imitandum, infirmitatis excusatione se defenderent; quam sane habent nullam, quoties animadvertunt ea præstari ab apibus et formicis, quæ ipsi se posse negant; ea quoque vitari quæ ipsi admittere non erubescunt. Id sane sentiebat divinus Plato, qui fabulas commendavit maxime, cum hortatus est nutriculas, ut pueris fabulas narrarent, animosque illorum diligentius fabulis, quam corpora ipsa manibus informarent. τοὺς δὲ ἐκκριθέντας πείσομεν τὰς τροφούς τε καὶ μητέρας λέγειν τοῖς παισι, καὶ πλάττειν τὰς ψυχὰς αὐτῶν τοῖς μύθοις πολὺ μᾶλλον ἢ τὰ σώματα τοῖς χερσί (Plato l. 2. de Republ.). Facile enim intelligi potest, satius esse teneras mentes effingere prius ad verum et ad bonum, quam in partem alterutram deteriorem inclinarint, unde postea nisi labore multo deduci ac deflecti nequeant; quod præsertim fit apologis, qui prima specie pro vilibus nugis habentur; at revera prudentibus consiliis vitam instituunt. In iis enim cum animalium dotes aut vitia explicantur: diversa continuo hominum ingenia deteguntur. Dum commendatur in agno simplicitas, in formica laboris constantia, fides in cane, commendantur in primis hæ virtutes in homine: cum vero redarguitur in lupo furor et rapacitas; adulatio, fraudes et alia hujuscemodi vitia in vulpe; monetur quisque nostrum ut ab his quam maxima abhorreat. Potest igitur unusquisque suam in his apologis imaginem propriis ac nativis expressam coloribus contemplari, suam quodammodo indolem recognoscere, et ad illos ut ad speculum minime fallax vitam conformare.

Neque mirum adeo tot numerari scriptores

fabularum inter præstantissimos viros qui olim floruere. In hoc scribendi genere Græci Ægyptios habuere duces; qui per hieroglyphicas imagines, animi sensa et res ipsas tamquam litteris exprimebant. Fuit Æsopus ex insula Samo admodum ingeniosus fingendorum apologorum artifex, a quo omnes postea apologi dicti sunt Æsopii. Taceo Hesiodum, qui fabulosos Deorum ortus carmine cecinit: omitto Porphyrium, qui teste Eusebio, libros composuit, in quibus fictitias Deorum genealogias instituerat: prætereo innumeros alios fabulatores, ut Orpheum, Musæum, quorum opera cum illorum nominibus pene interierunt, e quibus tamen Ovidius sua in varias mutatorum corporum formas deprompsit argumenta. Nullus ferme fuit inter antiquos Poetas, aut historiæ scriptores, tum Græcos, tum Latinos, qui non aliquid fabularum suis operibus inseruerit. Testes sunt locupletissimi Homerus, Hesiodus, Ennius, Horatius. Verum nullus hoc scribendi genus usurpavit ex instituto, præter Æsopum, in his jocis fingendis facile principem; et ab illo deinde Phædrum, qui diu latuit ignobilis, culpâ et incuriâ temporum; quique nostrâ ætate rediit ad maximum splendorem curâ et vigiliis Fratrum Pithœorum. Ingens sane beneficium toti rei litterariæ contulerunt summi illi viri, cum Phædri apologos publici fecere juris. Nemo enim non sentit florente adhuc linguâ Latinâ scripsisse Phædrum, suasque fabulas conspersisse optimis et ad vitam utilissimis sententiis. Non est vero quod reprehendant nonnulli Phædrum, ut minus religiosum in observandis numeris, et legibus carminis jambici: nam usus est fortasse illa comicorum licentiâ, neque tantâ putavit religione retinendos esse numeros, dum pure et emendate loqueretur. Quo in studio adeo nemini cedit, ut apud veteres

fuerit nemo; qui haberet ingenium ad illam Terentii lenitatem magis factum quam Phædrus. Et vero necesse fuit eum hoc uti genere scribendi tenero et suavi, magis quam gravi; cum ea sit Apologorum natura, ut sermone non debeant, nisi facili, nisi molli, nisi simplici tractari. Quamobrem adhibere maluit jambos in scribendis fabulis, quod hoc metri genus a quotidiano et naturali sermone recedat minus; atque adeo ab ipsâ quasi naturâ; si creditur Aristoteli, appositum et comparatum sit.

Jam si quis erit qui quærat hujus novæ editionis occasione, quæ me causa impulerit, ut ad Phædrum de novo excudendum, hoc tempore accederem; is si me satis audiet, fatebitur nullam potuisse contingere, tum magis honorificam mihi, tum litteris perdiscendis utiliorem. Ubi primum perillustris DUX MONTAUSERIUS instituendo Serenissimo DELPHINO fuit a Sapientissimo Rege præpositus, eo studia cogitationesque contulit, ut in erudienda mente, et informandis moribus teneri Principis, Rempublicam litterarum erudiret, ornaret, amplificaret. Nimirum vir ille præstantissimus ut erat in omni varietate disciplinarum excellens, et quidquid otii, vel defendenda patriæ salus, vel propaganda Principis gloriam reliquerat, id omne collocarat in celebrandis et recolendis artibus iis, quas alii sine summo et quasi sempiterno otio non facile pervestigunt, intelligebat in auctoribus Latinæ linguæ contineri multa quæ ad vitam recte componendam maxime conferrent: verum ut ad illos auctores pervolvendos, facilior, et mollior aditus haberetur, vidit multa in eis inesse, quæ, quanquam ab interpretibus pene innumeris fuere tractata, sunt tamen aut obscuriora, aut minus cohærentia, aut non satis explicata; quæque adeo illustrari verbis, explicari notis opor-

teret, ne puerilium animorum impetus, occurrentibus difficultatibus quam plurimis in horum librorum lectione, retardaretur. Cogitavit primus eà vi ac ingenii luce qua præstat, id certius effici non posse, quam continuà quadam interpretatione Auctorem, maxime vero Poetarum; et adjectis quibusdam notis, iisque brevibus, ad singula loca; in quibus petita vel e Grammatica, vel ex Historia, vel aliunde difficultas invenitur. Facit enim interpretatio ut praepostera et inter se implicata verba in nativum ordinem digerantur. Faciunt autem notae, ut obscura illustrentur, et abstrusa pateant; facit demum notarum brevitas, ut earum rescindatur importuna luxuries. Atque haec fuit consilii mei ratio, cum jubente Illustri Duce Montauserio, ut antea Dictionarium condendum, sic hodie suscepi Phaedrum explanandum. In quo Montauserii mentem utrum fuerim assecutus, aliorum erit, non meum judicare.

Nec mediocri fuit adjumento atque incitamento Clarissimi BOSSUETII auctoritas et consilium, quem ad summa omnia mente et animo videtur natura genuisse, ars effinxisse, studium et exercitatio perfecisse: cujus fuit laus quædam singularis et pene propria, ut in infinità litterarum, tum sacrarum, tum prophanarum multitudine perinde excelluerit, ac si in una solummodo disciplina studium omne suum posuisset; quem ut inter doctissimos eloquentia, sic doctrina inter eloquentissimos tanta felicitate semper extulit, ut eum nec in aula regia sine incredibili voluptate, nec in subselliis Theologicis sine maxima admiratione quisquam audiverit; quem denique postquam LUDOVICUS MAGNUS LUDOVICO FILIO PRAECEPTOREM per honorifice acciverit quotidie videmus negotia cum otio, otium cum negotiis tantà industrià conjungentem, ut apud eum nihil tu-

multus aulæ tranquillitati studiorum, nihil studendi assiduitas obsequii et muneri præstando detrahat quicquam. Ille simul ac cognovit consilium Ducis Montauserii utile Delphino, dignum Rege Ludovico, litterarum gloriæ, et Galliarum splendori per opportunum, non cessavit hortando impellere, ut quæ tanti operis pars mihi obtigisset, qua possem diligentiâ perficerem. Atque hoc etiam opus nostrum mire promovit Nobilissimus HUETIUS. Qui in omni doctrinæ genere, tum laboris contentione, tum felicitate ingenii, eo progressus est, ut quærenti defuerit orbis scientiarum; sic universas eruditionis opes exhausit, ut non ipsi quemadmodum aliis tempus ad discendum, sed materia et res ipsæ defuisse videantur. Profecto non tam est unus e doctis Huetius, quàm viva quædam et ut ita dicam ambulans Bibliotheca, quàm scientiarum exemplar et species ipsa doctrinæ: adeo summa, infima, recondita, obvia, in numerato habet, et quasi ad manum. Tot tamque eximiis disciplinis conciliatricibus regum, maximo sapientissimoque Ludovico Regi Christianissimo innotuit, et ab eo vocatus in partem gloriosissimi sanctissimique muneris, quo per optimam et accuratissimam Serenissimi Delphini institutionem, gentium prope infinitarum saluti et felicitati consulitur.

At quoniam videtur tua interesse, Lector, vel maxime scire quis fuerit Phædrus, eam rem brevi proloquar. Si quæ olim a Suetonio de Poetis, Philologis et Grammaticis Latinis conscripta fuerant, ea ad nos integra pervenissent, Phædrum certe nossemus melius: neque enim mihi credibile est, eum fuisse prætermissum a Suetonio, qui tantâ diligentiâ veterum illorum perquisierat vitam, et ad posteros, nisi invidissent fata, transmiserat. Phædri meminere Martialis et Avienus, quorum hic Theodosio imperante floruit. Sed nisi

hil præter memoriam tanti viri nobis reliquerunt. Quare sibi ipsi facem præferat Phædrus, suæ sibi vitæ scriptor sit ac testis. Thrax fuit, quod hominum genus primis temporibus, et disciplinarum artiumque cognitione, et severà morum disciplinà fuit excultum. At, ut misera est humanarum conditio rerum, tanta illos temporum decursu barbaries fœdavit, ut, si Thucydidi credimus, nihil Thracibus crudelius fuerit, efferatius nihil: hæc tamen feritas et barbaries nihil obfuit Phædro ad præclaram artium cognitionem contendenti. Conditione servus fuit, quod ipsi vitio dari non debet, cum servitus fuerit ipsi communis cum Æsopo, Terentio, et aliis præstantibus ingeniis. Qua autem occasione Romæ in domo Augusta servierit, non omnino patet. Constat solummodo, eum ob elegantiam ingenii, morumque suavitatem fuisse manumissum, unde illius opus inscribitur Phædri August, Caesaris Liberti. Vixit ætate Octaviani Caesaris ac Tiberii, quanquam et potuerit ad Caji usque tempora pervenisse, cum multum senex vixerit, ut ipse docet fabula libri quinti de venatore et cane senio debili. Fuere ipsi inimici non pauci, quorum contumeliis persaepe jactatus est, ut probant frequentes illius querelae. Hos inter fuit ipsi infensissimus Sejanus, penes quem tum temporis erat auctoritas summa, teste Svetonio. De illo sic Phaedrus conquestus est;

Quod si accusator alius Sejano foret,
Si testis alius, judex alius denique,
Dignum faterer esse me tantis malis,
Nec his dolorem delinirem remediis.

Libros Fabularum scripsit quinque, quorum tres consecrat Particuloni, Phileto et Eutycho, quos omnes arbitror pileata capita fuisse. Jam nihil

est quo te amplius morer, (Amice Lector) quod te moneam habeo jam nihil, nisi ut te hoc saeculo felicem, felices litteras: felicissimos litteratos viros praedicés, qui Delphini studia sic possunt adjuvare, ut publica omnium studia promoveant; sic in hodierni temporis famam et utilitatem adlaborant, ut in sempiternam gloriam adlaborant. Fruere his bonis quae tibi largitur verus aetatis nostrae Mœcenas MONTAUSERIUS, qui jamdudum ivit in litterarum plausum, et cujus nomen vivet.

Latinis dum manebit pretium litteris.

PHÆDRI
AUGUSTI CÆSARIS LIBERTI
FABULARUM ÆSOPIARUM
LIBRI QUINQUE.

LIBER PRIMUS.

PROLOGUS.

Æsopus auctor, quam materiam repperit,
Hanc ego polivi versibus senariis.
Duplex libelli dos est: quòd risum movet,
Et quòd prudenti vitam consilio monet.
Calumniari si quis autem voluerit,
Quòd arbores loquantur, non tantum ferae,
Fictis jocari nos meminerit fabulis.

INTERPRETATIO.

Ego reddidi versibus jambis *sex pedum* illam materiem, quam auctor Æsopus excogitavit. Est gemina utilitas hujusce libri: quia concitat risum; et quia instruit vitam sapientibus monitis. Si quis vero reprehendat maligne, quoniam arbores loquuntur, non solum belluæ, recordetur nos ludere fictionibus poeticis.*

ANNOTATIONES.

1. *ÆSOPUS auctor.*) Multi ante Æsopum finxere fabulas, ut Homerus, Hesiodus, et Archilochus, sed alias longe a fabulis Æsopicis. Æsopus enim e Phrygia fabulator caeteris materiam praebuit, vel quod imprimis id tractavit, vel quod

creditur ἄριςα πάντων συγράψαι τὰς μύθους, *optime omnium scripsisse fabulas*. Unde ait Quintilianus: *Illae quoque fabulae, quae etiamsi originem non ab Æsopo acceperunt (nam videtur earum primus auctor Hesiodus) nomine tamen Æsopi maxime celebrantur.*

2. *Polivi.*) Dedi novam faciem his fabulis, quas Graece conscriptas verti in Latinas. Revera enim versus ornat quod incultum est per se in oratione pedestri; et quod scabrum et hiulcum in sermone, levigat.

Versibus senariis.) Jambicis senariis. Sunt enim jambici dimetri, id est, quatuor pedum; et jambici tetrametri, id est, octo pedum; et jambici trimetri, id est, sex pedum, quales sunt versus fabularum Phaedri, iique maxime usitati. Nam tetrametri sunt comicorum.

3. *Libelli dos.*) Metaphora: Nam *dos* proprie dicitur quod marito cum uxore datur. Sumitur praeterea *dos* pro eo quod alicui datum est vel a natura, vel ab hominibus; unde dotes animi dicuntur, et etiam librorum, et aliarum rerum quae utilitatem afferunt.

4. *Fictis fabulis.*) Nec inepte vox illa *fictis* additur. Maluit proprie loqui Phaedrus, ut Cicero in Miloniana. Fabula enim ex earum vocum numero est, quae verum et falsum significat. Unde infra legitur *vera fabella*, lib. 5. Fab. 5. Et apud Graecos μῦθος pro Fabula falsa, et vera usurpatur. Et apud Homerum pro sermone vero sumitur.

FABULA I.

Facile est opprimere innocentem.

Lupus et Agnus.

Ad rivum eundem Lupus et Agnus venerant
Siti compulsi: superior stabat Lupus,

Longeque inferior Agnus. Tunc fauce improbâ
Latro incitatus jurgii causam intulit.
Cur, inquit, turbolentam fecisti mihi
Aquam bibenti? Laniger contra timens:
Quî possum, quaeso, facere quod quereris, Lupe?
A te decurrit ad meos haustus liquor.
Repulsus ille veritatis viribus,
Ante hos sex menses, ait, maledixisti mihi.
Respondit Agnus: Equidem natus non eram.
Pater hercule tuus, inquit, maledixit mihi.
Atque ita correptum lacerat iniustâ nece.
Haec propter illos scripta est homines fabula,
Qui fictis causis innocentes opprimunt.

INTERPRETATIO.

Lupus et Agnus pressi siti accesserant ad eundem rivulum. Lupus erat superius, et Agnus multo inferius. Tunc Lupus *prædo compulsus gulâ crudeli, movit materiam rixæ. Quare, ait, reddidisti aquam turbidam mihi potanti? Agnus metuens ex adverso respondit: Quomodo, obsecro, Lupe, valeo efficere quod expostulas? Aqua defluit a te ad meos potus. Ille confutatus vi veritatis, dixit: Sed convitiatus es mihi sex adhinc mensibus. Agnus reponit: Certe ego non eram procreatus. Per herculem tuus parens, ait, me incessit maledictis. Et sic invasit et discerpsit morte immeritâ. Hæc fabula excogitata est propter illos qui obruunt insontes falsis rationibus.*

ANNOTATIONES.

1. *Lupus et Agnus.* (Unde Horatius, Epod. 4.
Lupis et Agnis quanta sortito obtigit,
Mihi tecum discordia est.

12: *Herculè.*) Adverbium est jurantis per Herculem. Cum autem per Herculem jurare hominibus minime esset consuetum, primus id instituit Nestor, iisque qui ad Trojam erant, tradidit, ut Vinitor apud Philostratum in Heroicis ait.

15. *Fictis causis.*) Subauditur *De*, et est ellipsis.

FABULA II.

Minima de malis.

RANÆ REGEM POSTULANTES.

Athenae quum florerent aequis legibus,
Procax libertas civitatem miscuit,
Frænumque solvit pristinum licentia.
Hinc conspiratis factionum partibus,
Arcem tyrannus occupat Pisistratus;
Quum tristem servitutem flerent Attici,
Non quia crudelis ille, sed quoniam grave
Omne insuetis onus, et cœpissent queri,
Æsopus talem tum fabellam rettulit.
¶ Ranæ vagantes liberis paludibus,
Clamore magno Regem petiere a Jove,
Qui dissolutos mores vi compesceret.
Pater Deorum risit, atque illis dedit
Parvum tigillum, missum quod subito vadis
Motu sonoque terruit pavidum genus.
Hoc mersum limo cum jaceret diutius,
Forte una tacite profert e stagno caput,
Et explorato rege, cunctas evocat.
Illæ timore posito certatim adnatant,
Tignumque supra turba petulans insilit:
Quod quum inquinassent omni contumelia,
Alium rogantes regem misere ad Jovem,
Inutilis quoniam esset qui fuerat datus.
Tum misit illis hydrum, qui dente aspero
Corripere cœpit singulas: frustra necem
Fugitant inertes: vocem præcludit metus.
Furtim igitur dant Mercurio mandata ad Jovem
Adflictis ut succurrat. Tunc contra Deus;
Quia noluistis vestrum ferre, inquit, bonum,
Malum perferte. Vos quoque, o cives, ait,
Hoc sustinete, majus ne veniat malum.

INTERPRETATIO.

Cum Athenæ clarescerent justis institutis, libertas petulans divisit civium multitudinem, et licentia abrupit vinculum autiquum. Inde partibus inter se divisis per factiones, Tyrannus Pisistratus invasit arcem urbis. *Cum Athenienses deplorarent molestum servitium, et cæpissent expostulare, non quod Pisistratus esset sævus, verum quod* servitus *est omnino pondus durum iis qui non consueverunt ferre; Æsopus proposuit hunc Apologum. Ranæ subsultantes in paludis apertis, postularunt magna voce Regem a Jove, qui coerceret sua auctoritate mores depravatos. Pater deorum risit, et eis præfecit parvum tigillum, quod delapsum repente in aquam territavit motu et strepitu animalia timida. Cum hoc mersum cæno hæreret per longius tempus, una forsitan effert caput tacite e stagno, et observato rege excivit socias, quæ abjecto metu enatant certatim, et insiliunt petulanter supra lignum. Cum hoc conspurcassent sordibus omnibus, delegarunt ad Jovem postulantes alium regem, quia ille erat prorsus inutilis qui fuerat præpositus. Tunc Juppiter dedit illis hydrum, qui cæpit discerpere quasque dente immiti. Nequicquam imbelles fugiunt mortem, timor impedit vocem. Ergo submittunt clanculum Mercurium ad Jovem, ut subveniat miseris. Tum contra Juppiter edi*xit: *Sustinete hoc malum, quia recusastis frui vestro bono. Sic quoque, o Cives perferte istud malum, ne vobis accidat pejus.*

ANNOTATIONES.

Describit ibi ferum Caligulæ ingenium, de quo olim affirmavit Nero, ut refert Suetonius, *Exitio suo, omniunque, Caium Calligulam vivere; et se* Natricem *(serpentis genus) populo Romano; Phaetontem orbi terrarum educare.*

1. *Athenæ.*) Urbs erat Græciæ spectatissima et magni nominis ut pote quæ erat sedes potentissimæ Reipublicæ, ac præstantissimarum quarumque artium parens,

Æquis legibus.) A Solone sapiente latis, quibus cives erant æquales, et æquali jure continebantur, ut in Democratia solet.

5. *Arcem occupat Pisistratus.* (Hujus historiam ita paucis refert Justinus; *Pisistratus, quasi sibi, non patriæ vicisset, tyrannidem per dolum occupat: quippe voluntariis verberibus domi affectus, laceratoque corpore, in publicum progreditur. Advocatâ concione, vulnera populo ostendit: de crudelitate principum, a quibus hæc se passum simulabat, queritur: adduntur vocibus lacrymæ. Obtinet ad custodiam corporis sui satellitum auxilium, per quos occupatâ tirannide, per annos triginta tres regnavit.*

Tyrannus.) In bonam partem quandoque vox illa usurpata est; pro Rege qui figebat leges, et populis juste præerat. Nunc vero ad illos principes refertur, qui libidine dominandi duro imperio subditos tenent; ut in hoc loco Phædri.

7. *Non quia crudelis ille.*) Licet Pisistratum tyrannum vocet, tamen non sæviebat in illos, nec crudeliter imperabat. Ita enim Solon de Pisistrato loquitur. καὶ σε φησὶ πάντων τυράννων εἶναι βέλτιστον. *Illum esse omnium tyrannorum optimum.* Legas præterea testimonium Valer. Maximi lib. 5. cap. 1. et etiam Senecæ, lib. 3. *De ira.*

10. *Liberis paludibus.*) Ellipsis præpositionis *In.*

14. *Parvum tigillum.*) Ut rem minimam minorem faceret, addidit parvum. Ita Terentius *minutos* dicit *pisciculos.*

27. *Mercurium.*) Is Jovis et Majæ filius fuit, deorum legatus. Recte ergo Ranæ Mercurio dant mandata ad Jovem.

30. *Malum perferte.*) Rigaltius non existimavit dici posse Latine ferre bonum suum et ferre malum ; idcirco per malum intelligit δύσκολον, principem truculentem. Sed locus Plauti non venit ipsi in mentem.

Hem ista virtus est , quando usu'est qui malum fert fortiter.

31. *Majus ne veniat malum.*) Hanc mentem habuit et Horatius :

Ætas parentum , pejor avis , tulit
Nos nequiores , mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

FABULA III.

In propria pelle quiesce.

GRACULUS SUPERBUS.

Ne gloriari libeat alienis bonis ,
Suoque potius habitu vitam degere ,
Æsopus nobis hoc exemplum prodidit.
¶ Tumens inani Graculus superbia ,
Pennas Pavoni quæ deciderant , sustulit ,
Seque exornavit : deinde contemnens suos ,
Immiscuit se Pavonum formoso gregi.
Illi impudenti pennas eripiunt avi ,
Fugantque rostris. Male multatus Graculus
Redire mœrens cœpit ad proprium genus ;
A quo repulsus tristem sustinuit notam.
Tum quidam ex illis , quos prius despexerat :
Contentus nostris si fuisses sedibus ,
Et quod natura dederat voluisses pati ;
Nec illam expertus esses contumeliam ,
Nec hanc repulsam tua sentiret calamitas.

INTERPRETATIO.

Ne quis velit superbire bonis aliorum , et agere potius vitam in sua veste : Æsopus reliquit nobis illud exemplum. Graculus inflatus vano tu-

more, collegit plumas, quæ exciderant Pavoni, iisque se vestivit. Dein spernens suos, aggregavit se formosæ turbæ Pavonum, qui eximunt plumas huic volucri inverecundo, et abigunt rostris. Graculus exceptus pessime cæpit reverti mœstus ad suum genus; a quo rejectus pertulit molestum convitium. Quidam ex iis, quos ante contempserat, dixit: si fuisses contentus nostro loco, et voluisses ferre quod natura largita fuerat, neque passus esses illud probrum, neque tuum infortunium subiret hanc repulsam.

ANNOTATIONES.

2. *Suo habitu.*) In ea nempe conditione in qua nati sumus. Est autem habitus quidquid vel a natura, vel a fortuna cultus ornamentique possidemus.

4. *Tumens Graculus inani superbia.*) Descripsit hoc Corniculæ infortunium, his versibus Horatius:

Moveat Cornicula risum
Furtivis nudata coloribus.

7. *Immiscuit se Pavonum formoso gregi.*) Vox illa *immiscuit* hoc loco est. τριαύλαζος. Ita Virgilius:

Miscueruntque herbas et non innoxia verba.

FABULA IV.

Avidum sua sæpe deludit aviditas.

CANIS NATANS.

Amittit merito proprium qui alienum appetit.
¶ Canis per flumen carnem dum ferret natans,
Lympharum in speculo vidit simulacrum suum,
Aliamque prædam ab alio perferri putans,
Eripere voluit; verum decepta aviditas,
Et quem tenebat ore demisit cibum;
Nec quem petebat, adeo potuit attingere,

INTERPRETATIO.

Qui concupiscit alienum, deperdit jure suum, Interea dum Canis nando per amnem gestaret carnem, vidit in speculo aquarum suum imaginem et ratus ferri aliam prædam ab alio cane, voluit ipsi *auferre: sed voracitas* fuit *frustrata. Nam sivit cadere escam quam portabat gula, neque potuit adeo assequi cibum cui inhiabat.*

ANNOTATIONES.

4. *Aliamque prædam ab alio.*) Littera *M* non eliditur hoc loco, more veterum. Ita Lucretius :

Semina seque simul cum eo commiscuit ignis.

7. *Nec adeo.*) Freinshemius commiseratione nescio qua ductus emendat *adeo*, et reponit *eo*, referendo ad vocem supra, *ore*. Tanaquillus Faber vult retineri coculam *adeo*, ut concinne et eleganter usurpatam a Phædro genuinæ latinitatis scientissimo. Quam lectionem sequutus sum quoque, utpote meliorem. *Neque adeo potuit*; verteres Gallice : *Avec tout cela il ne put.*

FABULA V.

Potentioris societatem fuge.

VACCA ; CAPELLA, OVIS, ET LEO.

Numquam est fidelis cum potente societas,
Testatur haec fabella propositum meum.
¶ Vacca et Capella, et patiens Ovis injuriae,
Socii fuere cum Leone in saltibus.
Hi quum cepissent Cervum vasti corporis,
Sic est locutus, partibus factis, Leo:
Ego primam tollo; nominor quia Leo,
Secundam, quia sum fortis, tribuetis mihi:
Tum quia plus valeo, me sequetur tertia:
Malo adficietur si quis quartam tetigerit.
Sic totam praedam sola improbitas abstulit.

INTERPRETATIO.

Consociatio cum potente nunqu.m est fida. Hæc fabula confirmat meam sententiam. Vacca et Capella: et Ovis tolerans injuriarum, exttiere socii Leonis in sylvis. Cum hi cepissent Cervum immani corpore, Leo sic dixit, factis partibus; Ego sumo mihi primam partem, *quia vocor Leo; Concedetis mihi et alteram, quia sum animosus; Quin mihi et tertia obtinget, quia præsto robore. Si quis vestrum abstulerit quartam, mactabitur infortunio. Ita solà ininiquitate potius est omni prædâ.*

ANNOTATIO.

Ad hanc Fabulam pertinet et alia de Olla ænea et fictili, ex qua sic conclusit Faernus:

Potentiorum semper est vicinitas
Vitanda tenuioribus.

FABULA VI.

Improborum improba soboles.

RANÆ AD SOLEM.

Vicini furis celebres vidit nuptias
Æsopus, et continuo narrare incipit.
Uxorem quondam Sol quum vellet ducere,
Clamorem Ranae sustulere ad sidera.
Convicio permotus quaerit Juppiter
Causam querelae; quaedam tum stagni incola,
Nunc, inquit, omnes unus exurit lacus,
Cogitque miseras aridâ sede emori:
Quidnam futurum est, si crearit liberos?

INTERPRETATIO.

Æsopus conspiciens nuptias famosas latronis finitimi, cæpit statim referre. Cum Sol vellet olim accipere conjugem, Ranæ emiserunt suas querimonias ad cælum. Juppiter commotus hac vociferatione, rogat causam questus. Tum quædam

inquilina lacus dixit. Unus cum sit, exsiccat nunc nostra stagna, et adigit ad mortem inopes, arefactis paludibus. Quid vero tum eveniet si susceperit filios?

ANNOTATIO.

5. *Convicio.*) Convicium, quasi convocium dictum, ideo secundam habet longam. Hæc vox non a vitiis dicitur, sed a conlatione vocum. Neque significat hoc loco maledictum aut contumeliam.

FABULA VII.

Stultorum honor inglorius.

VULPES AD PERSONAM TRAGICAM.

Personam tragicam forte vulpes viderat:
O quanta species, inquit, cerebrum non habet!
¶ Hoc illis dictum est, quibus honorem et gloriam
Fortuna tribuit, sensum communem abstulit.

INTERPRETATIO.

Vulpes videns fortuito Larvam scenicam, exclamat: O quanta forma, non habet cerebrum! Hæc verba spectant illos quibus fortuna dedit decus et claritatem, negavit autem sensum communem.

ANNOTATIONES.

1. *Personam tragicam.*) Erat larva; qua personæ in scena vultum et caput obtegebant, ut sic melius personam quamlibet sustinerent.

4. *Sensum comunem.* (Ita Horatius, Satyr. 1. *communi sensu plane caret.* Et Juvenalis, Satyr. 8. *Rarus enim ferme sensus communis in illa fortuna.* Fortassè ex Phædro, quem scimus illa tempestate lectitari solitum Martialis testimonio.

FABULA VIII.

Malos tueri haud tutum.

LUPUS ET GRUS.

Qui pretium meriti ab improbis desiderat,
Bis peccat: primum quoniam indignos adjuvat;

Impune abire deinde quia jam non potest.
¶ Os devoratum fauce quum hæreret Lupi,
Magno dolore victus cœpit singulos
Inlicere pretio, ut illud extraherent malum.
Tandem persuasa est jurejurando Gruis,
Gulæque credens colli longitudinem,
Periculosam fecit medicinam Lupo.
Pro quo quum facto flagitaret præmium:
Ingrata es, inquit, ore quæ nostro caput
Incolumen abstuleris, et mercedem postules.

INTERPRETATIO.

Qui expetit mercedem beneficii a malis, incidit in duplicem culpam: primo quia auxiliatur improbis, deinde quia non potest se expedire ab illis *citra periculum. Cum os devoratum adhæreret gutturi Lupi, superatus summo dolore cœpit inducere præmio cuncta* animalia, *ut auferrent hoc incommodum. Tandem Grus adducta juramento, aggressa est curationem Lupi plenam aleæ committens longam cervicem ipsius faucibus. Exposcendi vero pretium pro tali merito: Lupus respondit: Immemor es quæ eduxeris tuum collum salvum e mea gula, et petis præmium.*

ANNOTATIONES.

Hanc fabulam integram finxit etiam Æsopus. *Lupus guttur osse infixo, mercedem Grui se præbiturum dixit, si capite injecto, os e gutture sibi extraheret, etc.*

7. *Gruis.*) Antique pro *Grus*; sic apud Ennium *mentis* pro *mens.*

8. *Colli longitudinem.*) Longum collum, Hellenismus, cujus apud Poetas Latinos sunt exempla non pauca. Ut infra *Corvi stupor* pro *Corvo stupido.* Fab. 13. *Doctorum corda virorum*, pro *doctis viris. Olli respondit suavis sonus Egeriai*, apud Ennium: Id est, *Suave loquens Egeria respondit.*

9. *Periculosam fecit medicinam lupo.*) Ambiguitas in hac voce *periculosam*, nec enim periculosa erat Lupo talis medicina, sed potius ipsi Grui cui erat periculum ne devoraretur a Lupo. Addit enim Lupus, *ingrata es ore quæ nostro caput incolume abstuleris.*

TABULA IX.

Ne insultes miseris.

PASSER ET LEPUS.

Sibi non cavere, et alijs consilium dare
Stultum esse paucis ostendamus versibus.
¶ Oppressum ab Aquila fletus edentem graves
Leporem objurgabat Passer. Ubi pernicitas
Nota, inquit illa est? quid ita cessarunt pedes?
Dum loquitur, ipsum accipiter nec opinum rapit,
Questuque vano clamitantem interficit.
Lepus semianimus mortis in solatium:
Qui modo securus nostra irridebas mala,
Simili querelâ fata deploras tua.

INTERPRETATIO.

Demonstremus paucis versiculis esse ineptum consulere aliis, et sibi non providere. Passerculus increpabat Leporem captum ab aquila dantem acerbos gemitus. Ubi, inquit, est ista velocitas cognita? Quid pedes sic pigri fuere? Dum diceret hæc, Accipiter ipsum arripit incautum et occidit edentem querimonias inutiles. Lepus semivivus in consolationem mortis ait. Tu passercule, *qui jam jam sine cura deridebas meum infortunium, defles pari questu tuam sortem.*

ANNOTATIONES.

5. *Quid ita.*) Locutio elliptica, pro, ob quid ita, vel, quam ob causam.

8. *Mortis in solatium.*) Ita reponunt Mursius et Faber, in solatio mendum arbitrantes, nec injuria; vult præterea Faber Phædrum scripsisse

mortis in solatium, more veterum, cujus hodieque apud Plautum, Terentium, Lucretium, et Catullum vestigia supersunt, sed sciolum aliquem exscriptorem *solatio* scripsisse, omittendo *m*.

FABULA X.

Mendaci ne verum quidem dicenti creditur.

LUPUS ET VULPES JUDICE SIMIO.

Quicumque turpi fraude semel innotuit,
Etiam si verum dicit, amittit fidem.
Hoc adtestatur brevis Æsopi fabula.
¶ Lupus arguebat Vulpem furti crimine,
Negabat illa se esse culpæ proximam:
Tunc judex inter illos sedit Simius,
Uterque causam cum perorassent suam,
Dixisse fertur Simius sententiam:
Tu non videris perdidisse quod petis:
Te credo subripuisse quod pulchre negas.

INTERPRETATIO.

Quisque manifestus fuit semel mendacii inhonesti, ei denegatur fides, etiam dicenti vera. Brevis fabula Æsopi probat illud. Lupus insimulabat furti Vulpem, hæc contendebat se non esse affinem hujus criminis. Tunc Simius consedit arbiter inter hos. Et *cum uterque dixisset pro se, ferunt Simium protulisse tale judicium*: *Tu non videris*, o Lupe, *amisisse quod postulas; et arbitror*, o Vulpes, *te furatam esse*, *quod bene pernegas.*

ANNOTATIO.

2. *Etiam si verum dicit*, *amittit fidem.*) Id enim jure cautum est, ne quis possit probare aliquid per juramentum, ubi turpi fraude semel innotuit.

FABULA XI.

Ridicula in imbelle virtutis ostentatio.

ASINUS ET LEO VENANTES.

Virtutis expers verbis jactans gloriam
Ignotos fallit, notis est derisui.
Venari Asello comite quum vellet Leo,
Contexit illum frutice, et admonuit simul
Ut insuetâ voce terreret feras,
Fugientes ipse exciperet. Hic auriculas
Clamore subito tollit totis viribus,
Novoque turbat bestias miraculo;
Quae dum paventes, exitus notos petunt,
Leonis afficiuntur horrendo impetu.
Qui postquam caede fessus est, Asinum evocat,
Jubetque vocem premere: tunc ille insolens:
Qualis videtur tibi opera haec vocis meae?
Insignis, inquit, sic ut nisi nossem tuum
Animum, genusque, simili fuissem in metu.

INTERPRETATIO.

Expers fortitudinis se extollens verbis, decipit ignotos, et se præbet deridendum notis. Cum leo vellet venari socio Asino, illum occultavit in vepribus, et præterea monuit, ut territaret animalia cantu insolito, dum *ipse* illa *caperet in fuga. Asinus erectis statim auriculis cæpit rudere quam maxime, et terrere feras hac arte insolitâ. Quæ exterritæ dum quærunt effugia* sibi *nota, opprimuntur impressione horrenda Leonis. Qui postquam defatigatus est tanta strage, vocat ad se Asinum et præcipit, contineat vocem: tunc Asinus insolescens: Quale tibi videtur beneficium meæ vocis? Insigne ait, et ita ut ipse fugissem timore pari, nisi mihi fuisset perspectus* tuus *animus, et* tua *progenies.*

ANNOTATIONES.

Æsopus et hanc Fabulam attigit, licet non eodem modo, ubi dicit Asinum pelle Leonis in-

dutum perterruisse feras omnes praeter Vulpem, quae auditâ voce Asini, ait ad ipsum: *Ego te pariter timuissem, nisi rudentem audivissem.*

1. *Virtutis expers.*) Vox aequivoca; quae ad virtutem animi, et ad fortitudinem significandam assumitur. Ibi vero usurpatur pro robore et fortitudine.

2. *Ignotos.*) Hic active vox ista accipitur de iis, qui non noscunt aliquid.

6. *Hic auriculas clamore subito tollit.*) Hanc lectionem retinuimus; non displicebit tamen si quis ope veterum exemplarium scribere malit.

Heic auriculus.
Clamorem subitum tollit totis viribus.

10. *Leonis afficiuntur horrendo impetu.*) Legitur in quodam exemplari, affliguntur; quae lectio verior videtur, quamquam primam retinuerim, quia hunc locum Phaedri non obscurat.

50. *Simili fuissem in metu.*) Exemplar Danielis habet *simili fuissem metu*, et sensui phaedri meo judicio accommodatius. Videtur Fabro ratio carminis postulare *fuvissem similiter*, cum legatur apud Plautum in Pœnulo, *Quo genere gnato qui parentes fuverint*, pro *fuerint*. Idque a verbo *fuo*, quod nec Virgilius ipse in Æneide refugit.

Tros Rutulusve fuat.

Format autem ex se se, *fuvi*, ad eumdem ferme modum quo dicebatur, *pluo*, *pluvi:*

FABULA XII.

Utilissimum sæpe quod contemnitur.

CERVUS CORNIBUS IMPEDITUS.

Laudatis utiliora quae contempseris
Saepe inveniri, haec exerit narratio.
5. Ad fontem Cervus quum bibisset, restitit,
Et in liquore vidit effigiem suam.
Ibi dum ramosa mirans laudat cornua,

Crurumque nimiam tenuitatem vituperat,
Venantûm subito vocibus conterritus
Per campum fugere cœpit, et cursu levi
Canes elusit. Silva tum excepit ferum,
In qua retentis impeditus cornibus
Lacerari cœpit morsibus saevis canum.
Tunc moriens, vocem hanc edidisse dicitur:
O me infelicem, qui nunc demum intelligo,
Ut illa mihi profuerint quae despexeram.
Et quae laudaram, quantum luctus habuerint!

INTERPRETATIO.

Hac fabula ostendit illa quae sprevimus esse utiliora quam quae laudavimus. Cum Cervus potasset ad rivum substitit, et intuitus est suum simulacrum in aquis. Ibi stupens dum laudat cornua arborea, et damnat nimiam gracilitatem tibiarum, turbatus repente clamoribus venantum caepit aufugere per agros, et fefellit canes celeri cursu. Tum subiit saltus, in quibus retentus cornibus ramosis, caepit discerpi diris dentibus canum. Tunc fertur moriens misisse hanc vocem. O me miserum, qui nunc tandem video quam ea me juverint quae contempseram; et quam ea quae laudaveram, mihi fuerint perniciosa!

ANNOTATIONES.

2. *Excrit.*) Prodit et notum facit.

7. *Venantum.*) Ut Virgilius sæpe *natantum* pro *natantium.*

9. *Elusit.*) Elegantissime dictum de illis flexibus, circuitibusque implicitis, et in se redeuntibus; quibus feræ insequentes canes eludunt. Vulgo, *Les mettent en defaut.*

Ferum.) Ferus pro fera usurpatur, ut apud Virgilium :

In latus inque feri :

Atque etiam apud Phædrum :

Tum gaudens ferus bobus quietis cæpit
agere gratias.

FABULA XIII.

Laudatore nihil insidiosius.

Vulpes et Corvus.

Qui se laudari gaudet verbis subdolis,
Fere dat pœnas turpi pœnitentiâ.
¶ Quum de fenestra Corvus raptum caseum
Comesse vellet celsâ residens arbore,
Hunc vidit Vulpes, dehinc sic occœpit loqui:
O qui tuarum, Corve, pennarum est nitor!
Quantum decoris corpore et vultu geris!
Si vocem haberes, nulla prior ales foret.
At ille stultus, dum vult vocem ostendere,
Emisit ore caseum, quem celeriter
Dolosa Vulpes avidis rapuit dentibus.
Tum demum ingemuit Corvi deceptus stupor.
Hac re probatur quantum ingenium valet;
Virtute semper praevalet sapientia.

INTERPRETATIO.

Qui lætatur se laudari sermonibus fraudulentis, solvit ferme semper paenas puenitudine indecorâ. Cum Corvus sedens in arbore alta vellet comedere caseum raptum de fenestra; Vulpes hunc videns incipit loqui ita: O Corve, quanta est elegantia tuarum pennarum! Quantus te ore et corpore refers! Si tibi vox esset, fores prima ex alitibus! Verum hic male sanus volens ostendere vocem, demisit rostro caseum, quem Vulpes versipellis statim arripuit dente avido. Tunc stupidus Corvus delusus dedit gemitum. Haec fabula probat quid possit ingenium, et sapientiam semper praestare virtuti.

ANNOTATIONES.

Ad hanc Fabulam Horatius.

Plerumque recoctus.
Scriba ex quinque viro Corvum deludet hiantem.

2. *Fere dat puenas turpi paenitentiâ.*) Non abs re quibusdam rectius videtur, quod exemplar Danielis suggerit:

Serâ dant paenas turpeis paenitentiâ.

Quum de fenestra Corvus.) Huc pertinet Horatianum illud lib. 11. Epistol.

Sed tacitus pasci si posset Corvus, haberet
Plus dapis, et rixae multo minus, invidiaeque.

8. *Nulla ales.*) Usitatior est ales apud Poëtas masculino genere, aliquando tamen et fœminino legitur, ut in hoc loco.

12. *Tunc Corvi deceptus stupor.*) Tunc Corvus stupidus deceptus ingemuit. Sic Catullus,

Talis iste meus stupor, nihil videt, nihil audit. Hic loquendi modus usitatissimus est apud antiquos, ut diximus ad Fabulam. 11.

13. *Quantum ingenium valet.*) Hic non *m* neeat more antiquo.

14. *Virtute.*) Id est vi et fortitudine.

FABULA XIV.

Fallax vulgi judicium.

Ex Sutore Medicus.

Malus quum Sutor inopiâ deperditus
Medicinam ignoto facere cœpisset loco,
Et venditaret falso antidotum nomine,
Verbosis adquisivit sibi famam strophis.
Hic quum jaceret morbo confectus gravi,
Rex urbis, ejus experiendi gratiâ
Scyphum poposcit; fusâ dei n simulans aqua
Antidoto miscère illius se toxicum,
Hoc bibere jussit ipsum, posito praemio.
Timore mortis ille tum confessus est,
Non artis ullâ medicum se prudentiæ,
Verum stupore vulgi factum nobilem.
Rex advocatâ concione haec addidit:
Quantae putatis esse vos dementiae,
Qui capita vestra non dubitatis credere,
Cui calceandos nemo commisit pedes?
¶ Hoc pertinere vere ad illos dixerim,
Quorum stultitia quaestus impudentiae est.

INTERPRETATIO.

Cum Cerdo imperitus, oppressus paupertate incaepisset exercere medicinam in loco ubi non erat notus, atque venderet medicamentum pro vero antidoto, comparavit sibi nomen praestigiis verborum. Cum hic decumberet affectus morbo gravi, Rex civitatis exploraturus illius scientiam, *petit calicem, in quem infundens aquam finxit se miscere venenum cum antidoto, deinde jussit exhaurire, proposita mercede. Tum Sutor fassus est metu mortis se non evasisse medicum ulla arte et exercitatione, sed sibi acquisivisse* hanc *famam in scitia vulgi. Rex vocatis civibus sic acuebat: Quantae existimatis vos esse stultitiae, qui non timetis committere illi vitam vestram, cui nullus credidit pedes calceis induendos. Affirmaverim vere hoc spectare illos, quorum audacia facit rem ex fatuitate multitudinis.*

ANNOTATIONES.

2. *Ignoto loco.*) Peregrinos in loco ubi eam nemo noverat.

4. *Verbosis strophis.*) Id est laqueis verborum. Metaphora. Strophæ enim proprie laquei sunt decipiendis et captandis feris aptæ a *στρέφω verto.*

6. *Rex urbis.*) Qui summam tenet et regit in urbe. Atque sic antiquitus vocabantur singularum urbium Rectores.

15. *Capita vestra.*) Cum caput sit præcipua corporis pars, usitatissimum est apud Ciceronem, ut vox illa usurpetur pro vita. Elegantissime autem hoc loco usurpatur propter sequentem vocem, *pedes*, augetque dicti acrimoniam, ex oppositione. Capiti enim opponit pedes.

18. *Quorum stultitia, quæstus impudentia est.*) Id est, qui ita fatui sunt, ut quæstus, ad impudentes devolet; vel, ut iis sit quæstus, qui gnaviter impudentes sunt, ita Georgius Grævius.

FABULA XV.

Pauper dominum, non sortem mutat.

ASINUS EGREGIE CORDATUS.

In principatu commutando, sæpius
Nil præter domini nomen mutant pauperes.
Id esse verum parva hæc fabella indicat.
¶ Asellum in prato timidus pascebat senex;
Is hostium clamore subito territus,
Suadebat Asino fugere, ne possent capi.
At ille lentus: Quæso num binas mihi
Clitellas impositurum victorem putas?
Senex negavit: Ergo, quid refert meâ
Cui serviam, clitellas dum portem meas?

INTERPRETATIO

In mutatione imperii, inopes mutant saepius nihil aliud, nisi nomen sui domini. Haec parva fabula exerit illud esse certum. Senex pavidus pascebat Asinum in prato. Ille conterritus adventu repentino hostium, hortabatur Asinum ad fugam, ne caperentur. Verum hic gradiens lente: Dic amabo, num credis victorem mihi daturum binas clitellas? Senex negavit id facturum. *Quid meâ igitur interest cujus sim, cum* debeam *semper ferre meas clitellas* ?

ANNOTATIONES

1. *In principatu commutando.*) Elegans in hanc fabulam exemplum politicum legere est apud Tacitum, ubi dicit Augustum, licet mutato imperio, eadem magistratuum vocabula retinuisse, *Ne dimissis, inquit, quidem finem esse militia, sed apud vexillum retentos, alio vocabulo, eosdem labores perferre.*

8. *Clitellas.*) Clitellæ sunt instrumenta lignea, in quibus colligatæ sarcinæ imponuntur Asinis.

FABULA XVI.

Fidejussorem infidum cave.

OVIS ET CERVUS

Fraudator nomen quum locat sponsu improbo,
Non rem expedire, sed mala videre expetit.
¶ Ovem rogabat Cervus modium tritici
Lupo sponsore; at illa præmetuens dolum,
Rapere atque abire semper adsuevit Lupus:
Tu de conspectu fugere veloci impetu:
Ubi vos requiram quum dies advenerit?

INTERPRETATIO

Cum fraudator se obstringit malo praede, cupit facere malum, non absolvere negotium. Cervus petebat ab Ove modium frumenti sponsu lupi: sed haec praetimens fraudem, dixit: *Lupus solet semper subripere et secedere. Tu vero*, o Cerve, *soles abire ex oculis summâ velocitate, ubi vos quaeram cum dies aderit* præstituta solutioni?

ANNOTATIONES

1. *Fraudator.*) Qui in fraudem creditorum, et eorum fraudandorum causa quid fecit, gessitve, fraudator dicitur.

Sponsore imbrobo.) Non locuplete, qui non est solvendo.

2. *Non rem expedire, sed mala videre expetit.*) Sensus istius versus est subobscurus, aliud enim significat quam verba sonant. Talis enim est. *Non sincere agere, sed aliquod architectari malum vult.*

FABULA XVII.

Calumniatorem sua paena manet.

OVIS, CANIS, ET LUPUS

Solent mendaces luere pœnas malefici.
¶ Calumniator ab Ove quum peteret Canis
Quem commendasse panem se contenderet,

Lupus citatus testis, non unum modo
Deberi dixit, verum affirmavit decem.
Ovis damnata falso testimonio,
Quod non debebat, solvit. Post paucos dies
Ovis jacentem in fovea conspexit Lupum:
Hæc (inquit) merces fraudis a Superis datur.

INTERPRETATIO

Fraudulenti solent dare paenas mendacii. Cum Canis sycophanta repeteret ab Ove panem, quem affirmabat se illi dedisse servandum, Lupus vocatus in testem asseveravit non deberi solum unum panem, *verum decem. Ovis condemnata hac affirmatione mendaci, repraesentavit quod non debebat. Aliquot interjectis diebus Ovis vidit Lupum prostratum in fovea: Dii, inquit, rependunt hoc praemium maleficii.*

FABULA XVIII.

Horret quisque adire locum, ubi laesus est.

MULIER PARTURIENS

Nemo libenter recolit, qui læsit, locum.
¶ Instante partu mulier per actis mensibus,
Humo jacebat flebiles gemitus ciens.
Vir est hortatus, corpus lecto reciperet,
Onus naturæ melius quo deponeret.
Minime, inquit, illo posse confido loco
Malum finiri, quo conceptum est initio.

INTERPRETATIO.

Nullum revisit lubens locum qui nocuit. Mulier parturiens exacto suo tempore recumbebat humi edens graves gemitus. Maritus ipsam *monuit ut reponeret corpus cubili, quo objiceret commodius pondus naturæ. Nullatenus, inquit, existimo malum posse auferri ubi primo contractum est.*

ANNOTATIONES.

2. *Peractis mensibus.* Novem scilicet, ad solutionem partus requisitis in muliere.

3. *Humo.*) Pro *humi.* Ita Ovidius : *Sedit humo nudâ.*

FABULA XIX.

Omnem aditum malis præcludito.

CANIS PARTURIENS.

Habent insidias hominis blanditiæ mali,
Quas ut vitemus, versus subjecti monent.
¶ Canis parturiens, quum rogasset alteram,
Ut fœtum in ejus tugurio deponeret,
Facile impetravit; dein reposcenti locum,
Preces admovit, tempus exorans breve,
Dum firmiores catulos posset ducere;
Hoc quoque consumpto, flagitare validius
Cubile cœpit: Si mihi et turbæ meæ
Par (inquit) esse potueris, cedam loco.

INTERPRETATIO.

Blanditiæ improbi hominis sunt plenæ insidiarum. Versus consequentes nos docent illas fugere, Cum canis instante partu petiisset ab alia, ut ederet catulos in ipsius casa, exoravit facile: deinde cum alia reposceret sedem, adhibuit preces rogans breve tempus dum posset abigere catulos robustiores. Hoc etiam finito, cœpit postulare vehementius tugurium. Cedam, inquit, tibi il'ud si potueris esse par resistendo *mihi et meis catulis.*

FABULA XX.

Stultitia plerunque exitio est.

CANES FAMELICI.

Stultum consilium non modo effectu caret,
Sed ad perniciem quoque mortales devocat.
¶ Corium depressum in fluvio viderunt Canes:
Id ut comesse extractum possent facilius,
Aquam cœpere bibere, sed rupti prius
Periere, quam quod petierant, contingerent.

INTERPRETATIO.

Susceptum ridiculum, non modo est irritum verum etiam ducit homines in ruinam. Canes aspexerunt in imo fluenti corium demersum, cœperunt haurire aquam, ut illud eductum possent comedere facilius: sed disrupti perierunt priusquam perficerent quod conati erant.

ANNOTATIO.

6. *Contingerent.*) Id est, *Attingerent.* Ut Virgilius.

Funemque manu contingere gaudent.

FABULA XXI.

Miser vel ignavissimo cuique ludibrio est.

LEO SENIO CONFECTUS.

Quicumque amisit dignitatem pristinam,
Ignavis etiam jocus est in casu gravi.
¶ Defectus annis et desertus viribus
Leo quum jaceret spiritum extremum trahens,
Aper fulmineis ad eum venit dentibus,
Et vindicavit ictu veterem injuriam.
Infestis Taurus mox confodit cornibus
Hostile corpus. Asinus ut vidit ferum
Impune lædi, calcibus frontem exterit.
At ille expirans: Fortes indigne tuli
Mihi insultare: te naturæ dedecus
Quod ferre cogor, certe bis videor mori.

INTERPRETATIO.

Qui dejectus est de veteri honore, est derisui in tanta calamitate, etiam inertibus. Cum Leo confectus ætate, et destitutus robore jaceret exspirans, Aper sævus dentibus accurrit ad illum, et ultus est antiquas injurias plagis. Quin et *statim Taurus infensus transverberat* illum suis *cornibus. ut Asinus conspexit vulnerari sine periculo Leonem, comminuit ipsi caput pedibus. At Leo trahens extremum spiritum: Indignatus sum, ait, feras generosas mihi intulisse contu-*

meliam: quod autem cogor te sustinere opprobrium naturæ, sane videor bis perire.

ANNOTATIONES.

3. *Defectus annis.*) Qui deficiebat propter annos.

Desertus viribus.) Id est, a viribus. Ellipsis præpositionis *a.*

5. *Fulmineis dentibus:*) Qui instar fulmina sternunt et proterunt obvia quæque. Unde Ovidius :

Fulmen habent acres in aduncis dentibus apri.
Fulmineo celeres dissipat ore Canes.

12. *Bis videor mori.*) Semel apri dentibus, et iterum per infamiam; cum bona fama sit veluti altera vita, infame quid est vinci ab ignavo, gloriosum vero a forti, unde Virgilius :

Æneæ magni dextra cadis.

Et Ovidius :

Quisquis es, o Juvenis, dixit, solamen habeto
Mortis, ab Æmonio quod sit jugulatus Achille.

FABULA XXII.

Qui alteri suum ob causam commodat, injuria
postulat id gratiæ apponi sibi.

M[illegible] ET HOMO.

Mustela ab homine [illegible] instantem necem
Effugere vellet: Quæ[illegible] parcas mihi,
Quæ tibi molestis muribus purgo domum.
Respondit ille; Facerej si causa meâ,
Gratum esset, et dedissem veniam supplici:
Nunc quia laboras, ut fruaris reliquiis,
Quæ sunt rosuri, simul et ipsos devores,
Noli imputare vanum beneficium mihi.
Atque ita locutus improbam letho dedit.
Hoc in se dictum debent illi agnoscere,
Quorum privata servit utilitas sibi.
Et meritum inane iactat imprudentibus.

INTERPRETATIO.

Cum Mustela capta ab homine vellet vitare mortem imminentem: te oro, ait, ignoscas mihi quæ libero tuas ædes muribus tibi incommodis. Ille retulit: si præstares id meâ causâ, hoc gratia apponerem tibi, et exorares quod a me petis suppliciter. Verum quia insequeris mures, quo rodas quæ sunt rosuri, et quo simul eos vores, noli mihi expensum ferre falsum officium. Et sic fatus dedit neci hanc malignam. Hi debent fateri illam fabulam sibi scriptam, qui dum student propriæ utilitati, imputant vanum beneficium incautis et minime advertentibus.

ANNOTATIONES.

3. *Molestius muribus purgo domum.*) Ita Palladius de Mustela.

Mordaces morsu solitus consumere mures,
Invisum et domibus perdere dente genus.

6. *Reliquiis quæ sunt rosuri.*) *Reliquium*, et in plurali *Reliquia*, etiam neutro genere a Latini dicuntur; ut *Alimonium*, *Deliquium*. Plautus *Reliquia* in neutro usurpavit in milite glorioso.

At pedites tibi Reliquia erant, si viverent.

8. *Imputare beneficium.*) Non est hoc loco, acceptum referre beneficium, sed collatum alicui. Phrasis senecæ et Plinio, potius quam Ciceroni, usitata.

12. *Et meritum inane jactant imprudentibus.*) Istuc ipsum est quod dicit Terentius. *Ego Charine neutiquam officium liberi esse hominis puto. Cum is nil promereat, postulare id gratiæ apponi sibi.*

Id supra rotundissime dixit Phædrus, *Vanum beneficium cupidam imputare.*

FABULA XXIII.

Suspecta malorum beneficia.

CANIS FIDELIS.

Repente liberalis stultis gratus est,
Verum peritis irritos tendit dolos.
¶ Nocturnus quum fur panem misisset Cani,
Objecto tentans an cibo posset capi:
Heus (inquit) linguam vis meam præcludere,
Ne latrem pro re domini? multum falleris,
Namque ista subita me jubet benignitas
Vigilare, facias ne meâ culpâ lucrum.

INTERPRETATIO.

Beneficus subito placet imprudentibus, sed struit canes insidias prudentibus. Cum fur nocturnus porrexisset panem Cani, volens experiri num posset capi oblatâ offâ: Heus, ait Canis, vis mihi detinere linguam ne latrem pro bonis heri mei? Erras plurimum; namque tua liberalitas repentina me monet ut vigilem, ne facias tuam rem meâ negligentiâ.

ANNOTATIO

6. *Pro re domini.*) Rei appellatio generalis est, et extenditur ad omnia bona quæ quis possidet. Sic Terentius, *Ad rem nostram sumus attentiores.*

FABULA XXIV.

Potentes ne tentes æmulari.

RANA RUPTA.

Inops potentem dum vult imitari, perit.
¶ In prato quodam Rana conspexit Bovem,
Et tacta invidiâ tantæ magnitudinis,
Rugosam inflavit pellem: tum natos suos
Interrogavit, an Bove esset latior.
Illi negarunt. Rursus intendit cutem
Majore nisu, et simili quæsivit modo,
Quis major esset? illi dixerunt: Bovem.

Novissime indignata, dum vult valdius
Inflare sese, rupto iacuit corpore.

INTERPRETATIO.

Dum pauper studet imitari divitem, perit. Rana vidit aliquando Bovem in aliquo prato, et mota invidia ob tantam ipsius magnitudinem, distendit cutem rugosam. Tum petiit a natis suis, num esset maior bove? Hi negarunt. Inflavit iterum pellem conatu validiori, et similiter interrogavit, quisnam esset amplior? Responderunt bovem. Tandem succensens, dum conatur se magis ac magis intendere, disrupta periit.

ANNOTATIO.

Hanc attigit fabulam Horatius, lib. 2. Satyr. 3

——— Illa rogare
Quantane? num tandem, se inflans, sic magna fuisset?
Major dimidio. Num tanto? Cum magis atque
Se magis inflaret: Non si te ruperis, inquit,
Par eris. ———

FABULA XXV.

Rete ne tendas Accipitri et Milvio.

CANIS ET CROCODILUS

Consilia qui dant prava cautis hominibus,
Et perdunt operam, et deridentur turpiter.
¶ Canes currentes bibere in Nilo flumine
A Crocodilis ne rapiantur, traditum est.
Igitur quum currens bibere cœpisset canis
Sic Crocodilus: Quamlibet lambe otio,
Noli vereri; at ille: Facerem mehercule,
Nisi esse scirem carnis te cupidum meæ.

INTERPRETATIO.

Qui dant perversa consilia viris prudentibus, et abutuntur operam, et se praebent ridiculos. Ferunt Canes in fluvio Nilo bibere currendo, ne devorentur a Crocodilis. Cum ergo Canis quidam caepisset lambere currens, ita Crocodilus

ad eum: *bibe quantumvis otiose, nihil time. At* Canis: *facerem equidem, nisi nossem te esse avidum meae carnis.*

ANNOTATIONES.

3. *Canes currentes bibere in Nilo.*) Sic Plinius lib. 8. *Certum est, inquit, juxta Nilum amnem Canes currentes lambere, ne Crocodilorum aviditati occasionem praebeant* Unde natum Proverbium: *Tanquam Canis e Nilo.*

Nilo.) Nilus fluvius Africæ maximus et notissimus. Crediderе antiqui Nilum fuisse unum e Brachiis Gehonis, ut legere est apud varios Auctores, præsertim apud Lucanum lib. decimo, in quo sacerdotes Ægyptii inducuntur idipsum referentes inter epulas, precibus ipsius Cæsaris. Verum hodie compertum est, ut patet ex Historia Africæ de *Marmol*, et dissertatione Isaaci Vossii de Nili origine, hunc oriri ex duobus fontibus in Æthiopia superiori, et in regno Abassenorum, in terra Sachala, inter montes excelsos, qui siti sunt ultra Tropicum Cancri, duodecim circiter gradibus citra Æquatorem. Augetur vero Nilus solutis nivibus, et imbribus assiduis, qui multi sunt in Æthiopia mense Majo: non exundat tamen nisi decimo quinto Junii, propter longum iter, quod excurrere debent illæ aquæ antequam ad Ægyptum usque perveniant, testimonio Abassenorum.

4. *Crocodilis.*) Crocodilus Ægypti animal quadrupes. Nascitur ex ovo magnitudine ovi anserini. Cætera quæ de ipso narrantur, sunt passim obvia.

FABULA XXVI.

Par pari refertur.

VULPES ET CICONIA.

Nulli nocendum: si quis vero læserit,
Multandum simili jure fabella admonet.

Vulpes ad cœnam dicitur Ciconiam
Prior invitasse, et illi in patina liquidam
Posuisse sorbitionem, quam nullo modo
Gustare esuriens potuerit Ciconia;
Quæ Vulpem cum revocasset, intrito cibo
Plenam lagenam posuit: huic rostrum inserens
Satiatur ipsa, et torquet convivam fame:
Quæ quum lagenæ frustra collum lamberet,
Peregrinam sic locutam volucrem accepimus:
Sua quisque exempla debet æquo animo pati.

INTERPRETATIO.

Nemo lædendus: si quis vero nocuerit alicui fabula docet puniendum pari modo. Ferunt Vulpem prius vocasse Ciconiam ad prandium, et ipsi apposuisse sorbitiunculam fluidam in vase, quam Ciconia famelica nequiverit gustare ullatenus. Haec cum invitasset vicissim Vulpem ad coenam ipsi anteposuit lagenam refertam cibo comminuto, in quam immittens collum; repletur ipsa, et cruciat convivam fame: Quae cum lingeret incassum oras amphorae, cognovimus advenam avem sic locutam: Quilibet debet repraesentare libenter in se exemplum quod dedit.

ANNOTATIONES.

2. *Multandum simili iure.*) Id est, pœna talionis. Unde Cicero: *Quis aspernabitur idem jus dici sibi, quod ipse aliis dixit, vel dici effecit?*

8. *Plenam lagenam posuit.*) Lagena usitate dicitur. Tamen in veteri marmore legitur Laguna. *M. Ulpio. Aug. lib. Phædimo. Divi Trajani Aug. a potione et Laguna.* Rigaltius vult legi in veteribus libris, *Lagona.* Sed id factum est, ut in aliis nominibus Græcis, in quibus υ vertitur in o. Ita ex νύξ, nox.

11. *Peregrina volucris.*) Sic vocat Ciconiam, quæ, teste Petronio, est hospita avis, exul hyemis, titulus tepidi temporis.

FABULA XXVII.

Avarus suus sibi carnifex est.

CANIS, THESAURUS, ET VULTURIUS.

Hæc res avaris esse conveniens potest,
Et qui humiles nati, dici locupletes student.
¶ Humana effodiens ossa, thesaurum Canis
Invenit: et violavit quia Manes Deos,
Injecta est illi divitiarum cupiditas.
Pœnas ut sanctæ religioni penderet.
Itaque aurum dum custodit, oblitus cibi
Fame est consumptus: quem stans Vulturius super
Fertur locutus: O Canis, merito jaces;
Qui concupisti subito regales opes,
Trivio conceptus, et educatus stercore.

INTERPRETATIO.

Hoc argumentum potest esse congruens avaris, et illis *qui editi licet humili fortuna, ambiunt* tamen *nominari divites. Canis effondiendo cadaver humanum, reperit thesaurum. Et quia offendit deos Manes, immissa est ipsi fames auri ut lueret pœnas sanctæ religioni* violatæ. *Dum ergo incubat auros, immemor ciborum, enectus est fame. Super quem vultur sedens dicitur protulisse* hæc verba: *Juste periisti, o Canis, qui natus in compitis, et nutritus sordibus; appetivisti derepente divitias regum.*

ANNOTATIONES.

4. *Violavit quia Manes deos.*) Dii Manes erant dii inferorum, ut quidam existimant, quibus fiebant sacra ne nocerent. Alii putant hoc nomine appellatas fuisse animas separatas a corpore. Unde videmus vetusta sepulchrorum monumenta *diis manibus* esse inscripta. Sunt etiam qui dicant eosdem esse quos Vetustas genios appellavit, qui ne ipsa quidem mortua corpora deserant, sepulchrisque inhabitent. Piaculum erat antiquitus vim inferre manibus mortuorum.

6. *Pœnas ut sanctæ religioni penderet.*) Id est, violatæ religioni sepulchrum. Antiquitus enim grande erat piaculum violare religionem sepulchrorum, et sævire in mortuos. Ita Cicero de legibus, *Deorum Manium jura sancta sunto.* Et Virgilius 3. Æneid.

Quid miserum Ænea laceras, jam parce sepulto
Parce pias scelerare manus.

FABULA XXVIII.

Ne magnus tenuem despicito.

VULPES ET AQUILA.

Quamvis sublimes debent humiles metuere;
Vindicta docili quia patet solertiæ.
¶ Vulpinos catulos Aquila quondam sustulit:
Nidoque posuit pullis, escam ut carperent:
Hanc persecuta mater, orare incipit,
Ne tantum miseræ luctum importaret sibi.
Contempsit illa, tuta quippe ipso loco.
Vulpes ab arà rapuit ardentem facem,
Totamque flammis arborem circumdedit,
Hosti dolorem damno miscens sanguinis.
Aquila ut periculo mortis eriperet suos,
Incolumes natos supplex Vulpi tradidit.

INTERPRETATIO.

Quantumvis potentes, debent extimescere abjectos, quia ultionis fit copia quibus est solertia docilis. Aquila rapuit quondam natos Vulpis, et abscondit cubili in escam suorum catulorum. Vulpes genitrix hanc insequuta cœpit præcari ne inferret sibi infelici tantum dolorem. Aquila sprevit secura quippe situ loci. Vulpes abstulit ab altari torrem accensum, et circumcinxit totam arborem ignibus, addens dolori inimicæ, periculum prolis amittendæ. Aquila supplex reddidit Vulpi natos salvos, ut liberaret suos catulos a periculo mortis.

ANNOTATIONES.

8. *Ardentem facem.*) Non est otiosum epithetum. Fax enim nihil aliud est quam fustis incisus, et ita comparatus ut flammam, si ita usus postulet, concipere possit. Sic Virgilius :

Ferroque faces inspicat acuto.

10. *Damno sanguinis.*) Id est natorum periculo. Ita Venus apud Virgilium vocat Æneam : *Sanguis meus.*

FABULA XXIX.

Est cui magno constitit dicterium

ASINUS IRRIDENS APRUM.

Plerumque stulti risum dum captant levem,
Gravi distingunt alios contumelia
Et sibi nocivum concitant periculum.
¶ Asellus Apro cum fuisset obvius :
Salve, inquit, Frater. Ille indignans repudiat
Officium, et quaerit, cur sic mentiri velit.
* * * * * * * * * * *
* * * * * * * * * * *
Aper cum vellet facere generosum impetum,
Repressit iram : et, facilis vindicta est mihi,
Sed inquinari nolo ignavo sanguine.

INTERPRETATIO.

Dum stolidi quærunt risum inanem, lædunt persæpe alios summá injuriá, sibique parant exitium nocivum. Cum Asellus occurrisset Apro, dixit, Ave Frater. Hic succensens rejicit officium, petitque quare velit mentiri ita?

* * * * * * * * * * *
* * * * * * * * * * * *

Cum Sus nemoris cultor pararet illum afficere horrendo impetu, cohibuit iram, et dixit : mihi facile est ulcisci, verum nolo contaminari sanguine vili et abjecto.

ANNOTATIO.

Duos Versus hujusce Fabulæ, ut spurcos et invenustos omisi deditâ operâ,

FABULA XXX.

Mala publica in plebem recidunt.

RANÆ METUENTES TAURORUM PRÆLIA.

Humiles laborant, ubi potentes dissident.
¶ Rana in palude pugnam Taurorum intuens;
Heu quanta nobis instat pernicies! ait:
Interrogata ab alia, cur hoc diceret,
De principatu quum illi certarent gregis,
Longeque ab illis degerent vitam boves:
Natio (ait) separata, ac diversum est genus,
Sed pulsus regno nemoris qui profugerit,
Paludis in secreta veniet latibula,
Et proculcatas obteret duro pede:
Caput ita ad nostrum furor illorum pertinet.

INTEPRETATIO.

Parvi sunt in periculo ubi Magnates decertant. Rana videns e palude certamen Taurorum: Heu, inquit, quanta nobis ruina paratur! Alterâ percontante quare loqueretur illud, cum illi contenderent inter se uter pecori imperaret, et boves viverent vitam longe aliam ab ipsis. Gens est, inquit, sejuncta a nobis, et genus separatum: sed qui aufugerit ejectus imperio sylvarum, in latebras properabit paludis, et proterens nos opprimet pedibus duris. Sic eorum rabies spectat ad nostram salutem.

ANNOTATIONES.

Humiles laborant ubi potentes dissident. (Ad id Horatius apposite:

Quidquid delirant reges, plectuntur Achivi.

11. *Ita.*) Hoc modo, hac ratione.

FABULA XXXI.

Cui fidas, vide.

MILVIUS, ET COLUMBÆ.

Qui se committit homini tutandum improbo,
Auxilia dum requirit, exitium invenit.

¶ Columbæ sæpe quum fugissent Milvium,
Et celeritate pennæ vitassent necem,
Consilium raptor vertit ad fallaciam
Et genus inerme tali decepit dolo:
Quare sollicitum potius ævum ducitis,
Quam regem me creatis icto fœdere,
Qui vos ab omni tutas præstem injuria?
Illæ credentes, tradunt sese Milvio,
Qui regnum adeptus cœpit vesci singulas,
Et exercere imperium sævis unguibus.
De reliquis tunc una: Merito plectimur.

INTERPRETATIO.

Qui se credit defendendum malo homini, dum inclamat opem, reperit perniciem. Cum Columbæ sæpe vitassent Milvium, et se eripuissent a morte pernicitate alarum: Rapax ille recurrit ad dolum, et circumvenit tali fallacia genus imbelle. Cur trahitis potius vitam anxiam, quam eligatis me in regem inito fœdere, ut vos reddam securas ab omni contumelia? Hæ nimium credulæ se dedunt Milvio, qui potitus regno cæpit pasci singulis, et exercere principatum diris unguibus. Tunc una superstes ait, punimur juste.

ANNOTATIO.

11. *Vesci singulas.*) Pro *singulis.* Ita Virgilius: *Quid puer Ascanius? Superatne et vescitur auras.* Saltem ut in antiquissimis libris legitur, *singulas*, non omnes collective, vox illa sumitur, sed quod Gallice dicimus, *Les unes après les autres.* Id est Liviano more, *Alias post alias.*

EXPLICIT LIBER PRIMUS.

Solebat veteres in fine librorum scribere, *explicit*, ut significarent librum absolutum. Unde Hieronymus ad Marcellam: *Solemus completis opusculis, ad distinctionem rei alterius sequentis medium interponere, explicit, aut feliciter explicit.*

LIBER SECUNDUS.

PROLOGUS.

Exemplis continetur Æsopi genus,
Nec aliud quicquam per fabellas quæritur,
Quam corrigatur error ut mortalium,
Acuatque sese diligens industria.
Quicumque fuerit ergo narrandi locus,
Dum capiat aurem et servet propositum suum,
Re commendatur, non auctoris nomine.
Equidem omni curâ morem servabo Senis:
Sed si libuerit aliquid interponere
Dictorum, sensus ut delectet varietas,
Bonas in partes (lector) accipias velim.
Sic ista tibi rependet brevitas gratiam,
Cujus verbosa ne sit commendatio,
Attende cur negare cupidis debeas,
Modestis etiam afferre quod non petierint.

INTERPRETATIO

Ratio scribendi Æsopi constat exemplis, neque intenditur aliud quicquam per fabulos, nisi ut vitia hominum emendentur, et ut accurata diligentia excitetur. Quaecumque igitur occurrerit occasio narrandi, dum teneat aures, et sequatur suum consilium, aestimatur rebus ipsis, non nomine auctoris. Certe sequar omni industria consuetudinem senis Æsopi: *Verum si mihi videbitur inserere aliquid jocorum, ut diversitas sensus, magis placeat, velim, lector, aequi bonique consulat. Sic brevitas compensabit hanc gratiam, cujus ne sit laus verbosior, vide cur debeas denegare avidis, et dare ultro modestis quod non postulaverint.*

ANNOTATIO

1. *Æsopi genus.*) Perperam quidam intelligunt

prosapiam Æsopi. Nihil enim aliud intelligit hoc loco Phædrus, nisi eam scribendi rationem, qua usus est Æsopus in scribendis fabulis. Ita in Prologo lib. 4. Et etiam alio loco:

Usus vetusto genere, sed rebus novis
Nunc fabularum cur sit inventum genus.

Quemadmodum apud Terentium:

Olim isti fuit generi quondam quaestus apud seclum prius.

Ceterum istud *continetur*, nihil aliud est quam constat. Cicero, *Dii non venis, et nervis, et ossibus continentur*, id est constant.

FABULA I.

Sunt etiam sua praemia laudi.

LEO SAPIENS

Super Juvencum stabat dejectum Leo:
Prædator intervenit partem postulans:
Darem (inquit) nisi soleres per te sumere:
Et improbum ejecit. Forte innoxius
Viator est deductus in eundem locum,
Feroque viso rettulit retro pedem.
Cui placidus ille: Non est quod timeas, ait:
Et quæ debetur pars tuae modestiae,
Audacter tolle. Tunc diviso tergore,
Silvas petivit, homini ut accessum daret.
Exemplum egregium prorsus et laudabile,
Verum est aviditas dives, et pauper pudor.

INTERPRETATIO

Leo sedebat super Juvencum jacentem. Praedo supervenit petens partem. Concederem, ait, ni consuevisses rapere, et repulit hunc malum hominem. Fortuito vero innocens viator venit eodem, et viso Leone, regressus est. Cui mitis ille dixit: Nihil est quod reformides, sume confidenter partem debitam tuae modestiae. Tum separato tergore, Leo immisit se in sylvas, ut

accessus pateret viatori. Exemplum illustre omnino, et dignum laude; sed aviditas habendi *dat divitias: pudor vero* et modestia, *paupertatem.*

ANNOTATIO

7. *Rettulit retro.*) Pleonasmus. Poterat enim oratio carere istâ voculâ, *retro*, sed ejusmodi Pleonasmi nonnihil habent elegantiae. Ita Terentius: *Ante pracseisse. Ita subtristis aliquantulum*, *etc.*

FABULA II.

Simile simili gaudet

Repente calvus.

A fœminis utcunque spoliari viros,
Ament, amentur, nempe exemplis discimus.
¶ Ætatis mediae cuidam, mulier non rudis,
Tegebat annos, celas elegantiâ:
Animosque ejusdem pulchra juvenis ceperat,
Ambae videri dum volunt illi pares, 3
Capillos homini legere cœpere invicem.
Quum se putaret pingi curâ mulierum,
Calvus repente factus est, nam funditus,
Canos puella, nigros anus evellerat.

INTERPRETATIO

Docemur exemplis homines quomodocunque expilari a mulieribus, sive illum *ament, sive amentur* ab illo. *Quadam faemina callida dissimulabat annos cuidam homini provectae aetatis, tegens illos eleganti cultu. Illius etiam animus detinebatur amore pulchrae adolescentulae. Dum ambae mulieres affectant* esse *similes ipsi, caeperunt invicem seligere crines homini.* Hic *cum crederet se ornari studio mulierum, evasit calvus subito: nam puella exemerat omnes capillos albos, anus vero nigros.*

ANNOTATIO

5. *Dum videri volunt illi pares.*) Ætate aut annis. Oderat enim juvenis capillos albos; ut po-

te senescentis et decrepitae aetatis indicia, anus vero nigros, qui sibi non conveniebant.

FABULA III.

Impunitas, peccandi illecebras

HOMO, ET CANIS

Laceratus quidam morsu vehementis Canis,
Tinctum cruore panem immisit malefico,
Audierat esse quod remedium vulneris.
Tunc sic Æsopus: Noli coram pluribus
Hoc facere canibus, ne nos vivos devorent,
Quum scierint esse tale culpae praemium.

¶ Successus improborum plures allicit.

INTERPRETATIO

Quidam laesus dente Canis acris, projecit ipsi imbrobo panem mersus suo sanguine, quia acceperat id cedere pro remedio vulneris. Tum Æsopus locutus est sic: noli facere hoc in conspectu multorum Canum, ne nos discerpant vivos, cum viderint se donari tali præmio, ob culpam. Successus malorum attrahit multos.

ANNOTATIONES

2. *Vehemens.*) Vox dissyllaba in hoc loco; ut apud Horatium:

Vehemens et liquidus puroque simillimus amni.

6. *Scierint.*) Pro *sciverint.*

FABULA IV.

Vir dolosus seges est mali.

AQUILA, FELES, ET APER.

Aquila in sublimi quercu nidum fecerat:
Feles cavernam nacta, in mediâ pepererat:
Sus nemoris cultrix fœtum ad imam posuerat.
Tum fortuitum Feles contubernium
Fraude et scelestâ sic evertis malitiâ.
Ad nidum scandit volucris: Pernicies, ait,
Tibi paratur, forsan et miseræ mihi.

Nam fodere terram quod vides quotidie
Aprum insidiosum, quercum vult evertere,
Ut nostram in plano facile progeniem opprimat.
Terrore effuso, et perturbatis sensibus,
Direpit ad cubile setosæ suis;
Magno (inquit) in periculo sunt nati tui.
Nam simul exieris pastum, cum tenero grege,
Aquila est parata rapere porcellos tibi.
Hunc quoque timore postquam complevit locum,
Dolose tuto condidit sese cavo.
Inde evagata noctu suspenso pede,
Ubi escâ se replevit et prolem suam,
Pavorem simulans prospicit toto die.
Ruinam metuens Aquila ramis desidet;
Aper rapinam vitans non prodit foras.
Quid multa? inediâ sunt consumti cum suis,
Felisque catulis largam præbuerunt dapem.]
¶ Quantum homo bilinguis sæpe concinet mali,
Documentum habere stulta credulitas potest.

INTERPRETATIO.

Aquila posuerat nidum in alta quercu. Feles reperta caverna, partum ediderat in media quercu. Sus incola sylvarum pepererat ad radices arboris. Tum Feles turbavit hanc sodalitatem fortuitam dolo, et sceleratâ malignitate. Repit ad nidum Aquilæ: tibi, inquit, struitur exitium; quin et forte mihi infelici; nam Aper dolosus, quem cernis quotidie fodere terram, vult eruere quercum, ut devoret facile nostros catulos humi dejectos: ita immisso terrore, et commotis animis, venit ad sedem suis setigere: Nati tui versantur grandi in discrimine. Nam simul atque iveris ad pabulum cum turba tenella, Aquila in procincta est ad tibi rapiendas suculas. Postquam ergo permiscuit terrore hunc locum insidiosa abdidit sese cavernâ secure. Inde exiens noctu suspenso gradu, ubi se ingurgitavit cibis et suos catulos, fingens timorem, circumspectat toto die.

Aquila timens periculum, desidet arbore. Aper fugiens perniciem, non se proripit foras. Quid plura? perierunt fame cum suis, et dederunt magnum convivium natis felis. Credulitas stolida monetur hoc apologo quantum mali vir fallax inferat.

ANNOTATIONES

4. *Contubernium.*) Vocabulum militare, manipulum enim militum significat, teste Vegetio, qui centurias in contubernia divisas fuisse scribit: ut decem militibus sub uno papilione degentibus, unus quasi præesset decanus, qui caput contubernii nominabatur. Unde commilitones et contubernales dicuntur, a communibus tabernaculis.

8. *Quotidie*) Secunda syllaba in hac voce brevis est; aliquando etiamnum longa. Ita Terentius.
Verum ubi videbit tantos sibi sumptus domi.
Quotidianos fieri, nec fieri modum.

9. *Insidiosum Aprum.*) Difficultas esse potest cur dicit Aprum insidiosum, et non insidiosam in fœminino; cum sermo sit de Sue fœmina. Certe error inest, nisi velis Aprum esse ex eo genere animalium quod vocant Epicœnum.

10. *In plano.*) Humi strata nostra proles, quercu eversâ.

14 *Nam simul exieris.*) Nam simul atque exieris.

25. *Homo bilinguis.*) Qui dolose et fraudulenter agit. Unde Virgilius vocat *Tyrios bilingues*, haud fidei servantissimos.

FABULA V.

Ne quid nimis.

CÆSAR AD ATRIENSEM.

Est Ardelionum quædam Romæ natio,
Trepide concursans, occupata in otio,
Gratis anhelans, multa agendo nihil agens,

Sibi molesta, et aliis odiosissima.
Hanc emendare, si tamen possum, volo
Vera fabellâ: pretium est operæ attendere.
¶ Cæsar Tiberius quum petens Neapolim,
In Misenensem villam venisset suam,
Quæ monte summo posita Loculli manu,
Prospectat Siculum, et prospicit Tuscum mare,
Ex alticinctis unus atriensibus,
Cui tunica ab humeris linteo Pelusio
Erat destricta, cirris dependentibus,
Perambulante læta Domino viridaria,
Alveolo cœpit ligneo conspergere
Humum æstuantem, comè officium jactitans;
Sed deridetur: inde notis flexibus
Praecurrit alium in xystum, sedans pulverem.
Agnoscit hominem Caesari, remque intelligit.
Heus (inquit Dominus:) ille enimvero adsilit.
Tum sic jocata est tanti majestas Ducis:
Multo majoris alapae mecum veneunt.

INTERPRETATIO.

Est Romæ genus Ardelionum oberrans sollicite, inquies in quiete, anhelans incassum, plura faciendo, faciens nihil, sibique importunum, et invisum cæteris. Mens est mihi hoc corrigere, modo tamen valeam, vera historia: operæ pretium est illam *auscultare. Cum Tiberius Cæsar profectus Neapolim, venisset in suam villam Misenensem, quæ ædificata a Lucullo in vertice montis spectat* mare *siculum et aspicit mare Tuscum, unus servorum atriensium altius cinctorum, cujus vestis colligebatur ab humeris linteo Pelusio cirris defluentibus, demetiente hero viridaria amœna, cœpit aspergere terram arescentem vasculo ligneo, ostentans hoc officium urbanum; verum irridetur. Postea prævertit* Cæsarem *in aliud ambulacrum divortis notis compescens pulverem, Tiberius sentit hominem, et capit rem. Heus tu, ait Cæsar: hic statim ac-*

currit. Tum princeps sic vocans, alapæ non venduntur apud me tam vili pretio.

ANNOTATIONES.

1. *Ardelionum.*) Hi vocantur homines qui se negotiis omnium immiscent, ab ardendo dicti, quod pro festinando veteres usurparunt. Quamquam melius ab Ardea avi dicti Ardeliones, quia avis hujus instar huc et illuc volitant et circumcursant, dum omnibus se student negotiis immiscere. Hoc genus hominum describit Martialis tali Epigrammate:

Nil bene cum facias, facis attamen omnia belle.
Vis dicam qui sis? magnus es Ardelio.

5. *Verâ fabulâ.*) Fabula enim ad verum vel falsum extenditur, ut supra ad fabulam primam libri primi annotavimus.

7. *Neapolim.*) Urbs Campaniae maritima regni Neapolitani caput, ac totius Italiae clarissima, prius Parthenope dicta.

8. *Misenensem villam.*) Domus rustica. De hac villa Misenensi ita Tacitus: *Mutatis sæpius locis (Tiberius) tandem ad Promontorium Miseni consedit in villa*, cujus *Lucullus dominus fuerat.* Est autem vicinum illud promontorium monti, Miseno dicto, a Miseno socio Æneæ ibi sepulto. De quo Virgilius 6 Æneid.

Monte sub aerio qui nunc Misenus ab illo
Dicitur.

9. *Luculli manu.*) Quam posuerat Lucullus Pompeii et Ciceronis aequalis. Summus et fortunatissimus Romanorum legatus, qui duobus praeliis vicit Mithridatem, et egit de illo Romae triumphum. Postea abjectâ rerum publicarum curâ genio indulsit, et posuit superba palatia, aedesque magnificas, inter quas fuit villa Misenensis.

10. *Siculum.*) Subintellige mare, quod a Sicilia Cretam usque excurrit.

Tuscum.) Mare, vulgo *Mer de Toscane.* Quod non solum Hetruriam, sed et Latium, et regnum Neapolitanum usque ad Fretum Siculum alluit.

11. *Ex alticinctis.*) Alticinctos pueros vocat Horatius servos Nasidieni, id est, strenuos et industrios, qui demissam vestem non gerebant, ne inter agendum impedirentur.

Atriensibus servis.) Qui stabant in atrio domus, limenque custodiebant. Ab Atriorum tutela, Varrone teste, nomen habent servi Atrienses. Fulvius Ursinus suspicatur eosdem esse qui in inscriptionibus dicuntur, *Servi a suppellectili:* quia nempe servaverint supellectilem convivalem, veteresque cœnitarent in Atrio, hoc est prope culinam, ut videre est ex verbis Servii in 1. Æneid. *Vocemque per ampla volutant Atria. Tangit*, *inquit Romanorum morem: nam*, *ut ait Cato*, *in Atrio*, *et duobus ferculis epulabantur antiqui. Ibi etiam et pecunias habebant. Unde qui honoratiores servi erant*, *liminum custodes adhibebantur.*

12. *Linteo Pelusio.*) Pelusium erat ostium Nili et civitas Ægypti feracissima lini, ex quo conficiebantur lintea.

18. *Xystum.*) Locus erat deambulationi adornatus, consitis utrinque platanis.

19. *Remque intelligit.*) Mentem et consilium Ardelionis qui ambiret libertatem.

22. *Alapæ mecum veneunt*: Id est, libertas carius emitur. Apud Veteres enim quando aliquem manumittebant, alapa percussum circumagebant, et liberum confirmabant apud Prætorem. De modo manumittendi passim, neque quicquam protritum magis.

FABULA VI.

Potentiam malitiâ adjutam quis effugiat?

AQUILA, CORNIX, ET TESTUDO.

Contra potentes nemo est munitus satis:
Si vero accessit consiliator maleficus,
Vis et nequitia quidquid oppugnant ruit.
¶ Aquila in sublime sustulit Testudinem.
Quæ quum abdidisset corneâ corpus domo,
Nec ullo pacto lædi posset condita,
Venit per auras Cornix, et propter volans:
Opimam sane prædam rapuisti unguibus,
Sed nisi monstraro quid sit faciendum tibi,
Gravi nequicquam te lassabis pondere.
Promissa parte, suadet ut scopulum super
Altis ab astris duram inlidat corticem,
Quâ comminutâ facile vescatur cibo.
Inducta verbis Aquila, monitis paruit,
Simul et magistræ large divisit dapem.
Sic tuta quæ naturæ fuerat munere,
Impar duabus occidit tristi nece.

INTERPRETATIO.

Nullus est sat tectus adversus potentiores. Quidquid violentia et malignitas impugnant, id perit. Si consiliarius malignus supervenit. Aquila tulit Testudinem in altum, quæ cum se obscondisset testâ corneâ, neque posset ullatenus vulnerari abdita, Cornix intervenit per aerem et volitans prope: Sustulisti profecto escam opiparam tuis unguibus, verum ni tibi ostendero quid oporteat te facere, fatigabis te frustra tanto onere. Promissa parte monet, ut frangat corneam domum missam *ab alto cælo supra rupem, quâ, illisâ, nutriatur escâ absque negotio. Aquilæ persuasa his verbis obtemperavit monitori, et quoque partita est ample cibum suæ præceptrici. Ita Testudo, quæ munita fuerat beneficio naturæ, inferior duabus perit fato luctuoso.*

ANNOTATIONES.

5. *Corneâ domo.*) Abusive ponitur pro testa cornea, quâ Testudines muniuntur.

7. *Propter volans.*) Id est juxta, ut apud Terentium, *propter dormire.*

FABULA VII.

Plura timenda divitibus.

Muli, et Latrones.

Muli gravati sarcinis ibant duo;
Unus ferebat fiscos cum pecuniâ,
Alter tumentes multo saccos hordeo:
Ille onere dives celsa cervice eminens,
Clarumque collo jactans tintinnabulum:
Comes quieto sequitur et placido gradu.
Subito Latrones ex insidiis advolant,
Interque cædem ferro mulum trusitant.
Diripiunt nummos, negligunt vile hordeum.
Spoliatus igitur casus quum fleret suos,
Equidem (inquit alter,) me contemtum gaudeo,
Nam nihil amisi, nec sum læsus vulnere.
Hoc argumento tuta est hominum tenuitas,
Magno periclo sunt opes obnoxiæ.

INTERPRETATIO.

Duo Muli incedebant onusti oneribus. Unus portabat corbes cum nummis; alter saccos repletos multo hordeo. Primus dives suâ sarcinâ supereminens elato capite, et agitans collo tintinnabulum argutum. Alius it comes lentis et tranquillis passibus. Fures assiliunt derepente ex insidiis, et inter stragem vulnerant. Mulum ense, rapiunt pecuniam, nec curant hordem nullius pretii. Cum ergo expilatus doleret suum infortunium, alter dixit: Lætor me neglectum, nihil enim perdidi, neque accepi vulnus. Hoc exemplo egestas hominum secura est, ingentes vero divitiæ patent multis discriminibus.

ANNOTATIO

1. *Fiscos.*) Fiscus corbis erat vimineus, in quo recondebant Romani pecuniam publicam et imperatoriam. Unde metaphorice desumitur vox illa pro pecunia.

8. *Ferro trusitant.*) Locus vexatissimus; vulgo legebatur *tonsitant.* Alii *trucidant*, unde *trusitant* posuit Rigaltius. Meursius maluit *tuditant*, ut sit a *tundendo*, quasi ictibus variis ferri tunderent cutem Muli ne cum sarcina aufugeret. Certe *trusitant* nullibi legitur nisi in hoc Phædri loco. *Tudito* vero est vox nota apud Festum, et significationem habet accommodatam ad locum Phædri. *Trusito* posset esse verbum frequentativum a verbo *trudo*; unde *trusito*, sed illius significatio non convenit clare sensui Phædri. Idcirco rejicio.

13. *Tuta est hominum tenuitas.*) Unde Sallustius: *Egestas habetur facile sine damno.* Et Horatius: *Cantabit vacuus coram latrone viator.*

F A B U L A VIII.

Plus videas tuis oculis quam alienis.

Cervus et Boves.

Cervus memorosis excitatus latibulis,
Ut venatorum fugeret instantem necem,
Cæco timore proximam villam petit,
Et opportuno se Bovili condidit.
Hic bos latenti: Quidnam voluisti tibi,
Infelix ultro qui ad necem cucurreris,
Hominumque tecto spiritum commiseris?
At ille supplex: Vos modo, inquit, parcite,
Occasione rursus erumpam datâ,
Spatium diei noctis excipiunt vices;
Frondem bubulcus adfert, nec ideo videt,
Eunt subinde et redeunt omnes rustici.
Nemo animadvertit: transit etiam villicus,
Nec ille quicquam sentit, tum gaudens ferus

Bobus quietis agere cœpit gratias,
Hospitium adverso quod præstiterint tempore.
Respondit unus: Salvum te cupimus quidem,
Sed ille qui oculos centum habet, si venerit,
Magno in periculo vita versatur tua.
Hæc inter, ipse dominus a cœna redit:
Et quia corruptos viderat nuper Boves,
Accedit ad præsepe: Cur frondis parum est?
Stramenta desunt, Tollere hæc aranea
Quantum est laboris? Dum scrutatur singula,
Cervi quoque alta est conspicatos cornua.
Quem convocatâ jubet occidi familiâ,
Prædamque tollit. ¶ Hæc significat fabula,
Dominum videre plurimum in rebus suis.

INTERPRETATIO.

Cervus excitus latebris nemoris fugit in villam vicinam metu imprudenti; ut se subduceret morti sibi imminenti a venatoribus, et se occultavit in stabulo commodo. Bos dixit huic delitescenti: Quidnam proposuisti, miser, qui te objeceris ultro morti, et credideris vitam ædibus hominum? Cui ille rogans, vos, inquit, ne lædite, me proripiam iterum foras ubi se opportunitas obtulerit. Nox venit die exacto: Bubulcus opportat frontes bobus, *neque tamen animadvertit. Deinde omnes rustici eunt redeuntque; nullus videt. Quum et villicus venit, neque, hic deprehendit quicquam. Tum cervus exultans cæpit habere gratiam bobus tacitis, quod illum exceperint hospitio, iniquo tempore. Unus dixit: Equidem te volumus incolumem: sed si ille accesserit, cui sunt centum oculi, tua vita versabitur in summo discrimine. Dum hæc loqueretur, Herus venit a cæna, et quoniam aspexerat non ita pridem boves dejectos, subit bovile: Quare, ait, parum ad eo frondium est? Paleæ non sufficiunt. Quantum operis est auferre has telas aranearum? Dum lustrat singula, vidit elata cornua Cervi, quem imperavit*

interficiendum accitis servis, et abstulit prædam. Ista abula demonstrat dominum cernere multum in suis rebus,

ANNOTATIONES.

2. *Ut venatorum fugeret necem.*) Scilicet a venatoribus sibi inferendam. Ibi est ambiguitas, quia vox venatorum active non passive sumitur hoc loco.

3. *Cæco timore.*) Quia facit nos cæcos, et imprudentes in rebus nostris.

5. *Voluisti tibi*) Malum parare. Imitatio Virgiliana: *Heu quid misero volui mihi?*

15. *Quietis bobus.*) Qui eum non prodiderant latitantem in stabulo.

16. *Hospitium adverso.*) Ita Cicero: *Amicus certus in re incerta cernitur.* Et Plautus eum amicum pronuntiat, qui in re dubia juvat. Unde Ovidius:

Si fueris dives, multos numerabis amicos;
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

18. *Qui habent centum oculos.*) Nec famam, aut Argum intellige, quibus Poetæ tribuunt centum oculos. Ibi est Periphrasis, ut heri curam et perspicaciam depingat. Dat enim centum oculos; ut indicet dominum esse oculatissimum. Unde Socrates.

Ομμα γαρ δομων νομιζω δεσποτȣ παρȣσιαν.
Namque lumen ædium puto heri præsentiam

21. *Corruptos.*) Macilentos, macie perditos. Imitatio Græci sermonis.

23. *Aranea hæc.*) Adjective ibi sumitur, et subauditur texta aranea.

FABULA IX.

Epilogus.

INVIDIA VIRTUTUM COMES.

Æsopo ingentem statuam posuere Attici, Servumque collocarunt aeterna in basi,

Patere honoris scirent ut cuncti viam,
Nec generi tribui, sed virtuti gloriam.
Quoniam occuparat alter, ne primus forem,
Ne solus esset, studui; quod superfuit:
Nec haec invidia, verum est aemulatio.
Quod si labori faverit Latium meo,
Plures habebit quos opponat Graeciae.
Si livor obtrectare curam voluerit,
Non tamen eripieta ludis conscientiam.
Si nostrum studium ad aures pervenit tuas,
Et arte fictas animus sentit fabulas,
Omnem querelam submovet felicitas.
Sin autem doctus illis occurrit labor,
Sinistra quos in lucem natura extulit;
Nec quicquam possunt nisi meliores carpere,
Fatale exitium corde durato feram,
Donec fortunam criminis pudeat sui.

INTERPRETATIO.

Athenienses erexerunt magnam statuam Æsopo, et posuerunt hunc servum in basi semper mansura, ut innotesceret omnibus pandi iter ad gloriam, neque concedi honores nobilitati, sed virtuti. * * * * *.

Quia alius praeripuerat ne essem primus; curavi ne foret unicus scriptor Fabularum. *Id non est invidere, sed aemulari. Si vero Roma aspirarit meo labori, plures ipsi erunt* auctores, *quos conferant cum Graecis* auctoribus. *Si invidia valuerit carpere diligentiam, non ideo auferet tacitam cognitionem laudis* mihi debitae. *Si noster labor venerit ad tuas aures, et si tua mens tangitur fabulis fictis industria, illud bonum praecidit omnem* causam *querimoniae: sin vero eruditum studium incidit in manus eorum, qui nati sunt invita Minerva, neque quicquam valent, nisi obtrectare optimis quibuslibet, sustinebo firmato animo hoc exitiale infortunium, dummodo fortunam poeniteat sui criminis.*

ANNOTATIONES.

1. *Æsopo ingentem statuam posuere Attici.*) Statuae hujus auctorem fuisse nobilissimum illum statuarium Lysippum, discimus ex Epigrammate Agathiae Scholastici, qui Justiniani Imperatoris aevo vixit: ex eodem quoque discimus cum iidem Athenienses etiam septem sapientibus Graeciae singulis suas collocassent statuas, omnium maximum honorem eos habuisse Æsopo, ejusque statuam ordine primam esse voluisse. Sic igitur Agathias,

Εὖγε ποιῶν Λυσίππε γέρων, Σικυώνιε πλάστα,
Δείκελον Αἰσώπε στῆσας τε σαμίε.

Laudo te Lysippe senex Sicyonie sculptor,
Æsopi effigiem quod statuis Samii, etc.

Attici.) Attica, regio Achaiae seu Helladis, quae et Mopsopia et Cecropia dicta est, in qua Athenae urbs totius Graeciae caput. Hic Atticus, nomen gentis.

7. *Latium.*) Regio Italiae notissima inter Hetruriam et Campaniam, a latendo dicta, quòd ibi Saturnus latitarit.

9. *Plures habebit.*) Qui meo exemplo conscribent fabulas.

Quos opponat Graeciae.) Id est, doctissimis viris e Graecia, qui multa opera reliquerunt posteritati.

14. *Omnem querelam submovet felicitas.*) Ita mihi beatus videor, si movearis fabulis, nullum ut mihi querendi locum relictum esse putem.

15. *Illis doctus occurrit labor.*) Id est, sit adversus labor: nam occurrere pro adversari hoc loco ponitur.

LIBER TERTIUS.

PHÆDRUS AD EUTYCHUM.

Phædri libellos legere si desideras,
Vaces oportet, Eutyche, a negotiis,
Ut liber animus sentiat vim carminis,
Verum, inquis, tanti non est ingenium tuum,
Momentum ut horæ pereat officii mei.
Non ergo causa est manibus id tangi tuis,
Quod occupatis auribus non convenit.
Fortasse dicesse: Aliquæ venient feriæ
Quæ me soluto pectore ad studium vocent:
Legesne, quæso, potius viles nænias,
Impendas curam quam rei domesticæ,
Reddas amicis tempera, uxori vaces;
Animum relaxes, otium des corpori,
Ut adsuetam fortius præstes vicem?
Mutandum tibi propositum est, et vitæ genus,
Intrare si Musarum limen cogitas.
Ego, quem Pierio mater enixa est jugo,
In quo tonanti sancta Mnemosyne Jovi
Fœcunda novies artium peperit chorum,
Quamvis in ipsa natus sim pene schola,
Curamque habendi penitus corde eraserim,
Et laude invita in hanc vitam incubuerim,
Fastidiose tamen in cœtum recipior.
Quid credis illi accidere, qui magnas opes
Exaggerare quærit omni vigilià,
Docto labori dulce præponens lucrum?
Sed jam quodcunque fuerit) ut dixit Sinon
Ad regem quum Dardaniæ perductus foret)
Librum exarabo tertium Æsopi stilo,
Honori et meritis dedicans illum tuis:
Quem si leges, lætabor, sin autem minus,
Habebunt certe quo se oblectent posteri.
Nunc fabularum cur sit inventum genus,
Brevi docebo Servitus obnoxia

)uia quæ volebat non audebat dicere,
.ffectus proprios in fabellas transtulit,
'alumniamque fictis elúsit jocis.
:go porro illius semitâ feci viam,
:t cogitavi plura quam reliquerat,
ı calamitatem deligens quædam meam,
)uod si accusator alius Sejano foret,
i testis alius, judex alius denique,
ignum faterere esse me tantis malis,
ec his dolorem delinirem remediis,
ıspicione si quis errabit suâ,
t rapiet ad se quod erit commune omnium,
ulte nudabit animi conscientiam.
uic excusatum me velim nihilominus;
eque enim notare singulos mens est mihi,
erum ipsam vitam et mores hominum ostendere.
Rem me professum dicet forsan aliquis gravems
Phryx Æsopus potuit, Anacharsis Scytha
ıternam famam condere ingenio suo:
go litteratæ qui sum propior Græciæ,
ur somno inerti deseram patriæ decus?
hreissa quum gens numeret auctores suos,
noque Apollo sit parens, Musa Orpheo,
ui saxa cantu movit, et domuit feras,
ebrique tenuit impetus dulci morâ.
'go hinc abesto, livor, ne frustra gemas;
ioniam mihi solemnis debetur gloria.
Induxi te ad legendum: sincerum mihi
ındore noto reddas judicium peto.

INTERPRETATIO.

Si cupis, Eutiche, evolvere libros Phædri, :esse est sis liber a negotiis, ut mens vacua)iat elegantiam versus: Sed ais, non polles ıto ingenio, ut perdam vel punctum horæ mei neris. Non est igitur ratio cur tractes id tuis nibus quod minime decet aures impeditas. Re- ies forte; aliqui dies feriales aderunt, qui revocabunt ad studia libero animo. Verum,

amabo, d das ne te potius lectioni fabularum inutilium, quam des operam rei familiari, præstes amicis officia, servias uxori, remittas animum, procures quietem membris, ut recurras validius ad officium solitum? Est tibi ineundum aliud consilium, et alia *ratio vitæ, si vis subire penetralia Musarum. Ego qui editus sum a mea parente in monte Parnassi, in quo veneranda Mnemosyne gravida novem vicibus dedit Jovi parentes artium, quamquam sim natus in ipso ferme loco, et eradicaverim pentus ex animo amorem rei faciendæ, meque adjunxerim ad hoc genus vitæ gloria reclamante, tamen admittor cum fastidio in earum numerum. Quid existimas illi eventurum qui studet omni cura aggerere amplas divitias, præferens quæstum jucundum studiis eruditis? Sed jam quodcunque fuerit (Sinon dixit cum traheretur ad Regem Trojæ) conscribam tertium librum more Æsopi, illum consecrans tuæ dignitati, tuisque meritis. Si illum legis, gaudebo. Sin vero minus, erit certe delectationi posteris. Nunc aperiam paucis cur fabulæ excogitatæ sint. Servitus quæ non est sui juris, quia non audebat effutire quæ vellet, velavit fabulis proprias cogitationes, et se subduxit calumniæ jocis effictis. Ego porro feci viam pro semita quam* triverat, *et adinveni plura quam tradiderat, seligens quædam in meum infortunium. Quod si alter delator a Sejano surgeret, si alter testis, si alter demum judex, profiterer me mereri tot mala, neque levarem meam calamitatem his solatiis Si quis ducatur in errorem sua suspicione, et imputabit sibi dictum quod dicitur omnibus, prodit imprudenter suam conscientiam, attamen peto ut me habeat excusatum; nec enim est mihi in animo designare singulos; sed notare vitam et mores hominum. Fortasse aliquis reponet me suscepisse dura*

provinciam. Si Æsopus e Phrygia, si Anacharsis e Scytia oriundi, potuerunt transmittere aeternitati sua nomina ingenio, cur ego qui sum vicinior eruditæ Græciæ, negabo addere honorem meæ patriæ otio desidi, cum natio Thracum recenseat suos auctores: Apollo genuerit Linum, Musa Orpheum, qui excitavit rupes Lyrá, delinivit feras, et moratus est fluctus Hebri, dulci morá. Ergo hinc procul, invidia, ne doleas incassum, quia dignus sum honore publico. Compuli te ut legeres, postulo ut mihi cognitæ sinceritatis præbeas verum testimonium.

ANNOTATIONES.

2. *Eutyche.*) Non satis compertum est, quisnam fuerit ille Eutychus, et qualem personam in aula Tiberii sustinuerit. Vetus tamen inscriptio Romæ legitur, EUTICHUS AUG. LIB. NERONIANUS MEDICUS LUDI MATUTINI. Ludus autem ille matutinus, arena matutina dicitur apud Martialem Epigrammate 25. lib. 10. Fit et mentio aliorum Eutychorum in inscriptionibus passim.

9. *Aliquæ venient feriæ.*) Dies quibus nihil agere erat licitum. Unde Cicero 2. de Legibus, ait: *Feriarum, festorumque dierum ratio in liberis requietem habet litium, et jurgiorum: in servis operum et laborum, quia compositio animi conferre debet et ad perfectionem operum rusticorum, et ad remissionem animorum.* Erant autem feriæ publicae, et aliae familiarum propriae. Publicae erant stativae, quae statis et certis quibusdam diebus observabantur. Aliae conceptivae, quae ordinabantur quotannis a sacerdotibus et magistratibus. Aliae demum imperativae, quas Consules vel Praetores pro arbitrio potestatis indicebant.

18. *Pierio jugo.*) Pierius mons Thessaliae, in Macedoniae confinio, Musis sacer, quae ex eo Pierides dictae sunt.

19. *Mnemosyne.*) Nympha Pieria, quae habuit ex Jove novem Musas. Vox Greca est μνημοσυνη quae memoriam significat. Poetae hanc Musarum matrem finxere, quia omnium scientiarum thesaurus beneficio memoriae acquiritur et conservatur.

20. *Artium chorum.*) Chorus proprie est coævorum cantus et saltatio in Tragœdiis aut Comœdiis. Accipitur vero improprie, pro quovis personarum numero, et ibi pro novem Musis, quae dicuntur artes adinvenisse. Prima vocabatur Clio historiae parens. 2. Melpomene Tragœdiae, Thalia Comœdiae, Euterpe Fistularum, Therpsicore Citharae, Erato Lyrae, Calliope Versuum hercicorum, Urania Astrologiae, et Polymnia Eloquentiae.

23. *Laude invitâ.*) Quae me alio vocabat. Vult se nullam spectasse laudem in eligendo hoc scribendi genere. Si enim id spectasset, debuerat aliud sequi studii genus quod magis laudatur. Gronovius legit, *laúde nudâ*, id est, ob solam laudem, et non ob aliud praemium.

28. *Sinon.*) Filius Sisyphi, neposque Autolyci, Graecus versipellis, et veterator: qui obsessâ Trojâ a Trojanis se capiendum obtulit, et ad Priamum Regem deductus, ipsi persuasit abiisse Graecos, ac equum illum ingentem in urbem deducendum. Notissima historia.

29. *Regem Dardaniæ.*) Priamum regem Trojanorum, qui vocati sunt Dardanii a Dardano filio Jovis et Electae, qui regnum Trojanorum condidit, et ipsa regio Dardania dicta est. Postea urbs provinciae caput dicta fuit Troja, et populi Trojani, a Troe atavo Priami regis.

33. *Servitus obnoxia.*) Potestati et arbitrio aliorum subdita. Intellige Æsopum qui Xanto philosopho servitutem servisse dicitur. Servile quippe est non loqui quod sentias. Unde Plautus ait,

Servum hominem habere oculos, manus et linguam continentem.

39. *Illius semitâ feci viam.*) Semita est quid minus tritum quam via. Primus Æsopus materiam fabularum reperit, hunc ego polivi versibus senariis. Sic effeci ut illius semita, quam primus triverat, evaderet via. Semita enim fit via cum a pluribus frequentatur, et sic vulgatur magis.

42 *Alius Sejano.*) Id est, *a Sejano*, ut Horatius, *Alius Lysippo.* Sejanus pro arbitrio cuncta gessit sub Tiberio, suamque latissime exercuit potestatem, ut ait Tacitus, lib. 4. Ann. Ipse Phædrus incidit in odium Sejani, a quo variis criminibus accusatus vix evasit incolumis; nam ille erat et accusator et judex.

53. *Phryx Æsopus.*) In Phrygia natus, quæ est regio Asiæ minoris.

Anacharsis Scytha.) Philosophus Scythicus multâ sapientiâ et doctrinâ præditus, qui summâ usus est libertate in carpendis hominum moribus, multaque præclare dicta posteritati reliquit. Scythia Provincia Asiæ Borealis gemina intra et extra Imaum montem.

Threissa cum gens.) Thracia est regio Europæ ampla: indicat vero Phædrus se gente Thracem esse, ideoque Græciæ eruditionis parenti propiorem quam erat vel Æsopus Phryx, vel Anacharsis Scytha.

Numeret authores suos.) Linus et Orpheus primi litteris excoluerunt Græciam, itaque authores eos vocat. Porro hos authores dicit noster Thraces numerare suos, hoc est dicere non esse Graecos, verum Thracicae gentis homines. Iam cum Thraces fuerint illi qui Graeciam instruxere litteris, vult dicere: cur ego non studeo servare hoc decus meae patriae, cum praesertim Apollo et Musae dii artium in Thracia mea

habitent, ibique eos authores litteratae Graeciae progenuerint?

58. *Lino.*) Linus filius Apollinis et Therpsicorae, aut, ut alii volunt, Mercurii et Uraniae. Fuit Musicus et Poeta Thebanus.

Orpheo.) Is fuit genere Thrax, filius Calliopes et Apollinis, quem a Mercurio, aut a patre Apolline ferunt accepisse Lyram, qua tantum valuit, ut illius cantu sylvas et saxa moverit, reduxeritque uxorem suam Euridicen ab inferis. Fuit occisus a Menadibus juxta Hebrum fluvium.

60. *Hebrique tenuit impetus.*) Hebrus fluvius Thraciae ex Haemo monte oriens, ac in Ægeum mare exiens. Volvit aquas magno impetu.

F A B U L A I.

Rei bonae vel vestigia delectant.

ANUS AD AMPHORAM.

Anus jacere vidit epotam amphoram,
Adhuc Falernâ faece, et testâ nobili,
Odorem quae jucundum late spargeret.
Hunc postquam totis avida traxit naribus;
O suavis anima! qualem te dicam bonam
Antehac fuisse, tales cum sint reliquiae?
Hoc quo pertineat dicet qui me noverit.

INTERPRETATIO.

Anus vidit jacere lagenam vacuam, quae diffunderet longe suavem animam redolente adhuc testâ faecem vini falerni. Posteaquam flagrans illam hausit totis naribus: O dulcis odor, quantum te dicam fuisse bonum olim, cum habeas tales reliquias? Cui notus sum, intelliget quo illud spectet.

ANNOTATIONES.

1. *Amphora.* Vinarium vas octo et quadraginta sextarios continens.

2. *Falerna faece.*) Falernus mons et ager erat Campaniae: ager frumenti, mons vini generosissimi ferax.

3. *Tales cum sint reliquiæ.*) Ita Horatius : *Quo semel est imbuta recens, servabit odorem Testa diu.*

7. *Hoc quò pertineat.*) Senectutem suam consolatur Phædrus. Vult ex hoc ultimæ senectutis, quæ est quasi fæx vitæ, opusculo fabularum posse colligi qualis fuerit integrâ adhuc ætate.

FABULA II.

Benefico bene erit.

PANTHERA ET PASTORES.

Solet a despectis par referri gratia.
¶ Panthera imprudens olim in foveam decidit,
Videre agrestes; alii fustes congerunt,
Alii onerant saxis: quidam contra miseriti,
Periturae quippe, quamvis nemo læderet,
Misere panem, ut sustineret spiritum.
Nox insecuta est, abeunt securi domum,
Quasi inventuri mortuam postridie.
At illa vires ut refecit languidas,
Veloci saltu foveâ sese liberat,
Et in cubile concitò properat gradu.
Paucis diebus interpositis, provolat,
Pecus trucidat, ipsos pastores necat,
Et cuncta vastans sævit irato impetu.
Tum sibi timentes, qui ferae pepercerant,
Damnum haud recusant, tantum pro vitâ rogant.
At illa; Memini qui me saxo petierint,
Qui panem dederint; vos timere absistite;
Illis revertor hostis qui me læserant.

INTERPRETATIO.

Simile beneficium solet rependi a contemptis. Panthera imprudens corruit aliquando in foveam. Rustici adverterunt. Alii conjiciunt fustes, alii obruunt lapidibus. Quidam e contra tacti misericordiâ dederunt panem, ut sustentaret vitam, quippe moriturae, etsi nullus ipsi noceret. Nox successit; repetunt securi ædes, quasi reperturi

extinctam postero die. Sed ut hac reparavit vires debilitatus, exsilit a foveâ magno saltu, et festinat in suum tectum cursu citato. Interjectis diebus aliquot, irrumpit, necat armenta, trucidat pastores, et diruens omnia furit sævo impetu. Tunc metuentes sibi qui miseriti fuerant feræ, non detrectant stragem, deprecantur solum vitam. Sed illa dixit: *novi qui me lacesserint saxis, et qui miserint panem; vos desinite metuere. Redeo* solum *infensa his qui me offenderunt.*

ANNOTATIONES.

10. *Se liberat foveâ.*) Pro *a fovea.* Ellipsis.

11. *Cubile.* Vox communis hominibus et feris, et etiam avibus, ut legere est passim in Virgilio.

FABULA III.

Experientia præstantior arte.

ÆSOPUS ET RUSTICUS.

Usu peritus hariolo velocior
Vulgo esse fertur, causa sed non dicitur:
Notescet quæ nunc primum fabellâ meâ.
¶ Habenti cuidam pecora pepererunt Oves
Agnos humano capite: monstro exterritus
Ad consulendos currit mœrens hariolos.
Hic pertinere ad domini respondit caput,
Et avertendum victima periculum.
Ille autem affirmat conjugem esse adulteram,
Et insitivos significari liberos;
Sed expiari posse majori hostiâ.
Quid multa? variis dissident sententiis,
Hominisque curam curâ majore aggravant.
Æsopus ibi stans, naris emunctæ, senex,
Natura nunquam verba cui potuit dare:
Si procurare vis ostentum, rustice,
Uxores, inquit, da tuis pastoribus.

INTERPRETATIO.

Doctus experientiâ creditur vulgo verior conjectore, sed siletur ratio, quæ jam jam vulgabitur meo Apologo. Oves enixæ sunt Agnos capite hominis cuidam diviti pecoris. Territus prodigio properat tristis consulturus hariolos. Ille dicit hoc spectare vitam heri, et averruncandum infortunium hostiâ. Hic vero asseverat uxorem esse adulteram, et notari gnatos esse adulterinos, sed procurari posse majori victimâ. Quid plura? distrahuntur diversis opinionibus et adaugent anxietatem hominis majori anxietate. Æsopus hic aderat senex acutæ naris, quem natura non potuit unquam decipere: Si vis, inquit, o Ruricola, avertere tale portentum, junge conjuges tuis pastoribus

ANNOTATIONES.

6. *Hariolos.*) Harioli futurorum conjectores dicebantur. Quasi *farioli a fari* vel *fando*, ut, *hædus*, *fædus*.

7. *Caput.*) Pro vita sæpissime usurpatur apud melioris notæ authores

8. *Avertendum victimâ periculum.*) Solebant enim prodigia hostiis procurari, idque ex consilio et Augurum præscripto, quindecimque virorum qui libros Sybillinos super hac re adibant et inspiciebant.

13. *Majori hostiâ.*) Majorem hostiam pro maxima posuit, quod Poëtis non insolens. Maxima autem hostia apud veteres de ovibus dicebatur; ita enim Festus: Maximam hostiam ovilis pecoris appellabant; non ab amplitudine corporis, sed ab animo placidiore.

16. *Procurare ostentum.*) Solemnis vox Augurum, id est avertere, et a cervicibus nostris depellere.

FABULA IV.

Mentem hominis spectato, non frontem.

SIMII CAPUT.

Pendere ad Lanium quidam vidit Simium
Inter reliquas merces atque opsonia.
Quæsivit quidnam saperet; tum Lanius jocans,
Quale (inquit) caput est, talis præstatur sapor.
¶ Ridicule magis hoc dictum quam vere æstimo,
Quando et formosos sæpe inveni pessimos,
Et turpi facie multos cognovi optimos.

INTERPRETATIO.

Aliquis conspexit Simium pendentem apud Lanionem inter alias mercimonias et cibaria Percontatus est, qui esset sapor; tum Lanius ludens: Quale, ait, caput est, talis est sapor. Puto hoc dici jocosius quam verius, cum vidi saepe pulchros, nequissimos: et inveni plures deformes, honestissimos.

ANNOTATIONES.

1. *Ad Lanium.*) Id est, *Apud lanium.* Plautum locis sexcentis adeas: ita *Ad prætorem solvere*, pro *Apud prætorem*, etc.

2. *Inter reliquas merces.*) Hoc loco *reliquas* quatuor syllabarum est.

5. *Ridicule magis.*) In gratiam Æsopi, qui licet turpi facie, tamen optimis moribus erat præditus, unde Ovidius:

Si mihi difficilis formam natura negavit,
Ingenio formæ damna rependo meæ.

FABULA V.

Erit ubi pænas det procax audacia.

ÆSOPUS ET PETULANS.

Successus ad perniciem multos devocat.
¶ Æsopo quidam petulans lapidem impegerat;
Tanto (inquit) melior: assem deinde illi dedit,
Sic prosecutus: Plus non habeo mehercule,

Sed unde accipere possis monstrabo tibi.
Venit ecce dives et potens: huic similiter
impinge lapidem, et dignum accipies præmium.
Persuasus ille, fecit quod monitus fuit.
Sed spes fefellit impudentem audaciam,
Comprehensus namque pœnas persolvit cruce.

INTERPRETATIO.

Eventus felix trahit plurimos in minam. Quidam protervus congesserat saxum in Æsopum. Tanto, ait, melior: dein erogavit illi assem. Cum iterum illi impegisset lapidem: per herculem nihil mihi est amplius, sed tibi ostendam unde possis habere. En nobilis et dives adest, impinge quoque illi lapidem, et referes mercedem debitam. His adductus verbis, paruit monenti: Verum spes delusit temeritatem insolentem, captus etenim dedit pœnas patibulo.

ANNOTATIONES.

3. *Tanto*, *inquit*, *melior*.) Laudandi atque approbandi apud veteres formula. Improbandi vero: *Tanto nequior*. Ut est apud Plautum.

Assem.) Non ibi sumitur vox assis pro libra, sed pro nummo aereo.

10. *Cruce*.) Supplicii genus quod in usu fuit ad tempora Constantini Imperatoris; qui illud abrogavit in honorem Crucis J. C.

FABULA VI.

Ridenda imbecillorum superbiloquentia.

MUSCA ET MULA.

Musca in temone sedit, et Mulam increpans,
Quam tarda es, inquit! non vis citius progredi?
Vide, ne dolone collum compungam tibi.
Respondit illa: Verbis non moveor tuis,
Sed istum timeo, sellâ qui primâ sedens
Jugum flagello temperat lento meum,
Et lora frænis continet spumantibus.
Quapropter aufer frivolam insolentiam:
Namque ubi tricandum est, et ubi currendum, scio.

Hac deriděri fabulà meritò potest,
Qui sine virtute vanas exercet minas.

INTERPRETATIO.

Musca stetit in temonè, et arguens Mulam: Quàm incedis lenté, ait! non placet incedere citatius? Cave ne tibi feriam cervicem meo aculeo. Haec reposuit: verba tua non me tangunt, sed reformido hunc qui sedens in sella anteriori, moderatur meum jugum verbere flexibili, et regit habenas frenis plenis spumà. Quare omitte ridiculam audaciam. Novi enim quando oportet morari, et quando properare. Ille potest jure irrideri hoc argumento, qui jactat minas inanes sine animo.

ANNOTATIONES.

3. *Dolone.*) Dolon est lignum, in quo latet gladiolus. Scite Phaedrus dolonem vocat Muscae aculeum quo pungit irata.

7. *Spumantibus.*) Ita tenet ut spument: vult reddere rationem quare non possit citius progredi. Non tantum, ait, tenet, sed tenet tam valide, meque cohibet, ut et frena spument, hoc est, spumà ex labore oppleantur: Imitatione Virgiliana:

Stat sonipes, et frena ferox spumantia mandit.

9. *Ubi tricandum.*) Legit Gruterus *strigandum.* Quid striga, quid strigandum; quia vulgo notum non est, Scaligeri verbis utar. *Strigare dicuntur equi quoties interquiescunt, dictum a striga, quae erat spatium turmarum, in quo equi strigebantur.*

FABULA VII.

Liber inops servo divite felicior.

CANIS ET LUPUS.

Quàm dulcis sit libertas, breviter proloquar.
Cani perpasto, macie confectus Lupus
Forte occurrit: salutantes dein invicem

Ut restiterunt ; unde sic quaeso nites ,
Aut quo cibo fecisti tantum corporis ?
Ego qui sum longe fortior , pereo fame.
Canis simpliciter ; Eadem est conditio tibi ,
Praestare domino si par officium potes.
Quod ? inquit ille. Custos ut sis liminis ,
A furibus tuearis et noctu domum.
Ego vero sum paratus : nunc patior nives ,
Imbresque , in sylvis asperam vitam trahens ,
Quanto est facilius mihi sub tecto vivere ,
Et otiosum largo satiari cibo ?
Veni ergo mecum. Dum procedunt, aspicit
Lupus a catena collum detritum Canis.
Unde hoc , amice ? Nihil est. Dic quaeso tamen.
Quia videor acer , alligant me interdiu ,
Luce ut quiescam , et vigilem nox quum venerit :
Crepusculo solutus , qua visum est , vagor.
Adfertur ultro panis , de mensa sua
Dat ossa dominus , frusta jactat familia ,
Et quod fastidit quisque pulmentarium.
Sic sine labore venter impletur meus.
Age , si quo est abire animus , est licentia ?
Non plane est , inquit. Fruere , quae laudas , Canis :
Regnare nolo , liber ut non sim mihi.

INTERPRETATIO.

Dicam brevi , quantum libertas sit grata. Lupus macilentus incidit forte in Canem præpinguem : tum se salutantes mutuo ut steterunt : unde , obsecro , sic nitidus es , et quibus escis factus es ita corpulentus ? Ego qui te præsto robore , enecor esuritione. Canis respondit *ingenue. Tibi erit fortuna similis , si valeas exhibere simile ministerium meo hero. Quodnam , ait ille ? Ut custodias ostium , et serves ædes per noctem tutas a latronibus. Ego vero præsto sum. Nunc tolero nives et pluviam , ducens ætatem duram in nemoribus , quanto erit mihi melius morari in ædibus , et me desidem replere multis cibis ? Me*

igitur sequere. Dum eunt comites, Lupus animadvertit collum Canis tritum a vinculis. Dic sodes, unde istud? Nihil est. Dic tamen, amabo. Quoniam videor ferox, me constringunt, ut dormiam per diem, et ut vigilem nocte accedente. Sero liber discurro quà libitum est. Objicitur ultro panis, et herus largitur ossa de suâ mensa: Servi projiciunt frusta, et obsonium quod quisque respuit. Ita mea alvus satiatur sine labore. Age, si est animus aliquo ire, jam licet? Non est, ait, mihi. Utere, o Canis, iis quæ probas. Imperare nolo, ea lege ut non sim mei juris.

ANNOTATIONES.

Lupus et Canis.) Similis ferme Fabula legitur apud Æsopum de Asino sylvestri, qui beatum dicebat Asinum domesticum, et propter bonam corporis habitudinem, et propter ciborum copiam. Sed cum illum vidisset ferentem onera, et Agasonem ipsum baculis percutientem, abiit et infelicem existimavit. Mire Horatius, lib. 2. Sermonum Satyra 6. depingit quam libertas grata sit, fabulâ Muris rustici, et Muris domestici, quam leges. Hos secutus est tamquam duces in hacce fabulâ Phaedrus noster.

5. *Fecisti tantum corporis.*) Nullus præter Phædrum videtur usurpasse hunc loquendi modum. Significat pinguescere, et nitidum, beneque curata cute fieri, ut ait Horatius. Legitur apud Lucretium verbum significationis oppositæ; corpus amittere, id est, macrum fieri. Inveni tamen similes, et ferme germanas hujusce loquendi formulas, ut Cicero in Verrem, *Maximam hoc anno pecuniam facere posset*; et Quintilianus, *Vires faciamus.*

20. *Crepusculo.*) Crepusculum est lux dubia, quæ fit ante solis ortum et occasum.

23. *Pulmentarium.*) Proprie dicitur puls vel cibus in modum pultis factus. Quanquam et generalius pro quovis obsonio sumitur.

27. *Regnare nolo, ut non sim liber.*) Ita mus rusticus apud Horatium loco laudato:

Tum rusticus, haud mihi vitâ
Est opus hac, ait, et valeas; me sylva cavusque
Tutus ab insidiis tenui solabitur ævo.

FABULA VIII.

Sat pulcher, qui sat bonus.

Frater et Soror.

Præcepto monitus sæpe te considera.
¶ Habebat quidam filiam turpissimam,
Idemque insigni et pulchrâ facie filium.
Hi, speculum in cathedra matris ut positum fuit,
Pueriliter ludentes, forte inspexerant.
Hic se formosum jactat: illa irascitur,
Nec gloriantis sustinet fratris jocos,
Accipiens (quid enim?) cuncta in contumeliam.
Ergo ad patrem cucurrit læsura invicem,
Magnaque invidia criminatur filium,
Vir natus, quod rem feminarum tetigerit.
Amplexus utrumque ille, et carpens oscula,
Dulcemque in ambos charitatem partiens:
Quotidie, inquit, speculo vos uti volo;
Tu formam ne corrumpas nequitiæ malis:
Tu faciem ut istam moribus vincas bonis.

INTERPRETATIO.

Intuere te sæpe admonitus præceptis. Erat cuidam filia maxime deformis, et eidem filius, præclaro et eleganti vultu. Hi ludentes more puerorum se consideraverant fortuito in speculo posito in cubili genetricis; ille se jactitat pulchrum; hæc indignatur, neque fert cavillationes germani superbientis, interpretans etenim omnia in malam partem. Properat igitur ad parentem noci-

tura invicem, et accusat fratrem summâ invidiâ, quòd vir natus contractaverit ornamenta mulierum. Parens complexus ambos et osculatus (sic dividens gratum amorem in utrumque) impero, inquit, vos contemplari quotidie in speculo. Tu, o fili, ne dedecores tuam pulchritudinem malis moribus: Tu vero, nata, ut redimas faciem turpem bonâ indole.

ANNOTATIONES.

11. *Rem fæminarum.*) Omnem supellectilem mulierum, speculum scilicet, pigmenta, et id genus alia, cultui et ornatui mulierum servientia, intelligit.

14. *Quotidie speculo vos uti volo.*) Sic Plautus Epidico:

Non oris causâ modo homines æquum fuit
Sibi habere speculum, ubi os contemplarent suum;
Sed qui perspicere possent cor sapientiæ.

15. *Formam ne corrumpas.*) Sic Plautus Mostell.

Nequicquam exornata est bene, si morata est male.
Pulchrum ornatum turpes mores pejus cæno collinunt;
Nam si pulchra est, nimis ornata est.

FABULA IX.

Fidelem ubi invenias virum?

SOCRATIS DICTUM.

Vulgare amici nomen, sed rara est fides.
¶ Quum parvas ædes sibi fundasset Socrates,
(Cujus non fugio mortem, si famam adsequar,
Et cedo invidiæ dummodo absolvar cinis)
E populo sic nescio quis, ut fieri solet:
Quæso tam angustam talis vir ponis domum?
Utinam, inquit, veris hanc amicis impleam.

INTERPRETATIO.

Nomen amici est obviam, at constantia amicorum minime obvia. Socrates (cujus non deprecor mortem, si obtineam nomen; et subeo invidiam, modo insons fiam post obitum) cum sibi ædificasset parvulam domum, nescio quis e plebe, ut mos est, dixit, Cur, o tante vir, fundas ædem adeo arctam? Utinam illam repleam amicis sinceris.

ANNOTATIONES.

2. *Socrates.*) Philosophus Atheniensis. Nota historia de illius morte. Accusatores fuere Anytus et Melitus, qui postea omnium judiciis condemnati, ipse vero Socrates absolutus post mortem, et statuâ donatus.

4. *Absolvar cinis*) Id est, post concrematum corpus, et in cineres adductum. Respicit ad morem antiquum. Rogo enim imposita cadavera in cineres convertebantur, exceptis infantibus adhuc edentulis.

FABULA X.

Ne sis credulus, maxime criminatori.

RES GESTA SUB AUGUSTO.

Periculosum est credere, et non credere.
Utriusque exemplum breviter exponam rei.
Hippolytus obiit, quia novercae creditum est:
Cassandrae quia non creditum, ruit Ilium.
Ergo exploranda est veritas multum prius,
Quam stulta prave judicet sententia.
Sed fabulosa ne haec vetustate elevem,
Narrabo tibi memoriâ quod factum est meâ.
¶ Maritus quidam quum diligeret conjugem,
Togamque puram jam pararet filio,
Seductus in secretum a liberto suo
Sperante heredem suffici se proximum,
Qui dum de puero multa mentitus foret,
Et plura de flagitiis castae mulieris,

Adjecit id quod sentiebat maxime
Doliturum amanti, ventitare adulterum,
Stuproque turpi pollui famam domûs.
Incensus ille falso uxoris crimine,
Simulavit iter ad villam, clamque in oppido
Subsedit, deinde noctu subito januam
Intravit, rectà cubiculum uxoris petens,
In quo dormire mater natum jusserat,
Ætatem adultam servans diligentiùs.
Dum quaerunt lumen, dum concursat familia,
Irae furentis impetum non sustinens
Ad lectum accedit, tentat in tenebris caput.
Ut sentit tonsum, gladio pectus transigit,
Nihil respiciens dum dolorem vindicet.
Lucernâ adlatâ simul aspexit filium,
Sanctamque uxorem dormientem cubiculo,
Sopita primo quae nil somno senserat;
Repraesentavit in se pœnam facinoris,
Et ferro incubuit, quod credulitas strinxerat.
Accusatores postularunt mulierem,
Romamque pertraxerunt ad Centumviros.
Maligna insontem deprimit suspicio,
Quod bona possideat. Stant patroni fortiter
Causam tuentes innocentis fœminae.
A Divo Augusto tunc petiere judices,
Ut adjuvaret jurisjurandi fidem,
Quod ipsos error implicuisset criminis.
Qui postquàm tenebras dispulit calumniae,
Certumque fontem veritatis repperit,
Luat (inquit) pœnas causa libertus mali.
Namque orbam nato simul et privatam viro,
Miserandam potius quàm damnandam existimo.
Quod si damnanda perscrutatus crimina
Paterfamilias esset, si mendacium
Subtiliter limasset a radicibus;
Non evertisset scelere funesto domum.

¶ Nil spernat auris, nec tamen credat statim,
Quandoquidem et illi peccant quos minime putes,

Et qui non peccant, impugnantur fraudibus.
Hoc admonere simplices etiam potest,
Opinione alterius ne quid ponderent:
Ambitio namque dissidens mortalium,
Aut gratiae subscribit, aut odio suo.
Erit ille notus, quem per te cognoveris.
¶ Haec secutus sum propterea pluribus,
Brevitate nimià quoniam quosdam offendimus.

INTERPRETATIO.

Nocivum est credere et non credere. Subiciam paucis exemplum rei utriusque. Hippolytus periit, quoniam fides habita est novercæ. Troia vero eversa, quoniam denegata est fides Cassandræ. Inquirenda est igitur plurimum veritas antequam mens ferat judicium iniquum sententià temerarià. Sed ne minuam hanc veritatem antiquitate mendaci, referam quod accidit meâ ætate. Cum vir quidam amaret uxorem, et jam destinaret nato togam puram, ductus est *in locum remotum a suo liberto, confidente se substitui proximum hæredem. Hic dum commentus foret plurima de filio, et multa de criminibus conjugis pudicæ, addidit id quod intelligebat, amantem ægerrime laturum, venire* scilicet *crebro Mœchum, et dehonestari nomen familiæ adulterio infami. Ille inflammatus flagitio supposito suæ mulieris, finxit se iturum ad villam, substitit tamen clanculum in pago: dein regressus est noctu domum, et subiit rectà cubiculum uxoris, in quo genitrix voluerat quiescere filium, custodiens accuratius aetatem maturam. Dum quæritur lumen, dum servi concursant, hic impatiens furoris accurrit ad lectum, tentat caput in obscuro: ut attonsum tractat, confodit corpus gladio, nihil curans, modo ulciscatur dolorem. Lampade accensâ vidit in cubiculo filium dormientem una cum uxore castâ, quæ sepulta altò somno nihil senserat; exhibuit in se supplicium sceleris, seque interfecit gladio*

quem credulitas eduxerat. Delatores accusarunt fæminam, et duxerunt Romam ad Centumviros. Iniqua suspicio quod potiatur bonis, opprimit innocentem. Advocati stant constanter defendentes causam mulieris insontis. Judices tunc rogarunt Divum Augustum ut sublevaret fidem jurisurandi quia ambiguitas criminis illos intricabat. Qui postquam discussit tenebras malitiæ, et invenit fontem indubitatum veri: Puniatur, ait, Libertus origo mali; namque arbitror hanc mulierem dignam potius misericordiâ, quam condemnatione quæ perdidit simul et maritum et filium. Si vero paterfamilias excussisset flagitium condemnandum si mendacium rimatus fuisset acute a radicibus, non extinxisset familiam scelere exitiali. Auris contemnat nihil, neque tamen credat statim; quia et hi peccant, quos non crederes, et qui non peccant opprimuntur fictis causis. Illud potest etiam docere ignoros, ne quid ponderent trutinâ aliorum. Etenim ambitio diversa hominum aut ducitur favore, aut suo odio. Ille tibi erit cognitus quem noveris per te. Hæc scripsi fusiùs, quòd incurri in offensionem quorundam nimiâ brevitate.

ANNOTATIONES.

5. *Hyppolitus.*) Thesei et Hippolitae Amazonis filius, qui cum constanti animo sperneret mulierum congressum, a Phaedra noverca, absente patre, amatus est, sed repulsam saepius passa impudica mulier, insimulat stupri Hippolytum apud Theseum: Ille credulus, filio, qui jam domum impudicam fugerat, mortem imprecatur. Quod votum ratum fecit Neptunus, emisso tauro marino qui equos Hippolyti consternavit, inde per vepres et saxa distractus periit. Quod ubi rescivit male sibi conscia mulier, scelus suum confessa apud maritum, gladio se confodit.

4. *Cassandra.*) Priami regis Trojanorum filia,

quae saepius exitium Trojae praedixerat, sed a Trojanis fides ei non fuit habita, diis ita volentibus.

7. *Elevem.*) Hoc in loco significat *minuam; je diminue.* Significatio insolentior, quae tamen in Cicerone, et in Phaedro bis reperitur. Desumpta videtur metaphora a Trutina pondere librata; ut enim Lanx una elevetur, pondus in eâ impositum minuitur, quoque magis minuitur, eo magis Lanx elevatur. Recte igitur elevare crimen, pro minuere assumitur.

10. *Togamque puram.*) Depositâ nimirum prætextâ, quam purpurâ distinctam gestabant usque ad annum aetatis decimum quintum. Erat autem dicta pura, quod albi coloris nulla admissa purpura esset. Dicebatur etiam virilis et libera, quia pueris virilem aetatem ingredientibus dabatur. Libera vero, quia pueris toga pura initium quoddam libertatis erat, cum antea essent sub paedagogis.

12. *Proximus hæres.*) Is dicitur qui et secundus. Tria haeredum genera a Jurisconsultis traduntur. Aut enim sunt necessarii; aut sui et necessarii: aut extranei. Necessarius haeres est, servus haeres institutus. Ideoque sic appellatur, quia sive velit, sive nolit, omnino post mortem testatoris liber et necessarius haeres fit. Sui autem et necessarii haeredes sunt veluti filii, sui haeredes appellantur, quia domestici haeredes sunt, et vivo quoque patre veluti domini habentur: necessarii vero dicuntur, quia sive velint, sive nolint, tam ab intestato quam ex testamento, ex lege duodecim tabularum haeredes fiunt. Caeteri qui testatoris juri subjecti non sunt, extranei haeredes appellantur.

27. *Ut sentit tonsum.*) Viri, scilicet caput: nam Romani tunc temporis barbam et capillos tondebant.

39. *Ad Centumviros.*) Centumviri judices erant de quibus sic scribit Festus: *Centumviralia judicia a Centumviris sunt dicta. Nam cum essent Romæ triginta et quinque tribus, quæ et Curiæ dictæ sunt; terni ex singulis tribubus selecti fuerunt ad judicandum. Licet quinque amplius quam centum extiterint, tamen quo facilius nominarentur, Centumviri sunt appellati. In illorum judiciis versabantur jura, ut ait Cicero, Usucapionum, Tutelarum, Gentilitatum, Agnationum, Alluvionum, Circumluvionum, Nexorum, Mancipiorum, Parietum, Luminum, Stillicidiorum, Testamentorumque ruptorum, aut ratorum.*

40. *Jurisjurandi fidem.*) Judices enim antequam judicarent, in leges jurare consueverant, inquit Asconius.

FABULA XI.

Deformitas dolenda quæ ex merito venit.

EUNUCHUS AD IMPROBUM.

Eunuchus litigabat cum quodam improbo:
Cui super obscæna dicta et petulans jurgium,
Damnum insectatus est amissi corporis.
En, ait, hoc unum est, cur laborem validiùs,
Integritatis testes quia desunt mihi.
Sed quid fortunæ, stulte, delictum arguis?
Id demum est homini turpe, quod meruit pati.

INTERPRETATIO.

Spado jurgabat cum aliquo nebulone, qui præter verba inhonesta et jurgium acre, exprobravit jacturam virilitatis ereptæ. En, inquit, illud unum est, quod me angit vehementius, quoniam careo testibus corporis integri. Sed quid, insane, carpis flagitium fortunæ? Illud quippe infame est homini, qui meritus sit ferre.

ANNOTATIO.

7. *Id demum est homini turpe quod meruit pati.*) Sic Plautus:

Pergin' servum me exprobrare
Esse, quod vi hostili obtigit?

Nulla autem calamitas, aut deformitas corporis, cuiquam probro dari debet.

FABULA XII.

Optima sæpe despecta.

MARGARITA IN STERQUILINIO.

In sterquilinio pullus gallinaceus
Dum quærit escam, margaritam repperit.
Jaces indigno quanta res (inquit) loco!
O si quis pretii cupidus vidisset tui,
Olim redisses ad splendorem maximum.
Ego qui te inveni, potior cui multo est cibus,
Nec tibi prodesse, nec mihi quicquam potest.
¶ Hoc illis narro, qui me non intelligunt.

INTERPRETATIO.

Dum pullus gallinæ quæritat cibum in fimo, invenit unionem. Quam inhonesto, ait, tu quanta res es, abjecta sis loco! O si quis captus tuo pretio te reperisset, jamdudum venisses ad summum honorem. Ego qui te inveni, et cui esca est longe optabilior, neque valeo tibi esse alicujus utilitatis, neque tu mihi. Hoc dico illis qui me non norunt.

ANNOTATIO.

8. *Hoc illis dico qui me non intelligunt.*) Conqueritur Phædrus de illis, qui utilitate suarum fabularum non moverentur, nec sentiebant vim carminis, denegarentque ipsi honorem debitum.

FABULA XIII.

Opus artificem probat.

APES ET FUCI, VESPA JUDICE.

Apes in alta quercu fecerant favos:
Hos Fuci inertes esse dicebant suos.
Lis ad forum deducta est, Vespâ judice:

Quæ genus utrumque nosset cum pulcherrime,
Legem duabus hanc proposuit partibus:
Non inconveniens corpus, et par est color,
In dubium plane res ut meritò venerit:
Sed ne religio peccet imprudens mea,
Alveos accipite et ceris opus infundite,
Ut ex sapore mellis, et forma favi,
De queis nunc agitur, auctor horum appareat.
Fuci recusant, Apibus conditio placet.
Tunc illa talem sustulit sententiam,
Apertum est quis non possit, aut quis fecerit,
Quapropter apibus fructum restituo suum.
¶ Hanc præterissem fabulam silentio,
Si pactam Fuci non recusassent fidem.

INTERPRETATIO

Apes posuerant favos in sublimi quercu: Fuci pigri contendebant suos esse. Contentio venit in jus, Vespa judice, cui cum esset perspecta probe natura utriusque, obtulit illam conditionem duabus partibus. Corpus tam simile est, et color similis, ut res adducta sit jure in ambiguum. Verùm ne mea religio insciens aberret, capite alvearia, et conficite mel favis, ut ex gustu mellis, et figura favorum, dignoscatur auctor illorum, de quibus controvertitur nunc. Fuci respuunt legem, Apes accipiunt. Tunc Vespa protulit tale judicium. Non est jam dubium, quis non valeat facere vos, *aut quis fecerit: quare reddo Apibus suum opus. Prætermisissem silentiò hunc Apologum, si Fuci non violassent fidem datam.*

ANNOTATIONES.

2. *Fuci.*) Sunt autem fuci, Plinius lib. 11. *sine aculeo, velut imperfectæ apes, novissimeque a fessis, et jam emeritis inchoatæ, serotinus fætus, et quasi servitia verarum Apum.*

8. *Religio mea.*) Judicibus Religio tribuitur, propter jusjurandum quo tenebantur.

17. *Si Fuci non recusassent fidem.* Carpit illos, quos vocat Virgilius :

O imitatores Fucum pecus.

FABULA XIV.

Otiare, quo labores.

ÆSOPUS LUDENS.

Puerorum in turbâ quidam ludentem Atticus
Æsopum nucibus quum vidisset, restitit,
Et quasi delirum risit : quod sentit simul
Derisor potius quam deridendus senex,
Arcum retensum posuit in media via :
Heus (inquit) sapiens, expedi quid fecerim.
Concurrit populus : ille se torquet diu,
Nec quæstionis positam causam intelligit.
Novissime succumbit. Tum victor sophus :
Cito rumpes arcum, semper si tensum habueris,
At si laxaris ; quum voles, erit utilis.
¶ Sic lusus animo debent aliquando dari,
Ad cogitandum melior ut redeat tibi.

INTERPRETATIO.

Cum quidam Atheniensis Æsopum vidisset lusitantem nucibus inter pueros, substitit, illumque habuit pro insano. Senex joculator potius quam jocandus, ut intellexit illud, protulit in medio itinere arcum detensum: Heus, ait, Sapiens, aperi quid egerim. Accurrit multitudo: Hic se excruciat diu, neque expedit nodum quæstionis propositæ. Tandem cessit victus. Tum Philosophus victor: Franges brevi arcum, si teneas semper tensum; verum si remiseris, poteris uti cum erit libitum. Ita ludus est nonnunquam concedendus animo, ut fortior recurrat ad cogitandum.

ANNOTATIONES.

1. *Puerorum in turba ludentem Æsopum.*) Nec enim inhonestum quid est, si Æsopus luserit cum pueris. Hoc et summi viri fecere ante

illum et post illum. Referunt Fridericum secundum Daniæ regem remittendi animi causa cum aulicis lusisse familiariter, dicendo: agite ludamus dum Rex abest. Deinde postquam tempus adesse visum est, adductiore vultu, desinamus, inquiebat, jam rex rediit.

Atticus.) Ex Attica regione, in qua totius regionis caput Athenæ, ut jam dictum est lib. 1. Fab. 3.

9. *Victor sophus.*) Sic Plinius lib. 36. cap. 12 Æsopum Fabularum Philosophum appellat.

FABULA XV.

Qui educat, pater magis, quàm qui genuit.

AGNUS A CAPELLA NUTRITUS.

Inter capellas Agno balanti Canis,
Stulte (inquit) erras: non est hæc mater tua:
Ovesque segregatas ostendit procul.
Non illam quæro, quæ, quum libitum est, concipit,
Dein post onus ignotum certis mensibus,
Novissime prolapsam effundit sarcinam:
Verum illam, quæ me nutrit admoto ubere,
Fraudatque natos lacte, ne desit mihi.
Tamen illa est potior, quæ te peperit. Non ita est.
Unde illa scivit niger an albus nascerer?
Age porro scisset; quum crearer masculus,
Beneficium magnum sane natali dedit,
Ut expectarem lanium in horas singulas.
Cujus potestas nulla in gignendo fuit,
Cur hac sit potior, quæ jacentis miserita est,
Dulcemque sponte præstat benevolentiam?
Facit parentes bonitas, non necessitas.
¶ His demonstrare voluit auctor versibus
Obsistere homines legibus, meritis capi.

INTERPRETATIO.

Canis dixit *Agno balanti inter Capellas: insane, falleris, illa non est tua mater; et monstravit oves longe semotas. Non quæro illam quæ fit*

gravida cum vult, deinde fert pondus incertum certis mensibus, tandem deponit projectum onus: sed quæro illam, quæ me alit oblatâ mammâ, subducitque lac parvulis, ut mihi præbeat. Verum quæ genuit, charior est. Non ita res est. Unde illa novit, an nascerer albus aut niger? Porro fac novisse. Certe mihi præstitit grande officium, quod me conceperit marem: ut expectarem Lanionem quaquo horâ. Quare illa sit potior cujus nulla potestas fuit in procreando, quam quæ miserita est destituti, et mihi largitur ultro amorem jucundum? Charitas facit parentes, non natura. Auctor voluit ostendere his versibus, homines adversari legibus, detineri beneficiis.

ANNOTATIONES.

11. *Scisset.* Per syncopen, pro *scivisset.*

12. *Beneficium magnum sane.*) Ironice dictum.

17. *Facit parentes bonitas, non necessitas*) Illi vere dici possunt patres, qui non necessitate quadam naturæ procreant liberos, sed qui procreatis vitam sustinent alimentis, et consiliis juvant.

19. *Obsistere homines legibus.*) Nam, ut ait Poeta:

Nitimur in vetitum semper, cupimusque negata.

FABULA XVI.

Humanitas et gratior et tutior.

Cicada et Noctua.

Humanitati qui se non accommodat,
Plerumque pœnas oppetit superbiæ.
¶ Cicada acerbum noctuæ convicium
Faciebat, solitæ victum in tenebris quærere,
Cavoque ramo capere somnum interdiu.
Rogata est ut taceret: multo validius
Clamare cœpit. Rursus admotâ prece,
Accensa magis est. Noctua ut vidit sibi

Nullum esse auxilium; et verba contemni sua,
Hac est adgressa garullam fallaciâ:
Dormire quia me non sinunt cantus tui,
Sonare citharâ quos putes Apollinis,
Potare est animus, nectar, quod Pallas mihi
Nuper donavit: si non fastidis, veni;
Una bibamus. Illa quæ ardebat siti,
Simul cognovit vocem laudari suam,
Cupide advolavit. Noctua egressa cavo
Trepidantem consectata est, et letho dedit.
Sic viva quod negarat, tribuit mortua.

INTERPRETATIO.

Qui non se componit ad humanitatem, dat sæpe pœnas superbiæ. Cicada edebat cantum importunum Noctuæ, quæ solet quæritare cibos noctu, et dormire per diem ramo cavo arboris. Noctua *oravit ut sileret, verum cœpit vociferari longe vehementius Adhibitis rursum precibus, est inflammata magis* Cicada. *Ut Noctua animadvertit nullum sibi superesse auxilium, et negligi suas preces, finxit talem fallaciam ad hanc garrulam. Quoniam tuæ voces, quas credas sonare plectro Apollinis, non mihi permittunt capere somnum, volo bibere nectar, quod Pallas mihi donavit non ita pridem: Propera si tibi jucundum, et potemus simul. Illa quæ æstuabat siti, intelligens quoque laudari cantus suos, adsilit ardenter.* Tum *Noctua exiens cavo, insequuta est trepidam, et occidit. Ita extincta dedit, quod viva denegerat.*

ANNOTATIONES.

12. *Sonare citharâ quos putes Apollinis.*) Id est, tu dum cantas tuâ voce, sonas simile quid ac ipse Apollo dum sonat citharâ. Sensus istius versus mihi visus est perobscurus, idcirco explicui.

13. *Nectar.*) Potus Deorum. Pallas dederat Noctuae nectar, quia avis est ipsi sacra.

Pallas donavit.) Pallas Jovis filia, nata ex ipsius cerebro, ut vulgatum est.

FABULA XVII.

Fructu, non foliis arborem æstima.

ARBORES IN DEORUM TUTELA.

Olim quas vellent esse in tutela sua,
Divi legerunt arbores. Quercus Jovi,
Et myrtus Veneri placuit. Phœbo laurea,
Pinus Cybelae, populus celsa Herculi.
Minerva admirans, quare steriles sumerent.
Interrogavit. Causam dixit Juppiter:
Honore fructum ne videamur vendere.
At me hercule, narrabit quod quis voluerit,
Oliva nobis propter fructum est gratior.
Tunc sic Deorum genitor atque hominum sator:
O nata, merito sapiens dicere omnibus:
Nisi utile est quod facimus, stulta est gloria.

¶ Nihil agere quod non prosit, fabella admonet.

INTERPRETATIO.

Dii elegerunt aliquando arbores, quas optarent esse in suo patrocinio. Quercus arrisit Jovi: Myrthus Veneri: Laurus Apollini: Pinus Cybelæ: Alta populus Herculi. Minerva admirans cur legerint arbores infœcundas, quæsivit causam. Jupiter talem protulit. Ne videamur vendere fructum cultu. Sed certe quidquid erit, sumo mihi Olivam propter fructum. Tunc pater deorum et creator hominum: O nata, jure sapiens haberis ab omnibus. Ridicula enim est gloria, nisi prosit, quod facimus. Fabula docet nihil esse agendum, quod non sit utile.

ANNOTATIONES.

2 *Quercus Jovi.*) Nam cum Saturni tempore ante Jovem homines carnibus humanis vescerentur, Juppiter vetuit, ne quis eo cibo uteretur, et a carnibus ad glandes convertit. quae arbor ab eo primum monstrata, sacra idcirco illi creditur:

2. *Myrtus Veneri.*) Quia haec arbor nascitur in litore maris, ubi Venus nata est. Quidam vero volunt idcirco Myrtum esse sacram Veneri, quòd Venùs Myrto fuisset ornata, cum judicio Paridis discessit pulchrior deabus.

Laurus Phaebo.) Quia Daphnem ab Apolline amatam in hanc arborem mutatam ferunt.

4. *Pinus Cybele.*) Huic deae Pinus arbor sacrata fuit, quod Atys, quem deperibat, fuerit in hanc arborem mutatus, ut ait Ovidius, lib. 10 Metamorph.

Populus Herculi.) Quia Hercules erat populo ornatus cum descendit ad inferos educturus canem Cerberum.

7. *Honore fructum.*) Elegimus arbores nullos ferentes fructus, ne videamus, si quando homines nos colunt, vendere fructum illarum arborum pro honore. Malim ego legere, quod alicubi invenitur, *Honorem fructu ne videamur vendere*, nempe dando hominibus fructum pro honore quo nos afficiunt.

9. *Olivam Palladi.*) Quia plantationem Olivae invenit.

11. *Sapiens dicere omnibus.*) Unde Martialis lib. 11. Epig. 77.

Quid petis a Phaedo? nummos habet arca Minervae,
Haec sapit, haec omnes foenerat una deos.

FABULA XVIII.

Tuis contentus ne concupiscas aliena.

PAVO AD JUNONEM.

Pavo ad Junonem venit, indigne ferens
Cantus luscinii quod sibi non tribuerit:
Illum esse cunctis avibus admirabilem,
Se derideri simul ac vocem miserit.
Tunc consolandi gratiâ, dixit Dea:
Sed formâ vincis, vincis magnitudine,

or smaragdi collo præfulget tuo,
usque plumis gemmeam caudam explicas.
iò mi, inquit, mutam speciem, si vincor sono?
torum arbitrio partes sunt vobis datæ:
bi forma, vires Aquilæ, luscinio melos,
ugurium corvo, læva cornici omina,
mnesque propriis sunt contentæ vocibus.
¶ Noli adfectare quod tibi non est datum,
lusa ne spes ad querelam recidat.

INTERPRETATIO.

Pavo accessit ad Junonem indignans, quod si- non concesserit melos luscinii: Hunc esse ad- irationi omnibus volucribus, se vero esse de- sui, ubi canit. Tunc Diva dixit ad hunc solan- um: Verum superas figurâ, superas amplitudi- e, collum tuum nitidius est smaragdo, et ex- ndis caudam gemmantem variis plumis. Ad uid mihi, inquit, forma muta, si superer can- u? Ista vobis contigerunt nutu fatorum; tibi spe- ies, robur Aquilæ, cantus Luscinio, augurium orvo, omina sinistra Cornici, quæ omnes con- entæ sunt propria voce. Noli appetere, quod tibi enegatum est, ne spes frustrata delabatur ad uerimonias.

ANNOTATIONES.

1. *Pavo.*) Erat avis Junoni sacra, quia pro- pter illam cæsus fuit Argus a Mercurio, et in am avem mutatus.

Juno.) Filia Saturni, et soror Jovis, cui po- stea nupsit. Unde Virgilius:

Ast ego quæ Divûm incedo Regina, Jovisque
Et soror et conjux.

14. *Noli adfectare.*) Quia ut ait Phædrus in fabula Canis,

Amittit proprium, qui alienum appetit.

Ut etiam Camelus in Fabulis, qui poscens cor- nua, auribus quoque privatus est.

FABULA XIX.

Multi homines nomine, non re.

ÆSOPUS AD GARRULUM.

Æsopus domino solus cum esset familia,
Parare cœnam jussus est maturius.
Ignem ergo quærens, aliquot lustravit domos;
Tandemque invenit ubi lucernam accenderet.
Tum circumeunti fuerat quod iter longius,
Effecit brevius; namque recta per forum
Cœpit redire: et quidam e turba garrulus;
Æsope, medio sole quid cum lumine?
Hominem quæro (inquit) et abit festinans domum.
¶ Hoc si molestus ille ad animum rettulit,
Sensit profecto, se hominem non visum seni,
Intempestive qui occupato adluserit.

INTERPRETATIO.

Cum Æsopus esset solus servus suo hero, jussus est instruere prandium celeriùs solito. *Pervagatus igitur aliquot ædes reperturus ignem, et tandem invenit, quo excitaret facem. Quia autem circumiens protraxerat suum iter, contraxit rediens, namque regressus est recta per forum. Et quidam Gerro e multitudine dixit: Æsope quid tu cum lucerna alto die? Quæro, inquit hominem; et properat celerans domum. Si hic importunus revocavit illud in animum, intellexit sane, se non visum esse hominem Æsopo, quod voluerit jocari importune cum negotioso.*

ANNOTATIO.

1. *Æsopus domino solus cum esset familia.* Cum haberet solum servum Æsopum, neque praeterea ullum. Sic Sidoneus Apollinaris:

Respublica nostra
Tota Camillus erat,

FABULA XX.

Miserrimus, qui in vita miser, post mortem miserior.

ASINUS ET GALLI.

Qui natus est infelix, non vitam modo
istem decurrit, verùm post obitum quoque
ersequitur illum dura fati miseria.
Galli Cybeles circum in quaestus ducere
sinum solebant bajulantem sarcinas.
cum labore et plagis esse mortuus,
etracta pelle sibi fecerunt tympana.
ogati mox a quodam, delicio suo
uidnam fecissent, hoc locuti sunt modo:
utabat se post mortem securum fore,
Ecce aliae plagae congeruntur mortuo.

INTERPRETATIO.

Qui genitus est miser, non trahit solum ævum molestum, sed etiam calamitas acerba fati illum premit post mortem.

Galli Cybeles consueverant circumagere, lucri gratiâ, Asinum ferentem onera. Cum hic periisset labore et vulneribus, avulso corio sibi confecerunt tympana. Statim interroganti cuidam quid fecissent de illo quem habebant in deliciis? Responderunt ita: Putabat se fore tutum post mortem. En nova vulnera dantur extincto.

ANNOTATIONES.

4. *Galli Cybeles.*) Dicti sunt Galli a Gallo fluvio Phrygiæ. Fuere sacerdotes Cybelæ matris, qui hanc deam vicatim circumferebant more suo circulatorio pectora plangentes ad cantum tibiarum, et tympanorum sonitum.

Cybeles.) Cybele filia cœli et terræ, uxor Saturni. Vocatur Cybele a monte Cybele in Phrygia, ubi primo fuit honoribus divinis donata.

Circum in quæstus ducere) Scilicet gratiâ, ut fit Ellipsis Græcissans et tmesis.

LIBER QUARTUS.

PROLOGUS.

Joculare tibi videtur: et sane bene.
Dum nihil habemus majus, calamo ludimus.
Sed diligenter intuere has nænias:
Quantam sub illis utilitatem reperies?
Non semper ea sunt quæ videntur, decipit
Frons prima multos: rara mens intelligit
Quod interiore condidit cura angulo.
Hoc ne locutus sine mercede existimer,
Fabellam adjiciam de mustela et muribus.

INTERPRETATIO.

Jocosum tibi videtur; et recte quidem: n dum nihil nobis majus est agendum, *ludin operam scribendis fabulis. Verum considera tente hos apologos. Quantum utilitatis depreh des sub illis? Non semper ea sunt quæ app rent. Prima species fallit plurimos. Pauci modum capiunt, quod industria subdidit in in mo recessu. Ne hoc videar dixisse frustra, dam fabulam Mustelæ et Murium.*

ANNOTATIONES.

5. *Decipit frons prima.*) Unde Cicero: *fro vultus, oculi persæpe mentiuntur.*

7. *Quod interiore condidit cura angulo.*) Qu auctoris industria occultavit, et quasi invol fabularum involucris.

8. *Sine mercede.*) Ne videar frustra dixisse non intelligi ab omnibus quid fabulis insit eru ditionis sapientiæque, proponam exemplum Mu stelæ et Murium.

FABULA I.

Astutus astu non capitur.

MUSTELA ET MURES.

Mustela quum annis et senectâ debilis,
Mures veloces non valeret adsequi,
Involvit se farinâ, et obscuro loco
Abjecit negligenter. Mus escam putans
Adsiluit, et compressus occubuit neci:
Alter similiter; deinde periit tertius.
Aliquot secutis, venit et retorridus,
Qui sæpe laqueos et muscipula effugerat,
Proculque insidias cernens hostis callidi:
Sic valeas, inquit, ut farina es, quæ jaces.

INTERPRETATIO.

Cum Mustela gravis annis, et languida senio non posset attingere cursu mures celeres, abscondit se farina, et se prostravit cum negligentia in angulo cæco. Mus ratus prædam, advolat, sed captus periit; Alius pariter; dein et alius occubuit neci; aliquot subsecutis adrepsit et rugosus, qui evaserat sæpe ex laqueis, et muscipulis, intelligens procul dolos inimici versuti. Sic te habeas, inquit, ut es farina quae jaces.

ANNOTATIO.

Simile quid legere est apud Æsopum Fabulâ Felis et Murium, qui cum non posset assequi mures, pessulum quendam conscendit, de eo se suspendit, et mortuum se simulabat: ad quem, sic quidam e muribus dixit. *Heus tu, etsi saccus fieres, non te adibo.*

FABULA II.

Spernit superbus quæ nequit assequi.

VULPES ET UVA.

Fame coacta Vulpis, altâ in vineâ
Uvam adpetebat summis saliens viribus;

Quam tangere ut non potuit; discedens ait;
Nondum matura est, nolò acerbam sumere.
¶ Qui facere quæ non possunt, verbis elevant,
Adscribere hoc debebunt exemplum sibi.

INTERPRETATIO.

Vulpes compulsa fame appetebat uvam in vineâ celsâ, assiliens totis viribus. Ut non potuit hanc contingere, abiens ait: nondum maturuit, nolo edere asperam. Qui attenuant verbis id quod non valent præstare, debent sibi assumere hoc exemplum.

FABULA III.

Vindictæ cupidus sibi malum arcessit.

EQUUS ET APER.

Equus sedare solitus quo fuerat sitim,
Dum sese Aper volutat, turbavit vadum.
Hinc orta lis est. Sonipes iratus ferò,
Auxilium petit hominis, quem dorso levans
Rediit ad hostem laetus. Hunc telis eques
Posiquam interfecit, sic locutus traditur:
Laetos tulisse auxilium me precibus tuis;
Nam praedam cepi, et didici quam sis utilis.
Atque ita coepit fraenos invitum pati.
Tum mœstus ille: Parvae vindictam rei
Dum quaero demens, servitutem repperi.
¶ Haec iracundos admonebit fabula,
Impune potius laedi, quam dedi alteri.

INTERPRETATIO.

Dum Aper se versat, fecit vadum turbulentum in quo Equus solebat restinguere sitim. Inde nata contentio. Equus infensus Apro, imploravit opem hominis, quem portans tergore, reversus est hilaris ad hostem. Postquam Eques confodit suem sylvestrem ictu teli, ita fertur loquutus. Gaudeo me tibi præstitisse auxilium rogatu tuo: Feci enim prædam, et novi quantæ sis utilitatis. Sicque impulit reluctantem accipere frænos. Tunc ille tri-

tis : incidi in servitutem, dum quæro, insane, tionem levis injuriæ. Ista fabula docebit pronos ı iram, offendi potius impune, quam trudi aleri.

ANNOTATIONES.

ɔ 4. *Auxilium petiit hominis.*) Horatius ad Tucum Aristium Fabulam narrat de Equo et Cervo.

Imploravit opes hominis, frenumque recepit. Hac fabulâ primo usus est Stesichorus apud Himerenses adversus Phalarim, ut tradit Aristoteles, cap. 20. lib. 11. Rhetoric. Cæterum hanc Fabulam paulo aliter narrant Stesichorus, Horatiusque, sed tamen res eadem est.

10. *Vindictam dum quæro.*) Sic Hecuba inducitur loquens ab Euripide :

Τους κακους δε τιμωρουμενη
Αιωνα τον συμπαντα
Δουλευσαι θελω.

Istos malos ulcisci dum liceat mihi,
Me servituti mancipare haud abnuo
Omne per ævum.

FABULA IV.

Homines non numerandi, sed ponderandi.

ÆSOPUS INTERPRES TESTAMENTI.

Plus esse in uno sæpe quam in turbâ boni.
Narratione posteris tradam brevi.
¶ Quidam decedens tres reliquit filias,
Unam formosam et oculis venantem viros;
At alteram lanificam et frugi rusticam;
Devotam vino tertiam, et turpissimam.
Harum autem matrem fecit heredem senex
Sub conditione, totam ut fortunam tribus
Æqualiter distribuat, sed tali modo,
Ne data possideant aut fruantur : tum simul
Habere res desierint, quas acceperint,
Centena matri conferant sestertia.
Athenas rumor implet : mater sedula

Jurisperitos consulit: nemo expedit (tum,
Quo pacto non possideant quod fuerit da
Fructumve capiant; deinde, quae tulerint nil
Quanam ratione conferant pecuniam.
Postquam consumata est temporis longi mora
Nec testamenti potuit sensus colligi,
Fidem advocavit, jure neglecto, parens:
Seponit mœchæ vestem, mundum muliebrem,
Lavationem argenteam, eunuchos glabros:
Lanificæ agellos, pecora, villam, operarios,
Boves, jumenta, et instrumentum rusticum:
Potrici plenam antiquis apothecam cadis,
Domum politam, et delicatos hortulos.
Sic destinata dare quum vellet singulis,
Et adprobaret populus qui illas noverat,
Æsopus mediâ subito in turbâ constitit:
O si maneret condito sensus patri,
Quàm graviter ferret, quod voluntatem suam
Interpretari non potuissent Attici!
Rogatus deinde solvit errorem omnium.
Domum et ornamenta cum venustis hortulis,
Et vina vetera date lanificæ rusticæ:
Vestem, uniones, pedissequos, et cætera
Illi adsignate, vitam quæ luxu trahit:
Agros, vites, et pecora cum pastoribus
Donate mœchæ: Nulla poterit perpeti
Ut moribus quid teneat alienum suis.
Deformis cultum vendet, ut vinum paret;
Agros abjiciet mœcha, ut ornatum paret;
At illa gaudens pecore, et lanæ dedita,
Quæcunque summâ tradet luxuriæ domum.
Sic nulla possidebit quod fuerit datum,
Et dictam matri conferent pecuniam
Ex pretio rerum quas vendiderint singulæ.
¶ Ita quod multorum fugit imprudentiam,
Unius hominis repperit solertia.

INTERPRETATIO.

Ostendam posteritati brevi narratiuncula plus esse saepe ingenii in uno quam in pluribus. Quidam moriens reliquit tres natas, unam pulchram et venantem viros suis oculis; aliam nentem lanam, bonam et rusticulam: Tertiam turpissimam, et deditam vino. Senex moriens renuntiavit illarum matrem haeredem, ea lege, ut dividat aeque tribus rem familiarem, sed tali ratione, ut neutra habeat partem concessam: nec ea potiatur. Cum vero cessaverint possidere bona quae contigerint, dent suae parenti centena sestertia. Fama spargitur Athenis. Mater diligens adit Jurisperitos, nullus explicat, quomodo non retineant quod fuerit attributum, et percipiant fructus; dein quonam pacto largiantur pecuniam dictam, *cum acceperint nihil. Absumpto intervallo longi temporis, non potuit intelligi sensus testamenti. Mater adhibuit fidem, non curans jus. Dat Mœchae in partem, vestimenta, ornatum mulierum, supellectilem argenteam balneorum, spadones depiles. Dividit lanificae agros, pecora, villam, operarios, boves, equos, et supellectilem rusticam. Seponit autem bibaci cellam refertam vino veteri, aedes magnificas, et hortulos amaenissimos. Cum vellet tribuere singulis ista sic divisa, et populus consentiret, cui erant cognitae; Æsopus prodiit de repente in media multitudine. O si quis esset sensus patri sepulto, quam moleste pateretur, quod Athenienses non potuissent colligere sensum testamenti Dein cunctis hortantibus, levavit errorem omnium. Dividite lanificae rusticae aedes, ornamenta cum delicatis hortulis, et vinum antiquum. Tribuite potrici vestes, gemmas, servos, et caetera. Concedite moechae vites et armenta cum pastoribus. Nulla ex his poterit ferre ut possideat aliquid non conveniens suis moribus. Turpissi-*

ma vendet mundum, ut emat vinum. Maecha deseret agros, ut comparet ornamenta. Illa vero devota pecori et lanae, abiiciet venustas aedes qualicunque pretio. Ita nulla retinebit, quod fuerit destinatum, et solvent pecuniam constitutam suae genitrici ex pretio rerum venditarum. Sic sagacitas unius hominis expedivit, quod latuerat multos.

ANNOTATIONES.

2. *Boni.*) Vox communis quae extenditur et ad bona animi, et corporis. Ibi vero ad ingenii bona refertur.

8. *Fortunam.*) Intellige opes, bona, et rem familiarem. Frequentiùs usurpatur vox illa in plurali in hoc sensu.

10. *Fruantur data.*) Pro *datis*, antique dictum.

12. *Centena sestertia.*) Nota discrimen esse inter sestertium masculini generis, et sestertium neutrius, seu inter sextertios et sestertia. Sestertius apud Romanos moneta erat argentea, valens quartam partem denarii argentei, et ut ad Gallicae pecuniae æstimationem redigamus, decem denariolos Turonicos, et semissem: sestertium autem in neutro, valebat mille nummos sestertios.

20. *Fidem advocavit jure neglecto.*) Sic intellige: cum mater videret sensum testamenti non posse colligi a Jurisperitis, bonâ fide usa est, et ut testamento praescriptum, ita fecit; ut nempe distribueret tribus natis aequaliter partem bonorum. Neglexit verò appositam testamento conditionem *sed tali modo ne*, etc. quia nullus illam intelligebat.

22. *Lavationem argenteam.*) Supellectilem omnem balneorum, ut strigiles, guttos, urceolos, et alia.

FABULA V.

Feriunt summos fulmina montes.

PUGNA MURIUM ET MUSTELARUM.

Quum victi Mures Mustelarum exercitu
(Historia quorum in tabernis pingitur)
Fugerent, et arctos circum trepidarent cavos,
Ægre recepti, tamen evaserunt necem.
Duces eorum, ut qui capitibus cornua
Suis ligarant, ut conspicuum in praelio
Haberent signum quod sequerentur milites,
Haesere in portis, suntque capti ab hostibus,
Quos immolatos victor avidis dentibus
Capacis alvi mersit tartareo specu.
¶ Quemcumque populum tristis eventus premit,
Periclitatur magnitudo principum:
Minuta plebes facili praesidio latet.

INTERPRETATIO.

Cum superati Mures copiis Mustelarum (quorum pugna pingitur in popinis) caperent fugam, et paverent prope cavernas obscuras, vix admissi tamen vitarunt mortem. Ductores illorum, qui imposuerant suis cervicibus cornua, ut Milites haberent in certamine signum evidens quod sequerentur, remanserunt in ingressu, et oppressi sunt ab hostibus. Quos victor mactatos dentibus avidis immisit in ventrem vastum et obscurum. Ubi successus funestus urget populum, sublimitas magnatum versatur in periculo; Popellus vero tutus est levi præsidio.

ANNOTATIONES.

11. *Periclitatur magnitudo principum.*) Similis est sententia:

Tuta est hominum tenuitas;
Magnæ periclo sunt opes obnoxiæ.

12. *Minuta plebes.*) Pro plebs; non est Archaismus, cum certum sit Livium nunquam aliter locutum, ut nec Sallustium, nec ejus imitatorem Tacitum.

FABULA VI.

Stultus, nisi quod ipse facit, nil rectum putat.

PHÆDRUS IN FABULARUM ÆSOPIARUM CENSORES.

Tu qui nasute scripta distringis mea,
Et hoc jocorum legere fastidis genus,
Parvâ libellum sustine patientiâ,
Severitatem frontis dum placo tuæ,
Et in cothurnis prodit Æsopus novis.
Utinam nec unquam Pelii nemoris jugo
Pinus bipenni concidisset Thessala,
Nec ad professæ mortis audacem viam
Fabricasset Argus opere Palladio ratem,
Inhospitalis prima quæ Ponti sinus
Patefecit, in perniciem Graiûm et Barbarûm.
Namque et superbi luget Æetæ domus;
Et regna Peliæ scelere Medeæ jacent.
Quæ sævum ingenium variis involvens modis
Illic per artus fratris explicuit fugam,
Hic cæde Patris Peliadum infecit manus. (ais,
Quid tibi videtur? hoc quoque insulsum est,
Falsoque dictum; longe quia vetustior
Ægeâ Minos classe perdomuit freta,
Justoque vindicavit exemplo impetum.
Quid ergo possum facere tibi, lector Cato,
Si nec fabellæ te juvant, nec fabulæ?
Noli molestus esse omnino litteris,
Majorem exhibeant ne tibi molestiam.
Hoc illis dictum est, si qui stulti nauseant:
Et, ut putentur sapere, cœlum vituperant.

INTERPRETATIO.

Tu qui carpis subtiliter meas scriptiones, et respuis legere jocos istiusmodi, feras hunc libellum aliquantulâ patientiâ, dum sereno austeram frontem, et Æsopus adest cothurnatus insolite. Utinam pinus Thessala fuisset nunquam

cæsa bipenni in sylva Pelei, neque Argus ædificasset navem arte Palladis ad iter audax mortis indubitatæ. Hæc prima reclusit sinum Ponti Euxini, maris inhospitalis, in ruinam Græcorum et barbarorum. Namque familia Æetæ superbi dolet, et imperium Peliæ eversum est flagitiis Medeæ, quæ tegens diversis artibus animum crudelem, illic sibi fecit viam sparsis membris fratris, hic cruentavit manus Pelïadum morte genitoris. Quid ais? Hoc etiam ridiculum est, inquis, et dictum false, quia Minos longe antiquior subegit navibus Ægeum mare, et ultus est incursiones suppliciis æquis. Quid igitur tibi possum facere, lector severe, si neque Fabellæ, neque Fabulæ tibi placent? Noli te præbere omnino morosum litteris, ne te afficiant majori incommodo. Istud spectat hos, qui insani fastidiunt cuncta, et criminantur cœlum, ut videantur sapientes.

ANNOTATIONES.

5. *Et in cothurnis novis.*) Id est, novo, et tragœdiæ sermone convenienti, quod erat novum et insolens Æsopo. Cothurnus autem erat calceamenti genus, quo Actores Tragœdiarum utebantur. Atque hinc pro sublimiori dicendi genere usurpatur.

6. *Utinam nec unquam.*) Initium Medeæ Euripidis: sed suo more modoque contraxit Phædrus. Possem afferre Ennianos versus (nam olim eam Fabulam convertit Ennius) sed notissimi sunt.

Pelii nemoris.) Sylva quae erat in Pelione monte Thessaliæ incumbente in sinum Pelasgicum.

7. *Pinus Thessala.*) Quæ in Pelio monte Thessaliæ reperitur frequens. Unde Ovidius:

Summa virent pinu, cætera quercus habet.

9. *Argus fabricasset ratem.*) Is fuit navis il-

lius artifex, qua vectus est Jason in Colchidem ad Vellus aureum reportandum.

Opere Palladio.) Palladis consilio et arte.

10. *Inhospitalis quæ prima Ponti sinum.*) *Pontus Euxinus, antea dictus Axenus, id est, inhospitus*, teste Plinio. Erat inter Mœsiam inferiorem, et Thraciam ad Occasum: Asiam minorem ad Meridiem: Colchidem ad ortum, et Sarmatiam Europeam, et Sarmatiam Asiaticam ad Boream.

12 *Æetæ domus, et regna Peliæ scelere Medeæ jacent.*) Jason suadente patruo suo Peliâ, navi paratâ, et collectâ nobili societate, profectus est Colchos, pro aureo Vellere obtinendo, quem filia regis Colchorum adamavit; cujus auxilio consilioque defunctus multis periculis, Vellus obtinuit. Jasonem ergo Medea, relictis parentibus (erat autem Æetæ ex Hecate filia) secuta est, et eidem nupta. Creon rex Corinthiorum filiam suam traditurus Jasoni in matrimonium, jussit occidi Medeam ob malas artes; sed precibus Jasonis, mutatum est mortis supplicium in exilium. Medea obtentis exilii induciis ad spatium unius diei, Creusæ filiæ Creontis, jam Jasoni despensatæ, pallam veneno tinctam dedit; quam dum tractaret Creusa, accensus subito ignis illam cum patre consumpsit. Sic luget domus Æetæ propter varia scelera filiæ Medeæ. Ita quoque deletum est penitus regnum Peliæ artibus Medeæ.

15. *Per artus fratris explicuit fugam.*) Cum enim Æetas pater Medeæ illam insequeretur ob extinctum Absyrthum filium suum, et fratrem Medeæ; hæc dissipavit membra fratris, ut eorum collectio mœrorque patrius, celeritatem persequendi retardaret.

16 *Et cæde patris Peliadum infecit manus.*) Sic enim res narratur: Pelias Neptuni filius ex

Tyro Salmonei regis filia, frater Æsonis, et Thessaliæ rex, filiarum suarum manibus jugulatus est, idque hortatu Medeæ, quæ integræ ætati se illum restituturum simulabat.

18. *Longe quia vetustior Minos qui Ægeâ classe perdomuit fretum.*) Illam ἀνιστορησίαν Phædrus expedisset, si novisset duos fuisse Minoas, alterum Jovis filium, justum hominem; alterum nepotem injustum, quia pendere dierum tributum sibi jussit Athenienses. Testis est Diodorus Siculus, testis et Plutarchus in Theseo. Imo falsum fuit Argonautas omnium primos navibus usos. Si quidem Æeta erat Corinthius, et in eas oras cum Medea filia se contulerat, teste Historico, Poeta Homeri æquali, apud Scholiasten Pindari, in Oden 13. Pythionicarum.

21. *Lector Cato.*) Posuit pro tetrico ac moroso censore, qui fastidit cuncta.

FABULA VII.

Maledico maledicens pejus audiet.

VIPERA ET LIMA.

Mordaciorem qui improbo dente adpetit,
Hoc argumento se describi sentiat.
¶ In officinam fabri venit Vipera.
Hæc quum tentaret si qua res esset cibi;
Limam momordit: illa contra contumax:
Quid me, inquit, stulta dente captas lædere,
Omne adsuevi ferrum quæ conrodere?

INTERPRETATIO.

Qui lacessit linguâ malignâ mordaciorem se, intelligat se depingi hac fabula. Vipera irrepsit in officinam fabri. Quæ cum quæreret si quid esset escæ, adpetit limam: hæc renitens contra: Quid me, ait, insana tentas mordere dente, quæ solita sum rodere omne ferrum?

ANNOTATIONES.

4. *Si qua res cibi.* Id est, *Si aliquis cibus;* ut *rem voluptatum* dixit Plautus. Nihil crebrius

apud Graecos, praesertim apud Atticos, et Jonas, ut χρῆμα σῦος μέγα. *Magnus Aper.*

5. *Illa contra contumax.*) Ita Horatius, lib. 2. sat. 1. loquens de invidia.

Et fragili quærens illidere dente
Offendat solido.

FABULA VIII.

Improbi, ne pereant, perdunt.

VULPES ET HIRCUS.

Homo simul ac venit in magnum periculum,
Effugium reperire alterius quaerit malo.
¶ Quum decidisset Vulpis in puteum inscia,
Et altiore clauderetur margine,
Devenit Hircus sitiens in eundem locum:
Simul rogavit, esset an dulcis liquor,
Et copiosus? Illa fraudem moliens:
Descende, amice, tanta bonitas est aquæ,
Voluptas ut satiari non possit mea,
Immisit se barbatus: tum Vulpecula
Evasit puteo, nixa celsis cornibus:
Hircumque clauso liquit hærentem vado.

INTERPRETATIO.

Simul atque homo incidit in grande malum, conatur invenire effugium periculo alterius. Cum Vulpecula imprudens decidisset in puteum, qui protendebatur margine elatiori; Hircus sitibundus accessit in eundem locum, quæsivitque an aqua esset multa et suavis? Hæc parans dolum: Veni, amice, adeo liquor dulcis est, ut mea sitis non possit expleri. Descendit hircus, tum Vulpes, elata altis cornibus illius, egressa est puteo, et deseruit hircum jacentem alto puteo.

ANNOTATIO.

Hanc et Fabulam legere est quoque apud Esopum: Ἀλώπηξ κ' τράγος διψῶντες εἰς φρέαρ κατέβησαν. *Vulpes et Hircus sitientes in puteum descenderunt.*

FABULA IX.

Suus cuique attributus est error, sed non videmus manticæ quod in tergo est.

PERA.

Peras imposuit Juppiter nobis duas:
Propriis repletam vitiis post tergum dedit,
Alienis ante pectus suspendit gravem.
¶ Hac re videre nostra mala non possumus:
Alii simul delinquunt, censores sumus.

INTERPRETATIO.

Juppiter nos oneravit duobus sacculis. Imposuit unum a tergo plenum propriis vitiis: objecit alterum ob oculos onustum vitiis aliorum. Quo fit ut non possimus cernere nostros defectus, simus vero reprehensores ubi alii peccant.

ANNOTATIO.

4. *Hac re.*) Id est, *ideo*, vel, *hac ex re*: sicut dicitur, *quare*, pro, *qua de re*. Ita Cornelius Nepos: *Vidit hostes eadem re fore tardiores*, pro, *eadem ex re*.

Ut videre nostra mala non possimus.) Sic in hanc Fabulam Horatius:

Cùm tua pervideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quàm aut Aquila, aut Serpens Epidaurius?

Et Catullus:

Sed non videmus manticæ quod in tergo est.

Et Persius:

Sed præcedenti spectatur mantica tergo.

FABULA X.

Antecedentem scelestum non deserit pede pœna claudo.

FUR ARAM COMPILANS.

Lucernam fur accendit ex ara Jovis,
Ipsumque compilavit ad lumen suum;
Onustus qui sacrilegio quum discederet,

Repente vocem sancta misit religio:
Malorum quamvis ista fuerint munera,
Mihique invisa, ut non offendar subripi;
Tamen, sceleste, spiritu culpam lues,
Olim quum adscriptus venerit pœnæ dies.
Sed ne ignis noster facinori præluceat,
Per quem verendos excolit pietas Deos,
Veto esse tale luminis commercium.
Ita hodie nec lucernam de flamma Deûm,
Nec de lucerna fas est accendi sacrum.
¶ Quot res contineat hoc argumentum utiles,
Non explicabit ullus quam qui repperit.
Significat primo, sæpe quos ipse alueris,
Tibi inveniri maxime contrarios.
Secundo ostendit, scelera non Deûm,
Fatorum dicto sed puniri tempore.
Novissime interdicit, ne cum malefico
Usum bonus consociet ullius rei.

INTERPRETATIO.

Latro excitavit facem ex ara Jovis, et deprædavit eum ad suam lucem. Qui cum se reciperet dives sacrilegio, Religio sancta emisit subito vocem. Etsi ista dona fuerint dona *sceleratorum, et mihi odiosa, ut non indigner auferri, attamen, scelerate, expiabis aliquando tuum crimen capitis pœna, cum dies supplicii aderit dictus fatis; verum ne flamma nostra, qua pietas veneratur divos timendos, præferat lumen sceleri, edico ne talis sit communicatio lucis. Itaque non licet hodie excitari lucernam de igne Deorum, neque accendi sacrificium de lucerna. Alter ab illo qui excogitavit, non evolvet quantas dotes illa fabula complectatur. Edocet primo, illos, quos ipse foveris, reperiri sæpe tibi infensissimos. Significat secundo flagitia non plecti ira Deorum, sed tempore adscripto a fatis. Tandem vetat ne vir frugi habeat societatem ullius rei cum improbo.*

ANNOTATIONES.

3. *Sacrilegio*) Sacrilegium est sacrarum rerum ablatio.

11. *Luminis commercium.*) Vult vetasse accendi imposterum lumen de igne sacro. Non enim ex culina, sed e cœlo petebant ignem, quo in sacrificiis uterentur. Unde Servius 12 Æneidos: *Apud majores inquit, aræ non incendebantur, sed ignem divinum precibus eliciebant.*

18. *Non ira deum puniri, sed dicto tempore a fatis*) Summum enim jus vitæ et necis tribuebant fatis aut Parcis antiqui, quibus etiam submittebantur dii. Unde nulli Deo licebat quemquam punire, ni Parcæ pœnam statuissent et tempus pœnæ dixissent, ut legere est apud Lucianum.

F A B U L A XI.

Opes irritamenta malorum.

Hercules et Plutus.

Opes invisæ merito sunt forti viro,
Quia dives arca veram laudem intercipit.
¶ Cœlo receptus propter virtutem Hercules,
Quum gratulantes persalutasset Deos,
Veniente Pluto, qui Fortunæ est filius,
Avertit oculos: causam quæsivit Pater:
Odi, inquit, illum, quia malis amicus est,
Simulque objecto cuncta corrumpit lucro.

INTERPRETATIO.

Divitiæ odiosæ sunt iuste homini magnanimo, quoniam summæ opes eripiunt genuinam gloriam. Hercules admissus inter deos propter virtutem, cum dixisset salutem diis sibi *gratulantibus, accedente Pluto, qui gnatus est fortunæ, retorsit oculos. Juppiter rogavit rationem. Hunc odio prosequor, ait, quia favet improbis, et etiam pervertit omnia proposita mercede.*

ANNOTATIONES.

3. *Hercules.*) Jovis et Alcmenæ filius, qui ob virtutem et gloriam gestorum creditur annumeratus inter deos.

5. *Pluto*) Plutus Jasonis, et Cereris filius, divitiarum Deus. Hunc Juppiter excæcavit, quòd bonis tantum hominibus opes largiretur. Ex hac autem cæcitate evenit, ut jam promiscue bonos et malos ditet. Hunc etiam claudum fingit Lucianus, cùm ad aliquem ditandum venit; velocissimum vero cum ab illo recedit.

8. *Et cuncta corrumpit lucro.*) Ad hoc eleganter Propertius:

Auro pulsa fides, auro venalia jura.

Et Petronius:

Quidvis nummis præsentibus opta
Et veniet, claùsum possidet arca Jovem.

In quam sententiam et ipse Horatius, Lib. 2. satyr. 3.

Omnis enim res
Virtus, fama, decus, divina, humanaque pulchris
Divitiis parent; quas qui construxerit, ille
Clarus erit, fortis, justus, sapiens, etiam et rex
Et quidquid volet.

FABULA XII.

Sinceritas laudanda.

LEO REGNANS

Utilius hominis nihil est quam recte loqui.
Probanda cunctis est quidem sententia:
Sed ad perniciem solet agi sinceritas.
¶ Quum se ferarum regem fecisset Leo,
Et aequitatis vellet famam consequi,
A pristinâ deflexit consuetudine:
Atque inter illas tenui contentus cibo,
Sancta incorruptâ jura reddebat fide.
* * * * * * * * * * * * * * * * *

INTERPRETATIO.

Nihil magis conducit homini, quam directe loqui. Hæc sane opinio debet comprobari ab omnibus, verum ingenuitas solet duci in ruinam. Cum Leo se creasset regem animalium, et ambiret obtinere nomen iustitiæ, descivit a nativo more agendi, atque inter illa utens parvo, dicebat jus æquum fide intemeratâ.

* * * * * * * * * * * * * * * *

Reliqui versus hujusce Fabulae periere.

Tres versus qui restant nobis ex Fabula decimatertia; utpote lutulentos omisimus.

Quin et etiam praetermisimus eâdem de causa Fabulam decimam quartam consequentem.

FABULA XV.

Pares non habitus, sed virtus facit.

CAPELLÆ ET HIRCI.

Barbam capellae quum impetrassent ab Jove,
Hirci mœrentes indignari coeperant,
Quod dignitatem feminae aequassent suam.
Sinite, inquit, illas gloriâ vanâ frui,
Et usurpare vestri ornatum muneris:
Pares dum non sint vestrae fortitudinis.

¶ Hoc argumentum monet, ut sustineas tibi Habitu esse similes, qui sint virtute impares.

INTERPRETATIO.

Cum Capellae obtinuissent barbam a Jove, Hirci dolentes cæperunt offendi, quia mulieres haberent parem honorem cum illis. Sustinete, ait has potiri laude inani, et sibi arrogare insignia vestræ dignitatis, dum non æquent vestram virtutem. Hæc fabula te edocet, ut feras illos usurpare tuum ornatum, qui tibi sunt inferiores virtute.

FABULA XVI.

In secundis time: in adversis spera.

GUBERNATOR ET NAUTÆ.

Quum de fortunis quidam quereretur suis,
Æsopus finxit consolandi gratiâ.
¶ Vexata sævis navis tempestatibus,
Inter vectorum lacrymas et mortis metum,
Faciem ad serenam subito mutatur dies,
Ferri secundis tuta cœpit flatibus,
Nimiâque nautas hilaritate extollere.
Factus periclo tum gubernator sophus:
Parce gaudere oportet, et sensim queri:
Totam quia vitam miscet dolor et gaudium.

INTERPRETATIO.

Cum aliquis expostularet de sua sorte, Æsopus excogitavit hoc argumentum, *solandi causâ. Navi iactatâ atris procellis inter fletus eorum qui vehebantur, et formidinem mortis, dies vertitur derepente ad faciem tranquillam, et navis tuta cæpit agi ventis melioribus, atque persuadere nautas nimiâ lætitiâ. At Nauclerus factus sapiens periculo: oportet, inquit, lætari parce, et conqueri moderate, quoniam omnis vita miscetur dolore et gaudio.*

FABULA XVII.

Nimia verecundia inverecundum facit.

CANUM LEGATI AD JOVEM.

Canes legatos olim misere ad Jovem;
Melioris vitæ tempus oratum suæ,
Uti se abriperent hominum contumeliis,
Furfuribus sibi conspersum quod panem darent
Fimoque turpi maximam explerent famem.
Profecti sunt legati non celeri pede,
Dum naribus scrutantur escam in stercore;
Citati non respondent: vix tandem invenit
Eos Mercurius, et turbatos adtrahit.

Tum verò vultum magni ut viderunt Jovis,
Totam timentes concacarunt regiam.
Propulsi verò fustibus, vadunt foras:
Vetat dimitti magnus illos Juppiter.
Mirati, sibi legatos non revertier,
Turpe aestimantes aliquid commissum a suis,
Post aliquod tempus alios adscribi jubent.
Rumor legatos superiores prodidit:
Timentes rursus aliquid ne simile accidat,
Odore canibus anum, sed multo, replent;
Mandata dant; legati mittuntur: statim
Abeunt: rogantes aditum, continuò impetrant.
Consedit genitor tum Deorum maximus,
Quassatque fulmen: tremere cœpere omnia.
Canes, confusus subito quod fuerat fragor,
Repente odorem mixtum cum merdis cacant.
Reclamant omnes vindicandam injuriam.
Sic est locutus ante pœnam Juppiter:
Non est legatos regis non dimittere,
Nec est difficile pœnas culpæ imponere:
Non veto dimitti, verum cruciari fame,
Ne ventrem continere non possint suum:
Sed hoc feretis pro judicio præmium.
Illi autem qui miserunt vos tam futiles,
Nunquam carebunt hominis contumeliâ.
Ita nunc legatos expectant et posteri;
Novumque venire qui videt, culum olfacit.

INTERPRETATIO.

Canes miserunt quondam legatos ad Jovem, rogaturi tempus vitæ felicioris, ut non paterent amplius injuriis hominum, qui illis præberent panem furfurosum, et satiarent multam famem stercore fædo. Legati abierunt gradu non cituto, dum indagant naribus cibum in fimo. Non parent vocati, et vix Mercurius illos reperit et adducit trepidos. Ut autem aspexere faciem summi Jovis, pavidi conspurcarunt sordibus totum palatium: ejecti vero fustibus, se proripiunt

foras. Magnus Juppiter prohibet illos remitti. Stupentes quod legati non redirent, rati turpe quid peccatum ab suis, imperant delegari alios post aliquod tempus. Interim *fama vulgavit quod acciderat primis legatis, veriti rursum ne quid simile contingat, immittunt in anum legatorum plurimum odoris, mandant* facienda, *dimittuntque.* Illi *accedunt statim orantes aditum, et sine mora obtinent. Tunc maximus pater Deorum sedens agitavit fulmen, cuncta cœperunt moveri; et quia strepitus fuerat confusus derepente, canes reddidere subito odorem permixtum stercore. Cuncti conclamant puniendam esse injuriam. Verum Juppiter sic fatus ante supplicium. Non decet regem retinere legatos, nec est operosum præmium pro meritis adscribere. Hæc itaque erit pæna. Non prohibeo remitti, sed* jubeo *torqueri fame, ut possint cohibere alvum. Qui vero vos delegarunt tam fluidos, se eripient nunquam ex contumeliis mortalium. Ita nunc Canes præstolantes novissimos legatos, cum vident canem aliquem venientem, odorantur anum.*

ANNOTATIONES.

15. *Non revertier.*) Pro *non reverti.* Hoc Poetis familiare, et usitatum.

18. *Rumor legatos superiores prodidit.*) Rumor spargitur superiores legatos concacasse totam Jovis regiam.

29. *Non est regis legatos non dimittere.*) Ne scilicet jus gentium ipsis retentis violetur, quo jure illi sancti sunt. Ita enim Cicero: *Legatorum jus divino humanoque vallatum præsidio, cujus tam sanctum et venerabile nomen esse debet, ut non modo inter sociorum jura, sed et hostium tela incolume versetur.*

33. *Sed hoc feretis pro judicio præmium.*) Hic versus non legitur in Phaedro editionis Rigaltii. Sive sit Phaedri, sive alterius, confert

tamen multum ad illustrandum hunc locum Phædri. Idcirco illum non prætermisimus.

FABULA XVIII.

Malo qui bene facit, pejorem facit.

HOMO ET COLUBRA.

Qui fert malis auxilium, post tempus dolet.
¶ Gelu rigentem quidam Colubram sustulit,
Sinuque fovit contra se ipse misericors.
Namque ut refecta est, necuit hominem protinus.
Hanc alia quum rogaret causam facinoris,
Respondit: Ne quis discat prodesse improbis.

INTERPRETATIO.

Qui auxiliatur improbis, aliquando post dolet. Quidam collegit Colubram rigidam frigore, et posuit in sinum indulgens in sui perniciem. Ut enim recepit vires, interfecit statim hominem. Roganti vero alteri rationem sceleris, dixit, ne quis discat auxilium ferre malis.

FABULA XIX.

Avarus auri custos, non dominus.

VULPES ET DRACO.

Vulpis cubile fodiens, dum terram eruit,
Agitque plures altiùs cuniculos,
Pervenit ad Draconis speluncam ultimam,
Custodiebat qui thesauros abditos.
Hunc simul aspexit; Oro ut imprudentiæ
Des primum veniam, deinde si pulchre vides,
Quam non conveniens aurum sit vitæ meæ,
Respondeas clementer, quem fructum capis
Hoc ex labore, quodve tantum est præmium,
Ut careas somno, et ævum in tenebris exigas!
Nullum, inquit ille: verum hoc a summo mihi
Jove adtributum est. Ergo nec sumis tibi,
Nec ulli donas quicquam? Sic fatis placet.
Nolo irascaris, libere si dixero:
Diis est iratis natus qui est similis tibi.

Abiturus illuc quo priores abierunt,
Quid mente cæcâ miserum torques spiritum?
Tibi dico, avare, gaudium heredis tui,
Qui thure superos, ipsum te fraudas cibo;
Qui tristis audis musicum citharæ sonum;
Quem tibiarum macerat jucunditas;
Obsoniorum pretia cui gemitum exprimunt;
Qui dum quadrantes aggeras patrimonio,
Cœlum fatigas sordido perjurio;
Qui circumcidis omnem impensam funeris,
Libitina ne quid de tuo faciat lucrum.

INTERPRETATIO.

Dum Vulpecula agens suum cubile, egerit terram, et fodit profundius multos cuniculos, devenit ad imum antri Draconis, qui servabat thesauros abditos. Ut illum vidit: Precor primo, inquit, ut parcas meæ imprudentiæ: Dein si recte intelligis, quàm aurum conveniat parum meæ vitæ, respondeas benigne qualem utilitatem refers ex isto labore, quæve tanta sit merces, ut priveris somno, et degas vitam in tenebris. Nulla, ait, o Vulpes: Verum illud mihi imperatum est a magno Jove. Neque igitur tibi concedis quicquam, neque aliis? Sic visum est fatis. Bona verba quæsò, si dixero libere. Qui similis est tibi, genitus est Diis adversis. Cum tibi sit abeundum illuc quo Majores abierunt, quare angis infelicem animum tam cæco furore? Te alloquor, Avare, voluptas tui haeredis, qui subtrahis thus diis, tibi vero cibos; qui maestus excipis sonum musicum citharae, quem hilaritas tibiarum excruciat, et cui pretia ciborum eliciunt gemitus. Qui dum addis quadrantes tuis bonis, lacessis deos turpi perjurio. Qui recidis omnes sumptus funeris, ne Libitina lucretur aliquid de tuo funere.

ANNOTATIONES.

22. *Obsoniorum pretia cui gemitum exprimunt.*) Inde facetissimus avari ægrotantis cum medico dialogismus apud Horatium:

Med. *Tu cessas? Agedum sume hoc ptisanarium Oryzae.*

Ægrot. *Quanti emptae?* Med. *Octo assibus.*

Ægrot. *Eheu.*

Quid refert morbo an furtis, pereamne rapinis.

23. *Quadrantes.*) Quadrans est quarta pars denarii, poniturque hoc loco pro nummis minimis, quibus aggerendis avari rem suam amplificant.

26. *Libitina.*) Dea funerum, in cujus templo vendebantur et locabantur necessaria ad funus instruendum.

FABULA XX.

Inventa perficere non inglorium.

PHÆDRUS DE FABULIS.

Quid judicare cogitur livor modo,
Licet dissimulet, pulchre tamen intelligo.
Quicquid putabit esse dignum memoriae,
Æsopi dicet: si quid minus adriserit,
A me contendet fictum quovis pignore.
Quem volo refelli jam nunc responso meo:
Sive hoc ineptum, sive laudandum est opus,
Invenit ille, nostra perfecit manus.
Sed exequamur cœptum propositi ordinem.

INTERPRETATIO.

Quamvis invidia dissimulet, recte tamen video, quid nunc teneatur sentire. Quicquid existimabit in fabulis *dignum commendatione, tribuet Æsopo. Si quid placuerit minus, certabit quovis pretio esse a me excogitatum. Illum volo confutare modo meà responsione. Seu illud opus sit vituperandum, seu commendandum, Æsopus reperit, nostra industria polivit. Verùm tenemus ordinem incaeptum nostri instituti.*

FABULA XXI.

Veras divitias eripit nemo.

NAUFRAGIUM SIMONIDIS.

Homo doctus in se semper divitias habet.
Simonides, qui scripsit egregium melos,
Quo paupertatem sustineret facilius,
Circumire cœpit urbes Asiae nobiles,
Mercede acceptâ laudem victorum canens.
Hoc genere quaestûs postquam locuples factus est
Venire in patriam voluit cursu pelagio,
(Erat autem natus, ut ajunt, in Ceo insulâ)
Ascendit navem, quam tempestas horrida
Simul et vetustas medio dissolvit mari.
Hi zonas, illi res pretiosas colligunt
Subsidium vitae. Quidam curiosior:
Simonide, tu ex opibus nihil sumis tuis? (natant,
Mecum, inquit, mea sunt cuncta. Tunc pauci e
Quia plures onere degravati perierant.
Praedones adsunt, rapiunt quod quisque extulit,
Nudos relinquunt. Forte Clazomene prope
Antiqua fuit urbs, quam petierunt naufragi.
Hîc litterarum quidam studio deditus,
Simonidis qui saepe versus legerat,
Eratque absentis admirator maximus,
Sermone ab ipso cognitum, cupidissime
Ad se recepit, veste, nummis, familiâ
Hominem exornavit. Caeteri tabulam suam
Portant, rogantes victum, quo casu obvius
Simonides, ut vidit: Dixi, inquit, mea
Mecum esse cuncta; vos quod rapuistis, periit.

INTERPRETATIO.

Vir eruditus continet semper in se opes. Simonides, qui composuit pulchros versus, ut ferret commodius pauperiem, cæpit peragrare præclaras civitates Asiæ, celebrans laudes victorum condicto pretio. Postquam evasit dives hoc ge-

nere lucri, cogitavit redire in patriam mari (ferunt enim genitum in insula Ceo). Conscendit navem, quae distracta est medio in mari, tum sevâ tempestate, tum simul vetustate. Alii sumunt crumenas, alii pretiosa quaeque, in sustentaculum vitae. Quidam curiosior dixit: *Simonide, tu colligis nihil ex tuis bonis? Habeo, inquit, omnia mecum. Tum pauci evadunt incolumes, quia multi oppressi sarcinis, extincti fuerant* in undis. *Latrones adsiliunt, auferunt quod quisque servaverat, et dimittunt spoliatos. Fuit forte urbs prope antiqua, dicta Clazomene, in quam naufragi se recipiunt. Hic vir quidam addictus litteris, qui legerat saepe carmina Simonidis, illumque absentem plurimum admirabatur, excepit apud se amantissime Simonidem, quem agnoverat verbis, et dedit vestes, nummos, et servos. Alii* naufragi *ferunt suam tabulam, petentes stipem. Cum Simonides forte fortunâ incidisset in illos. Dixi: ait, mea bona esse mecum, vos autem amisistis quod extuleratis.*

ANNOTATIONES.

2. *Simonides.*) Lyricus Poeta fuit e Ceo insula, quaestui poesim habuit, et hac arte vitam sustentabat.

8. *Ceo.*) Insula maris Ægaei. Unde Ovidius:

Cingitur Ægeo nomine Cea mari.

16. *Clazomene.*) Urbs fuit Asiae minoris in Ionia, et in ora maris Ægei et sinus Smyrnei, media inter Smirnam ad ortum, et Chium ad occasum.

24. *Tabulam portant quaerentes victum.*) Sic enim Juvenalis:

Et pictâ se tempestate tuetur.

Nam moris erat, ut naufragi in tabella ab humeris dependente ferrent pictum naufragium mendicantes stipem. Idem Juven.

Mersâ rate naufragus assem
Dum rogat.

27. *Mecum, inquit, mea sunt cuncta.*) Tribuitur et Bianti hoc dictum apud Laertium, a quo transduxisse Phaedrus hoc videtur ad Simonidem.

FABULA XXII.

Magna ne jactes, sed praestes.

MONS PARTURIENS.

Mons parturibat, gemitus immanes ciens,
Eratque in terris maxima expectatio:
At ille murem peperit. Hoc scriptum est tibi,
Qui magna quum minaris, extricas nihil.

INTERPRETATIO.

Mons proximus partui edebat grandes gemitus, et erat summa expectatio in terris. Verum peperit murem. Hoc tibi dicitur, qui cum jactitas magnifica, perficis nihil.

ANNOTATIO.

1. *Mons parturiens.*) Notus est ad hanc Fabulam versus Horatii:

Parturient montes, nascetur ridiculus mus.

Et alio in loco:

Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?

De magnificis, verum inanibus promissis et molitionibus.

FABULA XXIII.

Vera gloria fictam obscurat.

FORMICA ET MUSCA.

Formica et Musca contendebant acriter,
Quae pluris esset. Musca sic cœpit prior:
Conferre nostris tu potes te laudibus?
Ubi immolatur, exta praegusto Deûm;
Moror inter aras, templa perlustro omnia,
In capite regis sedeo, quum visum est mihi,
Et matronarum casta delibo oscula;
Laboro nihil, atque optimis rebus fruor.
Quid horum simile tibi contingit, rustica?

Est gloriosus sane convictus Deûm,
Sed illi, qui invitatur, non qui invisus est.
Reges commem ras et matronarum oscula,
Ego granum in hiemem quum studiose congero,
Te circa murum video pasci stercore:
Aras frequentas, nempe abigeris quo venis:
Nihil laboras, ideo quum opus est, nil habes:
Superba jactas tegere quod debet pudor.
Æstate me lacessis; quum bruma est, siles.
Mori contractam quum te cogunt frigora,
Me copiosa recipit incolumem domus.
Satis profecto retudi superbiam.
¶ Fabella talis hominum discernit notas
Eorum, qui se falsis ornant laudibus,
Et quorum virtus exhibet solidum decus,

INTERPRETATIO.

Formica et Musca disputabant ardenter, utra præstaret. Musca incepit prima. Tu potes te comparare nostris laudibus? Ubi mactatur victima, prælibo viscera oblata diis. Versor inter altaria, et pervado omnia delubra. Ubi placet, insideo capiti regum, et deosculor caste nobiles fœminas. Ago nihil, et vescor rebus optimis. Quid simile horum tibi accidit, o agrestis? Est gloriosum fateor, o Musca, uti convictu Deorum, sed gloriosum illi, qui vocatur, non qui venit odiosus. Memoras reges, et oscula nobilium mulierum: cum ego recondo diligenter frumentum in hyemem: te aspicio circa murum vescentem sordibus. Moraris inter aras; sed expelleris illuc unde venisti. Non laboras, idcirco eges ubi ingruit necessitas. Jactitas insolens quod verecundia debet occultare. Irritas me æstate, obmutescis hyeme: cum frigus te cogit mori rigentem, ego recipior salva in ædes abundantissimas. Repressi profecto satis tuum fastum. Hic Apologus distinguit hominum characteres; illo-

rum qui se efferunt ementitis laudibus, et eorum quorum virtus confert veram gloriam.

4. *Immolatur.*) Vox illa proprie significat victimam mola salsa conspergere. Unde immolatio est quasi molae in caput victimae aspersio. Quia autem in sacrificiis mactabatur victima, usurpatur vox immolari pro mactari frequentissime apud auctores.

Exta praegusto Deûm.) Id est diis oblata. Exenteratâ enim victimâ Sacerdos cultro ferreo exta rimabatur, postea farinâ farris ea involvebat, et aris imposita comburebat in honorem Deorum. Exta vero tribuebantur Diis, quia per ipsas voluntas Deorum innotescebat.

18. *Bruma.*) Bruma dicitur dies solstitii hyemalis, quod accidit die 20, aut 21 Decembris, quo die Sol ad nos redit.

FABULA XXIV.

Deum colenti stat sua merces.

SIMONIDES A DIIS SERVATUS.

Quantum valerent inter homines literae,
Dixi superius: quantus nunc illis honos
A superis sit tributus, tradam memoriae.
Simonides idem ille, de quo retuli,
Victoris laudem cuidam pyctae ut scriberet,
Certo condixit pretio, secretum petiit:
Exigua quum fraenaret materia impetum,
Usus poëtae, ut moris est, licentiâ;
Atque interposuit gemina Ledae sidera,
Auctoritatem similis referens gloriae,
Opus adprobavit; sed mercedis tertiam
Accepit partem. Quum reliquum posceret,
Illi (inquit) reddent, quorum sunt laudes duae.
Verum ne irate dimissum te sentiam,
Ad cœnam mihi promitte; cognatos volo
Hodie invitare, quorum es in numero mihi.
Fraudatus quamvis et dolens injuriâ,

Ne male dimissam gratiam corrumperet,
Promisit. Rediit horâ dictâ, recubuit.
Splendebat hilare poculis convivium,
Magno apparatu laeta resonabat domus;
Repente quum duo juvenes sparsi pulvere,
Sudore multo diffluentes corpora,
Humanam supra formam, cuidam servulo
Mandant, ut ad se provocet Simonidem:
Illius interesse ne faciat moram.
Homo perturbatus excitat Simonidem.
Unum promorat vix pedem triclinio,
Ruina camerae subito oppressit caeteros;
Nec ulli juvenes sunt reperti ad januam.
Ut est vulgatus ordo narratae rei,
Omnes scierunt, numinum praesentiam
Vati dedisse vitam, mercedis loco.

INTERPRETATIO.

Ostendi supra, quantae artes essent auctoritatis inter homines: nunc prodam posteris, quanta ipsis gloria sit concessa a Diis. Simonides idem ille, de quo mentionem feci, pactus est certà mercede canere laudes cujusdam pugilis victoris. Secessit. Cum vero vis ingenii languesceret angusto argumento, usus est, juxta consuetudinem, libertate poetarum, et inseruit in opus *ambo sydera Ledae, proponens exemplum laudis paris. Laudavit opus; verum donavit poetae tertiam partem praemii. Petenti reliquum, dixit: Persolvent tibi illi duo, qui habent partem laudum* in tuo opere. *Sed ne intelligam te a me recessisse iracunde, condic mihi ad caenam, volo vocare hodie agnatos, quos inter te pono. Hic licet delusus, et impatiens injuriae, condixit illi, ne perderet beneficium male repudiatum. Venit ad horam adscriptam, accubuit. Caena nitebat laete poculis, et domus perstrepebat ingenti apparatu: cum ecce duo adolescentes praestantiores formà mortali, conspersi pulvere, membris*

madentibus plurimo sudore, praecipiunt cuidam puero, ut Simonides ad se prodeat foras; e re illius plurimum esse ne moretur. Puer sollicitus evocat Simonidem; vixque protulerat unum pedem e triclinio, cum subitus casus cœnaculi oppressit cæteros convivas, *neque ulli juvenes visi sunt ante ædes. Ut istud sparsum est in vulgus, secundum quod acciderat, agnovere cuncti deos præsentes tribuisse vitam poetæ pro parte pretii.*

ANNOTATIONES.

2. *Dixi superius.*) Cum nempe retulit Simonidem naufragum invenisse Clazomenae virum qui hunc exceperit, ornaveritque rebus omnibus, ob illius peritiam, eruditionemque singularem.

5. *Pyctæ.*) Πυκτα'ς, vox Graeca quae significat pugil Latine: legebatur antea picte, i l est, ornate. Sed melius restitutum pyctae.

9. *Gemina Ledæ sydera.*) Intellige Castorem et Pollucem, Ledae ex Jove filios. Juppiter enim mutatus in Cygnum cum Leda concubuit, ex quo concubitu, Leda dicitur peperisse duo ova, ex quorum altero nati sunt Pollux et Helena, ex altero vero Castor et Clytemnestra: occiso autem Castore a Lynceo, Juppiter concessit Polluci, ut alternaret immortalitatem suam cum fratre Castore. Hic enim cum Clytemnestra ex Tyndaro rege oriundus; alter vero ex Jove fingebatur. Unde Virgilius:

Si fratrem Pollux alternâ morte redemit,
Itque reditque viam toties.

Vocantur vero ab Astronomis, *Gemini.*

10. *Auctoritatem similis referens gloriæ.*) Vult retulisse Simonidem quae de simili Castoris et Pollucis victoriâ memorantur; illos nuntiasse Vatinio victoriam, quam obtinuerant Romani contra Persas; adjuvisse etiam, ut refert Justinus, *Locrenses contra Crotonienses, et pugnasse di-*

verso a ceteris armorum habitu, albis equis et coccineis paludamentis.

28. *Triclinio.* Triclinium a tribus lectis dictum, in quo cœnabant Romani.

FABULA XXV.

Multum auxiliatur qui cito.

EPILOGUS AD EUTYCHUM.

Supersunt mihi quæ scribam, sed parco sciens:
Primum esse ne tibi videar molestior,
Distringit quem multarum rerum varietas;
Dein si quis eadem forte conari velit,
Habere ut possit aliquid operis residui:
Quamvis materiae tanta abundet copia,
Labori faber ut desit, non fabro labor.
Brevitati nostrae praemium ut reddas peto,
Quod es pollicitus. Exhibe vocis fidem:
Nam vita morti propior est quotidie:
Et hoc minus veniet ad me muneris,
Quo plus consumet temporis dilatio.
Si cito rem perages, usus fiet longior:
Fruar diutius, si celerius cœpero.
Languentis aevi dum sunt aliquae reliquiae,
Auxilio locus est: olim senio debilem
Frustra adjuvare bonitas nitetur tua,
Quum jam desierit esse beneficium utile,
Et mors vicina flagitabit debitum.
Stultum admovere tibi preces existima,
Proclivis ultro quum sit misericordia.
Saepe impetravit veniam confessus reus,
Quanto innocenti justius debet dari?
Tuae prius sunt partes, aliorum dein;
Similique gyro venient aliorum vices.
Decerne quod religio, quod patitur fides,
Et gratulari me fac judicio tuo.
Excedit animus quem proposuit terminum,
Sed difficulter continetur spiritus,
Integritatis qui sincerae conscius

A noxiorum premitur insolentiis.
Qui sint requires, apparebunt tempore.
Ego quondam legi quam puer sententiam,
Palam mutire plebeio periculum est,
Dum sanitas constabit pulcre meminero.

INTERPRETATIO.

Restant adhuc mihi quæ fingam, verum abstineo non ignarus, primo ne tibi sim importunus, qui distineris multitudine diversorum negotiorum. Deinde si quis velit forsan tentare eadem, ut possit ipsi superesse aliquid residuæ materiæ quam scribat. *Quamvis tanta sit ubertas argumenti, ut artifex desit operi, non opus artifici. Postulo ut tribuas mercedem quam promisisti brevitati nostræ, et præstes fidem verborum. Quotidie enim mors magis magisque instat, et eo minus redibit ad me præmii, quo plus temporis procrastinatio edet. Si conficias rem citiùs, usura erit diuturnior, et potiar longiùs, si incæpero maturiùs. Dum reliquiæ aliquæ vitæ deficientis restant adhuc, locus relinquitur auxilio: Incassum tua benevolentia conabitur auxiliari mihi confecto annis, cum jam benignitas cessaverit esse opportuna, et mors propinqua exiget* vitam *debitam. Crede esse ridiculum adhibere preces erga te, cum facilis ultro sis ad misericordiam: Reus confitens exoravit sæpe numero veniam. Quanto æquiùs debet concedi insonti! Tuum est primo, deinde aliorum, et venient partes aliorum pari cursu. Statue quod religio, et quod fides sinunt, et effice ut laudem tuam sententiam. Jam mea mens aberrat a proposito termino; verum animus integer, conscius suæ innocentiæ, qui obruitur injuriis malevolorum, vix sibi potest temperare. Rogas quinam sint* malevoli: *erumpent quandoque. Ego meminero semper optime dum ero sanus, hujus effati quod didici puer:*
Periculosum est homini novo obloqui publice.

ANNOTATIONES.

11. *Ex hoc minus veniet ad me muneris.*) Hic versus mensuris suis caret. Emendari sic autem potest. *Et hoc minus, et minus veniet ad me muneris*; vel, *Et hoc minus tui ad me veniet muneris.*

26. *Simili gyro venient aliorum vices.*) Tuo nempe exemplo alii monebuntur, ut et ipsi suo quisque tempore et loco præstent debitum officium, et innocentiæ succurrant.

28. *Gratulari me fac iudicio tuo.*) Elleipsis præpositionis *de*, ut sit, *de tuo judicio.*

32. *A noxiorum.*) Sejani scilicet, quem sibi accusatorem, testem ac judicem simul fuisse conquestus est aliâ fabulâ.

34. *Legi puer sententiam.* Ex Ennii Thelopo sumptus est.

Palam mutire plebeio piaculum est.

Istud ipsum est, quod alicubi facere dixit Juvenalis.

Plurima sunt quæ
Non audent homines pertusa dicere læna.

36. *Sanitas constabit.*) Absolute pro ipsa ratione. Ita Cicero: *Quibus ad sanitatem redeundi potestas facta est*; pro, ad bonam mentem. Sensus igitur: *Dum sanitas constabit*; id est, dum ero sanâ mente præditus, caute revocabo in memoriam hanc sententiam.

LIBER QUINTUS.

PROLOGUS AD PARTICULONEM.

Quum destinassem operis habere terminum,
In hoc ut aliis esset materiæ satis,
Consilium tacito corde damnavi meum.

Nam si quis talis etiam est tituli *artifex*,
Quo pacto divinabit quidnam omiserim,
Ut illum ipsum cupiam famæ tradere;
Sua cuique quum sit animi cogitatio,
Colorque privus? Ergo non levitas mihi,
Sed certa radio causam scribendi dedit.
Quare, Particulo, quoniam caperis fabulis,
Quas Æsopias, non Æsopi nomino,
Quasi paucas ostenderit, ego plures dissero,
Usus vetusto genere, sed rebus novis.
Quartum libellum dum varie perleges,
Hunc obtrectare si volet malignitas,
Imitari dum non possit, obtrectet licet.
Mihi parta laus est, quod tu, quod similes tui
Vestras in chartas verba transfertis mea,
Dignumque longâ judicatis memoriâ.
In litterarum plausu ire desidero.

INTERPRETATIO.

Cum proposuissem imponere finem operi eo consilio, ut superesset aliis satis argumenti, repudiavi tacite meum consilium. Nam si quis auctor talis operis surgat, qua ratione intelliget, id quod prætermiserim, ut velim commendare ipsum famæ, cum sit suus cuique modus cogitandi, et color proprius? Non igitur aliqua inconstantia mihi præbuit ansam exarandarum fabularum, sed ratio indubitata. Quocirca, Particulo, cum delecteris fabulis, quas inscripsi fabulas Æsopias, non Æsopi, quia scripserit paucas, ego exaravi multas sequens veterem rationem, sed inserens *novas res. Dum tu otiosus leges hunc quartum librum; si livor voluerit illum carpere, carpat per me licet, modo non queat hunc assequi* imitando. *Acquisita mihi est gloria, quod tu et quod viri tui ingenii transcribitis meos apologos in vestris commentariis et existimatis dignos æternitate. Cupio venire in approbationem litteratorum hominum.*

ANNOTATIONES.

4. ***Tituli artifex.***) Si quis velit scribere fabulas et illud opus tali titulo insignire. Vox illa *artifex* desideratur in quibusdam exemplaribus. Fuit vero restituta in editione Phædri, quam curavit Pithœus.

8. *Colorque privus.*) Legendum est, et ob sensum, et ob metri necessitatem, *colorque privus;* id est proprior et particularis. At vero color metaphorice est agendi ratio, ut legere est apud Senecam.

20. ***In litterarum plausum ire desidero.***) Parum curo quid de me sentiat vulgus ac judicet, modo eruditorum hominum æstimationem habeam.

FABULA I.

Nihil ad honorem famâ ingenii aptius.

DEMETRIUS ET MENANDER.

Æsopi nomen sicubi interposuero,
Cui reddidi jampridem quidquid debui,
Auctoritatis esse scito gratiâ:
Ut quidam artifices nostro faciunt sæculo,
Qui pretium operibus majus inveniunt, novo
Si marmori adscripserunt Praxitelem suo,
Myronem argento. Plus vetustis nam favet
Invidia mordax, quam bonis præsentibus.
Sed jam ad fabellam talis exempli feror.
¶ Demetrius qui dictus est Phalereus,
Athenas occupavit imperio improbo.
Ut mos est vulgi, passim et certatim ruunt:
FELICITER, subclamant. Ipsi principes
Illam osculantur, qua sunt oppressi, manum,
Tacite gementes tristem fortunæ vicem.
Qui etiam resides et sequentes otium,
Ne defuisse noceat, reptant ultimi;
In queis Menander nobilis comœdiis,
Quas, ipsum ignorans, legerat Demetrius,
Et admiratus fuerat ingenium viri;

Unguento delibutus, vestitu adfluens,
Veniebat gressu delicato et languido,
Hunc ubi tyrannus vidit extremo agmine:
Quinam cinaedus ille in conspectu meo
Audet venire? Responderunt proximi:
Hic est Menander scriptor: mutatus statim
Compellat hominem blande, dextramque arripit.

INTERPRETATIO.

Si inseruero alicubi nomen Æsopi, cui jamdudum detuli honorem *debitum, noveris id factum causâ auctoritatis* comparandæ, *exemplo quorumdam artificum nostræ ætatis, qui addunt pretium suis operibus, si apponant* nomen *Praxitelis novæ statuæ marmoreæ; aut Myronis, statuæ argenteæ. Livor enim maleficus plus laudat vetera, quam nova. Sed jam venio ad fabulam ejusmodi exempli. Demetrius vocatus Phalereus invasit imperium Athenarum malignâ auctoritate. Plebs juxta consuetudinem accurrit undique certatim, acclamat* Feliciter. *Primi urbis prensant dextram, qua premuntur, dolentes intra se de luctuosa mutatione sortis. Qui et desides et indulgentes otio veniunt novissimi, ne crimini sit non adfuisse. Inter quos Menander clarus scriptor Comædiarum, quas Demetrius legerat, (Menandro sibi non cognito) et admirator fuerat ingenii tanti viri. Ille incedebat gradu molli et effæminato, perfusus* odoribus, *et veste fluente. Ubi illum Rex conspexit in ultima turba: Quare hic Cinædus audet subire meum conspectum? Qui adhærebant* Tyranno, *dixere: Hic est poeta Menander. Rex statim mutatus* vocat ad se hominem amice et prehendit manum.

ANNOTATIONES.

6. *Praxitelem.*) Statuarius fuit multi nominis, maxime ob duplicem Venerem, quam summa arte et industriâ elaboravit: natus erat in extremâ Italiæ orâ, quam olim magnam Græciam appellabant Romani.

7. *Myronem.*) Statuarius fuit insignis. Ex ejus operibus præcipuam laudem meruit Bucula ex ære ita ad vivum conflata, ut non gregem tantum, sed et pastorem posset fallere.

10. *Demetrius Phalereus.*) Orator fuit et Philosophus eximius. Est autem memorabile in illo exemplum levitatis fortunæ, auræque popularis. Primo enim fuit in tanto honore Demetrius apud Athenienses, ut ipsi trecentas statuas virtutis ergo posuerint: tantâ postea flagravit invidiâ, ut fugere coactus sit in Ægyptum, et trecentæ illæ statuæ uno die per tumultum eversæ fuerint.

13. *Feliciter subclamant.*) Solemnis erat acclamationis formula apud antiquos, ut hodie, *vivas.* Tralatitia acclamatio Ita Juvenalis.

Dictum feliciter; *ingens*
Cœna sedet.

14. *Manum osculantur.*) Antiquus modus adorandi principes.

17. *Reptant ultimi.*) Ita emendo, *reptant*, et melior lectio. Sic Terentius:

Perreptavi totum oppidum.

18. *Menander.*) Atheniensis Poëta, Comicorum princeps, cujus est insignis commendatio apud Quinctilianum. Scripsit centum et octo Comœdias, de quibus nihil restat, nisi quidam versus huc et illuc sparsi.

F A B U L A II.

Ventosa lingua: pedes fugaces.

VIATORES ET LATRO.

Viam expediti pariter carpebant duo;
Imbellis alter, alter at promptus manu.
Occurrit illis Latro, et intentans necem
Aurum poposcit. Audax confestim irruens
Vim vi repellit, ac ferro incautum occupat,
Et vindicavit sese forti dexterâ.
Latrone occiso, timidus accurrit comes,

Stringitque gladium, dein rejectâ penulâ:
Cedo, inquit, illum; jam curabo sentiat
Quos adtentarit. Tunc qui depugnaverat:
Vellem istis verbis saltem adjuvisses modo,
Constantior fuissem vera existimans:
Nunc conde ferrum, et linguam pariter futilem,
Ut possis alios ignorantes fallere.
Ego qui sum expertus quantis fugias viribus,
Scio quod virtuti non sit credendum tuæ.
¶ Illi adsignari debet hæc narratio,
Qui re secundâ fortis est, dubiâ fugax.

INTERPRETATIO.

Duo homines strenui faciebant iter, unus *erat* timidus, alter vero audax. Latro fit illis obviam, *qui* petit aurum minitans mortem. Promptus manu statim faciens impetum repellit vim vi, atque invadit *Latronem* nec opinum gladio. *Et se se expedivit acri manu. Prædone interfecto, socius imbellis venit, et educit ensem, deinde abiecto pallio, clamat: Ubinam ille est, jam efficiam intelligat quos aggressus est. Tum qui conseruerat manum, dixit: utinam saltem me tunc sustinuisses his verbis, fuissem animosior reputans vera. Nunc mitte gladium et verbosam pariter jactationem, ut possis decipere ignotos. Ego qui novi quantâ velocitate fugias, scio non esse fidendum tuæ virtuti. Fabula illi scribitur, qui magno animo est re prosperâ, sed fugit re periculosâ.*

ANNOTATIONES.

8. *Rejectâ penulâ.*) Vestis densa ac vilis, quæ supra tunicam in itinere assumitur propter imbrem aut frigus.

18. *Qui re secundâ fortis est, dubiâ fugax.*) Quod bene Nonius:

Extra bella leo, lepus in discrimine pugnæ.

Et Tacitus: *Paganorum lixarum ignava, sed ante periculum procax manus.*

FABULA III.

Sponte peccanti nullus est veniae locus.

CALVUS ET MUSCA.

Calvi momordit Musca nudatum caput, (vem.
Quam opprimere captans, alapam sibi duxit gra-
Tunc illa irridens; Punctum volucris parvulæ
Voluisti morte ulcisci: quid facies tibi,
Injuriæ qui addideris contumeliam?
Respondit: Mecum facile redeo in gratiam,
Quia non fuisse mentem lædendi scio:
Sed te, contemti generis animal improbum,
Quæ delectaris bibere humanum sanguinem,
Optem necare vel majore incommodo.
¶ Hoc argumentum veniam mage dari docet,
Qui casu peccat, quam qui consilio est nocens:
Illum esse quavis pœnâ dignum judico.

INTERPRETATIO.

Musca pupugit caput nudum Calvi. hic *conatus illam occidere, sibi infixit magnum colaphum; Tunc illa ridens: voluisti, inquit, vindicare nece punctionem avis parvulae. Quam sumes poenam de te, qui cumulavisti injuriam contumelia? Respondit, ineo pacem facile mecum, quia novi non fuisse animum nocendi. Verum tu animal pessimum prolis abjectae, cui gratum est haurire sanguinem mortalium, vellem te opprimere vel majori damno. Haec fabula innuit concedi potius veniam illi qui errat fortuito, quam qui reus est consulto, quem existimo promereri quodvis supplicium.*

ANNOTATIO.

5. *Volucris parvulae.*) Volucris, quasi volantis. Nam Musca insecti genus est, non volucris.

FABULA IV.

Feliciter sapit, qui alieno periculo sapit.

HOMO ET ASINUS.

Quidam immolasset verrem quum sancto Herculi,
Cui pro salute votum debebat suâ,
Asello jussit reliquias poni hordei.
Quas aspernatus ille, sic locutus est:
Tuum libenter prorsus adpeterem cibum,
Nisi qui nutritus illo est, jugulatus foret.
¶ Hujus respectu fabulæ deterritus
Periculosum semper vitavi lucrum.
Sed dicis: Qui rapuere divitias, habent.
Numeremus, agedum, qui deprensi perierint.
Majorem turbam punitorum reperies.
Paucis temeritas est bono, multis malo.

INTERPRETATIO.

Cum quidam mactasset porcum marem Herculi sancto, cui reus erat voti ob suam incolumitatem, imperavit ut residuum hordei apponeretur Asello. Quo repudiato, ille dixit: Uterer lubenter prorsus hoc hordeo, ni immolasset eum qui hoc est saginatus. Deterritus intuitu hujusce argumenti, fugi perpetuo quæstum plenum aleæ. Verum obiicis, qui corraserunt opes, has possident. Agedum recenseamus, quot circumventi, extincti sint. Invenies maiorem numerum eorum qui dederint pœnas. Audacia est utilitati non multis, pluribus vero damno.

ANNOTATIONES.

1. *Verrem Herculi sancto.* Sacrificabatur Aper Herculi, ob devictum ab ipso Aprum Erymantheum, quem vivum humeris sustulit. Apud Varronem Hercules vocatur sanctus pater, et Propertius Herculem alloquens, ait:

Sancte pater salve, cui jam favet aspera Juno.

10. *Deprensi.*) Qui ob nimias opes variis accusationibus circumventi, suppliciis fuerint affecti. Respicit suorum temporum calamitatem, quibus præsentissimum erat unicuique periculum ex magnis divitiis, ut docent Tacitus et Suetonius.

FABULA V.

Præjudicata opinio judicium obruit.

SCURRA ET RUSTICUS.

Pravo favore labi mortales solent,
Et pro judicio dum stant erroris sui,
Ad pœnitendum rebus manifestis agi.
¶ Facturus ludos quidam dives nobilis,
Proposito cunctos invitavit præmio,
Quam quisque possit ut novitatem ostenderet.
Venére artifices laudis ad certamina,
Quos inter Scurra notus urbano sale,
Habere dixit se genus spectaculi,
Quod in theatro nunquam prolatum foret.
Dispersus rumor civitatem concitat:
Paulo ante vacua turbam deficiunt loca.
In scenâ vero postquam solus constitit,
Sine apparatu, nullis adjutoribus,
Silentium ipsa fecit expectatio.
Ille in sinum repente demisit caput,
Et sic porcelli vocem est imitatus suâ,
Verum ut subesse pallio contenderent,
Et excuti juberent: quo facto simul
Nihil est repertum, multis onerant laudibus,
Hominemque plausu prosequuntur maximo.
Hoc vidit fieri Rusticus: Non me hercule
Me vincet, inquit: et statim professus est
Idem facturum melius se postridie.
Fit turba maior: jam favor mentes tenet,
Et derisuri, non spectaturi sedent.
Uterque prodit. Scurra degrunnit prior,
Movetque plausus et clamores suscitat.

Tunc, simulans sese vestimentis Rusticus
Porcellum obtegere, quod faciebat scilicet,
Sed in priore quia nil compererant, latens,
Pervellit aurem vero, quem celaverat,
Et cum dolore vocem naturæ exprimit.
Adclamat populus Scurram multo similiùs
Imitatum, et cogit Rusticum trudi foras.
At ille profert ipsum porcellum e sinu,
Turpemque aperto pignore errorem probans,
En hic declarat, quales sitis judices.
Adhuc supersunt multa quæ possim loqui,
Et copiosa abundat rerum varietas,
Sed temperatæ suaves sunt argutiæ,
Immodicæ offendunt. Quare, vir sanctissime
Particulo, chartis nomen victurum meis,
Latinis dum manebit pretium literis,
Si non ingenium, certe brevitatem adproba,
Quæ commendari tanto debet justiùs,
Quanto Poëtæ sunt molesti validius.

INTERPRETATIO.

Homines consueverunt falli gratiâ perversa, et adduci ad pænitentiam rebus evidentissimis, dum propugnant sententiam sui animi hallucinantis. Quidam nobilis potens opibus daturus ludos convocavit omnes, promissâ mercede, ut quisque pro virili apportaret aliquid novi. Convenere artifices ad certationem præmii. Inter quos Scurra quidam nobilis lepidis facetiis, dixit se ostensurum genus spectaculi, quod nunquam fuisset exhibitum in Scenâ. Vulgata fama excitat totam urbem, nec loca ante solá capiunt multitudinem. Postquam autem prodit in Theatrum solus, sine ornatu, nullo socio, ipsa expectatio dedit attentionem. Hic statim depresso capite in sinum, simulavit adeo genuine grunnitum Porci suâ voce, ut crederent verum porcellum *latere sub toga, et imperarint excuti:* quo *peracto ut inventum est nihil, illum cumulant plurimis*

laudibus et excipiunt magnis acclamationibus Agrestis videns id fieri, exclamat: certe non me superabit, et continuo promisit se imitaturum postridie similius vocem Porci. Accurritur majori numero; jam favor occupat animos, et venere, non qui specturent, sed irriderent. Ambo subeunt Scenam. Scurra grunnit primus, excitat acclamationes, clamoresque. Tunc Ruricola fingens se occultare vestibus Porcellum, quem revera occultabat, vellicat aurem Porci latentis, et elicit dolore grunnitum nativum. Plebs conclamat Scurram effinxisse multo melius, et voluit rusticum ejici foras. Verum hic educit Porcellum e sinu, convincens illos erroris turpis, prolato Porco. En ille probat, quales judices sitis. Restant adhuc plurima quæ possim scribere, et diversitas copiosa rerum non deficit. Verum sales moderati conferunt ad delicias, nimii vero nauseæ. Quocirca, Particulo vir integerrime, cujus nomen vivet tandiu in meis scriptis, quandiu lingua Latina erit aliquo in pretio; si non laudas ingenium, lauda sane brevitatem, quæ debet probari tanto æquius, quanto Poetæ prolixiores sunt incommodi.

ANNOTATIONES.

4. *Facturus ludos quidam dives nobilis.*) Non fuit semper penes magistratus dare ludos populo, id etiam nobiles, et potentes usurparunt, sive in funeribus, sive ut ambirent popularem auram, sicque obreperent ad honores.

Ludos.) Erant Romæ maxime duo ludorum genera. Alii Circenses fuerunt, alii Scenici. Circenses dicebantur, quod in Circo exhiberentur. Scenici quod in Scena, hoc est in umbra agerentur, et hi ingeniorum acumine et arte constabant. Plures numerantur ludorum Scenicorum species, Tragœdia, Comœdia, Satyra et Mimus. Ibi loquitur Phædrus de Ludis Scenicis, et de Mimo.

8. *Scurra.*) Qui risum excitat auditoribus, non habita ratione verecundiæ et dignitatis.

10. *Theatro.*) In quo ludi Scenici repræsentabantur. Figura erat in modum hemicycli, cujus ab utroque cornu scenæ erant. Partes enim Theatri sunt Scena, Orchestra, Proscenium et Pulpitum. Scena frons est Theatri. Proscenium locus ante Scenam porrectus. Orchestra locus in quo Senatores spectaturi sedebant; apud Græcos vero saltationes in eo peragebantur. Pulpitum est in quo actores prodibant.

13. *Scena.*) Proprie erat arborum in se cubantium concamerata condensatio. Nam priscis temporibus, ante usum Theatrorum, sub frondibus et umbraculis agebant ludos Scenicos. Quare Scena dicta est, inquit Cassiodorus, ab umbra Luci densissima, ubi a pastoribus inchoante vere carmina cantabantur. Nunc dicta est Theatri pars, in qua vel Comœdia, vel Tragædia, aut Satyra exhibetur.

FABULA VI.

Non omnia omnibus congruunt.

DUO CALVI.

Invenit Calvus forte in trivio pectinem:
Accessit alter æque defectus pilis:
Eja, inquit, est commune quodcumque est lucri.
Ostendit ille prædam, et adjecit simul:
Superûm voluntas favit, sed fato invido
Carbonem, ut ajunt, pro thesauro invenimus.
¶ Quem spes delusit, huic querela convenit.

INTERPRETATIO.

Calvus reperit casu pectinem in compito, intervenit alius pilis æque carens. Eia, ait, est communis quæcumque sit præda. Hic exhibet inventum, et addidit: Voluntas Deorum arrisit, verum fatis invidentibus, invenimus carbonem pro thesauro, ita dicitur. Hæc querimonia spectat ad eum qui spe frustratus est.

FABULA VII.

Stulta superbia ridetur ab omnibus.

PRINCEPS TIBICEN.

Ubi vanus animus aurâ captus frivolâ
Arripuit insolentem sibi fiduciam,
Facile ad derisum stulta levitas ducitur.
¶ Princeps tibicen notior paulo fuit,
Operam Bathyllo solitus in scenâ dare.
Is forte ludis, non satis memini quibus,
Dum pegma rapitur, concidit casu gravi
Nec opinans, et sinistram fregit tibiam,
Duas quum dextras maluisset perdere.
Inter manus sublatus et multum gemens,
Demum refertur. Aliquot menses transeunt
Ad sanitatem dum venit curatio.
Ut spectatorum mos est, et lepidum genus,
Desiderari cœpit, cujus flatibus
Solebat excitari saltantis vigor.
Erat facturus ludos quidam nobilis,
Et incipiebat Princeps ingredier: eum
Adducit pretio, precibus, ut tantummodo
Ipso ludorum ostenderet sese die.
Qui simul advenit, rumor de tubicine
Fremit in theatro: quidam affirmant mortuum,
Quidam in conspectum proditurum sine morâ.
Aulæo misso, devolutis tonitrubus,
Dii sunt locuti more translatitio.
Chorus reducto tunc, et notum canticum
Imposuit, cujus hæc fuit sententia:
Lætare incolumis Roma salvo Principe:
In plausus consurrectum est, jactat basia
Tibicen, gratulari fautores putat.
Equester ordo stultum errorem intelligit,
Magnoque risu canticum repeti jubet.
Iteratur illud; homo meus se in pulpito
Totum prosternit; plaudit inludens eques;
Rogare populus hunc coronam existimat.

Ut vero cuneis notuit res omnibus,
Princeps ligato crure niveâ fasciâ,
Niveisque tunicis, niveis etiam calceis,
Superbiens honore divinæ domûs,
Ab universis capite est prorusus foras.

INTERPRETATIO.

Cum mens inanis, insolescens favore vano, assumpsit sibi confidentiam superbam, levitas inepta incurrit facile in risum omnium. *Aulædus*, cognomine *Princeps*, *erat alicuius nominis, quod solebat præstare industriam Bathyllo in Scena. Hic ludis, non sat scio quibus, decidit imprudens casu gravi dum tollitur pegma, et sibi rupit tibiam lævam, cum potius optasset amittere ambas dexteras. Elatus inter manus, et querens plurimum, effertur in ædes. Aliquot menses abeunt, dum curatio adducitur ad sanitatem. Tunc pro more spectantium visus est hic lepidus homo deesse, cujus sono ardor saltantium solebat excitari. Quidam haud ignobilis erat daturus ludos, et Princeps* Tibicen *incipiebat ambulare. Illexit hunc mercede et precibus, qui in conspectum prodiret solummodo ipso die ludorum. Ut statim venit, rumor spargitur in Theatro de Tibicine. Quidam contendunt illum esse fato functum; quidam contra, statim se ostensurum. Demisso auleo, factis tonitrubus, Dii sunt locuti modo vulgari. Chorus et canticum usitatum tunc temporis imposuit tibicini reduci, cuius hic fuit sensus.* Lætare incolumis Roma salvo Principe. *Applausum est, Tibicen protendit manus, credit amicos sibi gratulari. Equites subodorantur illius errorem ineptum, et effusi in risus imperant iterari canticum. Repetitur. Meus homo se totum prosternit in pulpito. Equester ordo irridens consurgit in plausus. Populus credit illum postulare coronam. Cum autem res fuit cognita omnibus cuneis, Princeps crure revincto fascia*

candidà, veste candidâ et soccis candidis, insolescens majestate domus imperatoriæ, pulsus est capite foras ab omnibus.

ANNOTATIONES.

5. *Bathyllo.*) Bathyllus Pantómimus fuit Mœcenatis libertus.

7. *Pegma.*) Machina est artificiosa, in qua statuæ collocantur: erat varié adornata, pro diversitate argumenti.

8. *Sinistram fregit tibiam duas cum dextras maluisset perdere.*) Ludit Phædrus in voce Tibia. Cum enim dicit sinistram fregit Tibiam, intelligit pedem sinistrum: cum vero addit ista verba, duas cum dextras maluisset perdere, debent referri ad Tibias, quibus excitabat saltantium vigorem. Sic in Eunuchi titulo apud Terentium legitur, *eam fabulam actam fuisse tibiis duabus dextris.* Quod ut clarius fiat, res paulo altius est repetenda. Adhibebantur olim Tibiæ. Quid autem dextræ, quid sinistræ, ambigitur. Scaliger vult dextras et sinistras appellari ab lateribus unde inflarentur. Victorius autem aliter sentit. *Vocabantur*, inquit, *Tibiæ dextræ quæ dextra parte oris et manus tenebantur: eodemque pacto sinistræ, quæ contraria parte oris, et manus inflarentur. Tibicen autem dicebatur dextris et sinistris, et duabus dextris uti, qui simul ambas inflaret. Sinistræ gravem sonum reddebant, dextræ acutum, ut pote variis organis, et inæqualibus foraminibus distinctæ.*

23. *Devolutis tonitrubus.*) Quæ vocabantur et Claudiana; quia Claudius Pulcher instituit, ut ludis post Scenam conjectus lapidum ita fieret, ut veri tonitru sonum imitaretur. Nam antea leves admodum, et parvi sonitus fiebant, cum clavi et lapides in labrum æneum conjicerentur.

24. *Dii sunt locuti.*) Ut præsentia Deorum sentiretur magis, devolvebant tonitrua, et Dii

loquebantur. Unde natum istud, Θεος απο μηχανης, *Deus a Machina.* Inducebantur autem Dii, cum dignus aliquis vindice nodus incidisset. *More translatitio.*) Non suo nativo et proprio.

25. *Chorus.*) Multitudo canentium et saltantium cum tibicine.

Reducto tunc et notum canticum.) Verior hæc videtur lectio, quamquam et aliam probem. *Tunc chorus ignotum mox reducto canticum insonuit.* Cum enim Princeps Tibicen detentus fuisset lecto propter acceptum vulnus, potuerat nescire canticum in honorem Imperatoris. Ordoque horum talis est. Tunc chorus insonuit canticum ignotum reducto Principi Tibicini. Quo factum est ut erraverit vehementer, sibi dictum putans, quod imperatori dicebatur.

28. *Jactat basia.*) Id est, adorat populum.

30. *Equester ordo.*) Erat in Theatro certus equestri ordini assignatus locus.

32. *In Pulpito.*) Pulpitum, pars Theatri, ubi personæ canere, agereque fabulam solebant.

40. *Cuneis.*) Erant spectatorum sedilia in Theatro, ubi sedebat populus.

FABULA VIII.

Fugit irreparabile tempus.

Occasio Depicta.

Cursu volucri pendens in novaculâ,
Calvus, comosâ fronte, nudo corpore,
Quem si occuparis, teneas; elapsum semel
Non ipse possit Juppiter reprehendere:
Occasionem rerum significat brevem.
¶ Effectus impediret ne segnis mora,
Finxere antiqui talem effigiem temporis.

INTERPRETATIO.

Homo calvus gradiens super novacula cursu volucri, nudis membris, et occipite crinito, quem

si arripias, possidebis; si sinas elabi semel, non ipse Juppiter valeat occupare. Hæc pictura *demonstrat Occasionem rerum esse momentaneam. Prisci pinxerunt talem imaginem temporis, ne cunctatio pigra moraretur eventus.*

ANNOTATIONES.

Hæc non est fabula, sed *υπογραφη*. Est enim occasionis descriptio, quam invenies apud Ausonium Epigrammate undecimo.

1. *Pendens cursu volucri in novacula.*) Id est, tantâ velocitate, ut posset incedere in novacula.

FABULA IX.

Ne sus Minervam.

TAURUS ET VITULUS.

Angusto in aditu Taurus luctans cornibus,
Quum vix intrare posset ad præsepia,
Monstrabat Vitulus quo se pacto flecteret:
Tace, inquit, ante hoc novi quam tu natus es.
Qui doctiorem emendat, sibi dici putet.

INTERPRETATIO.

Bos enixus cornibus in transitu arcto, cum vix posset ingredi in Bovile, vitulus ostendebat quomodo se flecteret. Sile, ait, scio id antequam fuisses procreatus. Sibi id pro dicto habeat, qui docet peritiorem.

FABULA X.

Omnia fert ætas.

VENATOR ET CANIS.

Adversus omnes fortis veloces feras
Canis quum domino semper fecisset satis,
Languere cœpit annis ingravantibus.
Aliquando objectus hispidi pugnæ suis,
Adripuit aurem, sed cariosis dentibus
Prædam dimisit. Hic tum Venator dolens,
Canem objurgabat: cui senex contra latrans,

Non me destituit animus, sed vires meæ.
Quod fuimus laudas, jam damnas quod non sumus.
¶ Hoc cur, Philete, scripserim, pulcre vides.

INTERPRETATIO.

Cum Canis acer præstitisset semper suam operam hero contra cunctas celeres feras, cœpit deficere ætate devexâ. Commissus vero postea in pugnam cum Apro hirsuto, corripuit illius aurem; verùm reliquit prædam dentibus adesis carie. Hic tum Venator mæstus increpabat canem: cui senex Canis allatrans: Animus meus non defuit tibi, sed meæ vires. Probas quod fuimus; jam vituperas quod non sumus. O Philete, judicas recte quare finxerim istud.

ANNOTATIONES.

7. *Senex latrans.*) *Latrantem* pro *Cane* dixit, ut supra *Lanigerum* pro *Agno*, *Barbatum* pro *Capro*, *Sonipem* pro *equo*.

10. *Hoc cur scripserim vides.*) Nempe quia senex sum, et annorum deprædationem ac damna sentio.

Deo gratias

VERSUS RESECTI.

E Fabula XXIX. Lib. I.

Asinus demisso pene, si similem negas
Tibi me esse, certe simile est hoc rostro tuo.

E Fabula XIII. Lib. IV.

Postquam lavare cœpit Penis tentio
Affrictione veretri linguam mulieris,
Adfinitatem traxit inde obscœnitas.

E Fabula XIV. Lib. IV.

Rogavit alter, tribadas et molles mares
Quæ ratio procreasset: exposuit senex:
Idem Prometheus, auctor vulgi fictilis
Qui simul offendit ad fortunam, frangitur;
Naturæ partes, veste quas celat pudor,
Cum separatim toto finxisset die,
Aptare mox ut posset corporibus suis,
Ad cœnam est invitatus subito a Libero:
Ubi inrigatus multo venas nectare
Sero domum est reversus titubanti pede.
Tum semisomno corde, et errore ebrio
Adplicuit virginale generi masculo,
Et masculina membra adplicuit feminis:
Ita nunc libido pravo fruitur gaudio.

INDEX

PRÆCIPUORUM VOCABULORUM ET PHRASIUM,

Quæ in his Phædri Fabulis continentur, cum Italica eorumdem explicatione.

Prior numerus Librum, alter Fabulam designat; parvaque hæc nota syllabas, quibus est imposita, longas proferendas esse, pueris indicat.

Adducere aliquem. 5, 7, indurre, far risolvere alcuno a qualche cosa.
Admovere preces. 1, 18; 3, 13, porger suppliche, raccomandarsi.
Adnato, as. 1, 2, nuotare verso qualche luogo o cosa.
Advocare concionem. 1, 14, adunare la gente.
Advocare fidem. 4, 4, mettersi a operare con buona fede.
Advolare ex insidiis. 2, 7, saltar fuori, avventarsi da dove uno stava in aguato.
Affectare aliquid. 3, 15, ambire, procurare di ottenere qualche cosa.
Affici, seu Affligi malo. 1, 5, incontrare, soffrire pena, o danno. Malo afficietur etc. la pagherà.
Affligere feras. 1, 11, atterrare, ammazzare fiere etc,
Affluere vestitu. 5, 1, aver larga e lunga veste sciolta, pendente.
Alludere occupato. 3, 16 scherzare, fare il grazioso con chi ha altro a che attendere.
Alticinctus, a, um. 2, 5, affaccendato; che sta colla veste legata in su, alzata, per esser più lesto.
Alveolus ligneus. 2, 5, Vaso, strumento di legno scavato per prendere acqua.
Agere cuniculos. 4, 16, scavar bocche sotterra.
Agere gratias alicui. 2, 8, ringraziare alcuno in parole. Agere aliquem ad perniciem. 4, 12, condurre alcuno in precipizio. Agere aliquem ad pœnitendum. 5, 5, costringere uno a pentirsi.
Agendo multa nihil agere. 2, 4, faticar molto, e non conchiudere alcuna cosa.
Age porro, age dum, ma su via, orsù dunque.
Aggerare quadrantes. 3, 16. Sic exaggerant opes,

3. prol. accumulare denari, ammassare ricchezze.

Aggredi aliquem fallacia. 3, 13, mettersi a ingannare qualcheduno, servirsi di qualche furberia con alcuno per ingannarlo.

Agnoscere dictum in se. 1, 21, prendere come detto per sè. Agnoscere hominem. 2, 5, scoprire, conoscere l'umore, l'intenzione di alcuno.

Amittere fidem. 1, 10, perdere il credito. Amittere dignitatem. 1, 20, decadere dal posto, non esser più nel grado di prima.

Angulus interior. 4, prol. ripostiglio nascosto, luogo secreto.

Anhelare gratis. 3, 5, ansare, affannarsi senza bisogno.

Aperire pignus. 5, 5, cavar fuori, far vedere la riprova di qualche cosa. Apertum est. 3, 10, è chiaro, si vede apertamente.

Apotheca plena cadis. 4, 4, Cantina piena di vasi di vino.

Appetere dente. 4, 7, cercar di mordere.

Appetere alienum, aspirare a quel di altri. Appetere cibum. 5, 4. Uvam. 4, 2, appetire, aver desiderio di mangiare.

Approbare opus alicui. 4, 21, dare ad alcuno un lavoro ben perfezionato o compiuto, riportar l'approvazione di una cosa fatta.

Ardelio, onis. 2, 5, affannone, appalione. Natio ardelionum, ib. sorta, razza di affannoni.

Ardère siti. 3, 13, essere molto assetato: morir di sete.

Arripere alicui aurem. 5, 10, prendere uno per l'orecchio. Arripere sibi fiduciam insolentem 5, 7, presumere temerariamente di sè medesimo.

Ascendere navem. 4, 18, salire, entrare in nave.

Ascribere sibi. 4, 2, appropriare a se stesso. Dies ascriptus. 4, 10, il giorno, il tempo prefisso.

Assequi aliquem. 4, 1, raggiungere alcuno.
Assequi famam. 5, 8, divenir celebre.
Assignare aliquid alicui. 5, 2, appropriare, adattare qualche cosa ad alcuno. Assignare rem. 4, 4, assegnare, dare.
Assilire. 4, 1, saltar sopra qualche cosa. Assilire ad vocem alicujus. 2, 5, accorrere in un salto alla voce di alcuno.
Atriensis, is. 2, 5, custode, soprintendente di cose di casa.
Attentare aliquem. 5, 2, provocare, assalire.
Attestari aliquid. 1, 10, attestare, comprovare una cosa.
Attribuere quidquam alicui. 4, 16, imporre, ordinare qualche cosa ad alcuno.
Auctoritatis gratia. 5, prol. per dare maggior risalto, peso, ec.
Avertere oculos. 4. 11, volgere altrove lo sguardo.
Auferre insolentiam. 3, 5, lasciar di essere, non far più l'arrogante. Auferre aliquo loco aliquid. 1, 8, cavar fuori, sottrar alcuna cosa da qualche luogo.
Bajulare sarcinas. 3, 17, portare la soma.
Bilinguis, is. 2, 4, ingannatore, finto.
Calumniari aliquid. 2. prol. criticare, disapprovare qualche cosa.
Camera, æ. 4, 2, volta della stanza.
Candor notus. 3, prol. la candidezza, la schietezza d'animo, già palese.
Capere animos alicujus. 2, 2, innamorare alcuno; guadagnarsi il suo affetto. Capi aura frivola. 5, 7, invanirsi di un vano applauso. Capere aurem. 2, prol. dar gusto all'udito dilettare chi sente. Capere aliquem cibo. 1, 22, indurre uno a fare qualche cosa, con dargli da mangiare, tirare uno per la gola. Capi fabulis. 5, prol. dilettarsi di favole. Capere fru-

ctum. 4, 16, ricavar profitto, utilità. 4, 4, tirare i frutti, l'entrata. Capi meritis. 3, 12, restar preso, obbligato pe' beneficj. Capere somnum. 3, 13, dormire.

Captare facere aliquid. 4, 7; 5, 3, cercare, provare di fare qualche cosa.

Carbonem pro thesauro invenire, trovare una cosa di niun valore, in vece di una preziosa, che si cercava.

Carcere effectu. 1, 19, riuscir vano un disegno, andare a voto. Carere somno. 4, 16, vegliare, star senza dormire.

Carere meliores. 2, Epil. inquietare, tacciare quelli che sono da più. Carpere viam. 5, 2, viaggiare. Carpere escam. 1, 27, cibarsi. Carpere oscula. 3, 7, baciare.

Cavere sibi. 1, 9, provvedere a se stesso, assicurar se medesimo.

Causis fictis. 1, 1, con false accuse, o pretesti.

Cedere loco. 1, 18, partirsi, andarsene. Cedere invidiæ. 3, 8, non far conto dell'altrui invidia.

Celare annos. 2, 2, cercare di comparire più giovane, ch' egli non è.

Celebres nuptiæ. 1, 6, sposalizio solenne, nozze sontuose.

Certamina laudis. 5, 5, publiche prove, dimostrazioni di virtù, valore.

Cesso, as, lasciar di fare qualche cosa. Quid ita cessarunt pedes? perchè hai lasciato di fuggire, non sei scappato?

Ciere gemitus immanes. 4, 19, stridere, urlare orribilmente.

Cinædus, i. 5, 1, zerbino, persona dedita agli agi, alle delizie.

Circumcidere omnem impensam. 4, 16, riformare, diminuire le spese.

Cirrus, i. 2, 5, riccio de' capelli, o falpalà, frangia delle vesti.

Citare aliquem testem. 1, 17, chiamare, addurre alcuno per testimonio.

Cogitatio, color. 5, prol. stile, gusto, particolar maniera di comporre.

Colligere res. 4, 18, radunare, mettere insieme.

Colligere sensum. 4, 4, raccapezzare, intendere il significato.

Cognoscere aliquem a sermone. 4, 18, distinguere, conoscere chi uno sia a sentirlo discorrere, al suo parlare.

Commendari re, non nomine alicujus. 2, prol. essere una cosa degna di stima per se stessa, non per riguardo, e merito di alcuno.

Commercium alicujus rei. 4, 10, uso, prestanza di qualche cosa. Veto esse talis luminis commercium, ib. vieto, che non si adopri più questo lume.

Committere spiritum aliquo loco, mettere in sicuro la propria vita, ricoverarsi in qualche luogo. Committere se tutandum alicui. 1, 29, darsi in custodia ad alcuno. Committere alicui pedes calceandos. 1, 14, lasciarsi fare a qualcuno un pajo di scarpe.

In Commune quodcumque est lucri. 5, 6, a mezzo quel, che vi è di buono.

Compilare aliquem. 4, 10, rubare ad uno quanto egli ha.

Conari aliquid. 5, 22, tentare, mettersi a fare qualche cosa.

Concinnare aliquid mali. 2, 4, tramare, cagionare qualche danno.

Concitare Civitatem. 5, 5, convocare la gente.

Condere famam ingenio. 3, prol. acquistarsi credito col suo sapere. Condere ferrum. 5, 2, rimetter la spada nel fodero. Condere linguam. 5, 2, lasciar di dire, chetarsi. Conditus, hoc est, sepulcro. 4, 5, morto, seppellito.

Conditio eadem est tibi. 3, 6, ci è l'istesso partito ancora per te.

Condicere certo pretio. 4, 21, obbligarsi a fare una cosa al prezzo accordato.

Conferre pecuniam. 4, 4, contribuire, pagare il denaro. Conferre se laudibus alienis. 4, 20, confrontare il proprio coll' altrui merito, stimarsi da quanto un altro.

Confici gravi morbo. 1, 14, essere, aggravato da una malattia pericolosa. Confici macie. 3, 6, essere smunto, ridotto pelle ed ossa.

Confodere cornibus. 1, 20, cozzare.

Congerere granum. 4, 20, ammucchiare il grano. Congerere fustes. 3, 2, tirar sopra, ammassare de' legni. Congerere plagas alicui. 3, 17, caricar alcun di percosse.

Conscientia laudis. 2. Epil. cognizione del proprio merito.

Consectari aliquem. 3, 13, inseguire, dar la caccia a qualcuno.

Consequi famam. 4, 12, acquistare concetto, farsi stimare.

Consilio. 5, 3, pensatamente, a bella posta.

Consistere in media turba. 4, 4, fermarsi in mezzo alla gente adunata.

Considerare se. 3, 7, considerare, riflettere sopra se stesso.

Consociare usum rei cum aliquo. 4, 10, prestare qualche cosa ad alcuno.

Conspergere humum. 2, 5, inaffiare la terra.

Constat alicui sanitas. 4, 22, seguita uno a essere in sè, a star sano.

Consulere jurisperitos. 4, 4, consultarsi co' Savj.

Consumere moram longi temporis. 4, 4, impiegare molto tempo.

Consurgere in plausus. 5, 7, alzarsi a gridare viva, ed applaudire.

Contendo, is. 4, 20, contrastare. Contendere aliquid. 1, 17, asserire, pretendere. 5, 5, sostenere, scommettere, che così stia una cosa.

Contendere quovis pignore. 4, 17, sostenere con qualunque scommessa.

Continere lora. 3, 5, tenere in briglia. Contineri, seu continere se in aliqua re. 4, 22, sapersi contenere, aver pazienza. Contineri aliqua re. 2. prol. regolarsi bene, apprendere buoni insegnamenti da qualche cosa.

Continuo. 1, 6, senza alcuno indugio, di subito.

Contractus, a, um. 3, 20, intirizzito, raggrinzato.

Contubernium. 2, 4, camerata, abitazione di più insieme.

Convocare familiam. 2, 8, adunar la gente di casa.

Corripere ranas. 1, 2, sorprendere, uccidere.

Corrumpere gratiam. 4, 21, abusarsi dell'altrui grazia, favore. Corrumpere formam. 3, 7, guastar la bellezza del volto. Corruptus, a, um. 2, 8, smunto, rifinito.

Creare liberos. 1, 6, generare, aver figliuoli.

Creare aliquem Regem. 1, 29, eleggere, riconoscere alcuno per Re.

Credere rem alicui. 1, 8, fidare, dare in custodia qualche cosa ad alcuno. Credere se, suum caput. 1, 14, fidar sè stesso, la propria vita.

Damnare tacito corde suum consilium. 5, prol. disapprovare dentro di se, mutare da se stesso il proprio parere, risoluzione.

Dare accessum alicui. 2, 3, lasciar che alcuno si accosti. Dare ludum animo. 3, 11, ricreare, sollevare la mente, lo spirito. Dare alicui beneficium. 3, 12, far servizio, favore ad alcuno. Dare aliquem letho. 1, 21, ammazzare. Dare mandata alicui ad aliquem. 1, 2, dare ad uno commissioni per alcun altro. Dare otium corpori. 3 prol. riposarsi. Dare consilium, 1, 9, consigliare. Dare pœnas. 1, 13, soffrire la pena, pagare il fio. Dare operam alicui. 5, 7,

dare di mano, accompagnare alcuno in qualche cosa. Dare veniam supplici. 1, 21, perdonare, far grazia a uno che prega; si raccomanda.

Debere votum. 5, 4, esser obbligato a far qualche cosa, per averne fatto già voto.

Debitum mortis. 4, 12, la vita. Cum mors flagitabit debitum. ibid. quando arriverà l' ora della morte.

Decedere, partire. Decedere, h. e. ex hac vita 5, 4, morire.

Decurro, is. 1, 1, scorrere in giù. Decurrere vitam tristem. 3, 17, passare, vivere una vita infelice.

Dedi alteri. 4, 3, essere dato in potere di alcuno, non esser più padrone di stesso.

Deducere litem ad forum. 3. 10, metter la cosa in lite; intentar la causa a' Tribunali. Deduci in aliquem locum. 2, 1, capitare, giungere in qualche luogo.

Defectus annis. 1, 20, vecchio decrepito. Defectus pilis. 5, 6, calvo, senza capelli.

Deficiunt loca turbam. 5, 5, non vi è più luogo per la gran gente.

Deflectere a pristina consuetudine. 4,12, operar, vivere diversamente da quel che uno faceva avanti.

Degere vitam habitu suo. 1, 3, vivere secondo il proprio stato, starsene da quello che uno è.

Delibare oscula. 4, 20, baciar leggermente.

Delinire dolorem. 3 prol. mitigare, alleggerire il dolore.

Delinquo, is. 4, 9, errare in qualche cosa, commetter alcun mancamento.

Delusa spes. 3, 15, speranza, disegno riuscito vano. Quem spes delusit. 5, 6, quello a cui fallì la speranza.

Demittere ore cibum. 1, 4, lasciar escire, cadere di bocca la roba da mangiare, che uno vi aveva.

Deponere fœtum. 1, 18, partorire.
Deperditus inopia. 1, 14, rifinito di avere, spiantato affatto.
Derideri turpiter. 1, 24, esser burlato solennemente.
Desidere in aliquo loco. 2, 5, stare senza partirsi in un luogo.
Desertus viribus. 1, 20, rifinito di forze.
Destituo, is, abbandonare, mancare. Non te destituit animus, sed vires 5, 10, l'animo c'è, ma sono mancate le forze.
Distringere scripta alicujus, criticare, censurare gli scritti di alcuno.
Distringere aliquem. 4, 22, tenere occupato gravemente.
Devocare ad perniciem. 1, 19, esporre a grave pericolo, fare andare in rovina.
Devolvere tonitrua. 5, 7, ruzzolare sassi, che facciano romore come se tonasse.
Devotus vino. 4, 4, dedito a ber molto, perduto dietro al vino.
Dicere sententiam. 1, 10, dar la sentenza. Hora dicta. 4, 21, all'ora prefissa, al tempo assegnato.
Digrunnire. 5, 5, imitar la voce del porco.
Dimittere gratiam. 4, 21, ricusare, non accettare uno invito, una cortesia. Dimittere prædam. 5, 10, lasciare andare, scappare la preda già presa.
Derepo, is. 2, 4, tornare indietro da uno ad un altro luogo.
Disserere rem aliquam. 5 prol. esporre, dichiarare una cosa,
Dissoluti mores. 1, 2, costumi rilassati.
Ducere alicui alapam. 5, 3, dare un ceffone ad alcuno. Ducere asinum circum in quaestum. 3, 17, condurre il Somaro in giro alla cerca. Ducere uxorem. 1, 6, prendere moglie, accar-

sarsi. Ducere ævum sollicitum. 1, 29, vivere in pena e timore. Duci ad derisum. 5, 7, esser messo in ridicolo.
Edere graves fletus. 1, 9, piangere dirottamente.
Edere vocem. 1, 12, dire, parlare. Hæc edidit. 1, 14, così parlò, disse.
Efferre in lucem. 2, Ep. dare alla luce, partorire.
Effugere muscipula. 4, 1, scappare, salvarsi dalle trappole.
Elevare aliquid verbis. 4, 2, avvilire con parole, parlare con disprezzo di qualche cosa.
Eludere calumniam. 3. prol. scansare la calunnia.
Eludere canes. 1, 12, sfuggire, salvarsi da' cani.
Eminere cervice. 2, 7, stare, andare col capo in alto.
Emittere aliquid ore. 1, 13, lasciare uscire, cadere una cosa di bocca.
Enato, as. 4, 21, salvarsi nuotando.
Epotus, a, um, bevuto; amphora epota. 2, 1, vaso di vino votato, bevuto.
Eradere corde curam habendi. 3 prol. distaccare, togliere tutto l'affetto, e attacco alla roba.
Eripere periculo. 1, 17, sottrarre, liberare dal pericolo.
Eruere terram. 4, 16, scavar la terra.
Erumpere ex aliquo loco. 2, 8, scappar con impeto da qualche luogo.
Esse bono alicui. 5, 4. giovare. Esse malo, ibid. pregiudicare. Esse censorem. 4, 9, criticare, censurare. Esse derisui notis. 1, 11, farsi uno burlare da quelli, che conoscono chi egli sia, Esse nocentem. 5, 3, nuocere. Esse fugacem. 5, 2, fuggire. Esse jocum alicui. 1, 20, esser burlato, servir di giuoco àd alcuno. Esse aliquem magnæ dementiæ. 1, 14, essere un gran pazzo. Esse parem alicui. 1, 18, esser da quanto un'altro. Esse socium cum aliquo, 1, 4,

andare in compagnia di alcuno. Esse tanti. 3, prol. aver sì gran merito. Esse sibi liberum. 3, 6, esser uno padrone di se stesso. Esse pluris. 4, 20, essere in maggior credito, aver più merito. Cujus nulla fuit potestas in ea re. 3, 12, chi non potè a meno di far quella cosa. Est licentia. 2, 6, è lecito, è permesso. Est periculum. 4, 22, è cosa pericolosa. Est animus mihi. 3, 13, ho intenzione, ho risolto. Est potior, 3, 9; 3, 12, è da stimarsi assai più, piace maggiormente.

Evadere necem. 4, 5, fuggir la morte, salvar la vita. Evadere puteo. 4, 8, saltar fuori, liberarsi dal pozzo.

Evocare aliquem. 1, 2; 1, 11 chiamar fuori alcuno da qualche luogo.

Exaggerare opes. 3, prol. Vide Aggerare.

Exorare librum. 9, prol. scrivere, comporre un libro.

Excedere terminum. 4, 22, oltrapassare il segno, avanzarsi più di quello che si deve.

Excidere feras. 1, 11, sorprendere, uccidere.

Excipere aliquem. 12, accogliere, dare ricetto.

Excipiunt vices noctis spatium diei. 2, 8, passato il giorno, viene la sera.

Excitare aliquem, 3, 21, chiamar fuori alcuno da qualche luogo. Excitare latibulis, 2, 8, fare sbucare, uscire della tana.

Excusatum se velle alicui. 3, prol. chiedere scusa ad alcuno.

Exequi aliquid. 5, 17, proseguire a fare una cosa.

Exercere imperium. 1, 29, far da padrone.

Exercere minas. 3, 5, minacciare.

Exerere aliquem. 1, 12, dimostrare, far conoscere.

Exhibere fidem vocis. 4, 22, mantenere la promessa, parola data.

Exhibere molestiam alicui. 4, 6, inquietare, apportar disturbo ad alcuno.

Exigere ævum. 4, 16, vivere.
Exire pastum. 2, 4, escir fuori, andare a pascere.
Expedire rem. 1, 16, soddisfare al proprio debito, pagare quello che uno deve.
Expedire aliquid. 5, 11, indovinare, spiegare una cosa.
Nemo expedit. 4, 4, nessuno sa dire, spiegare, come s'intenda tal cosa.
Experiri aliquem. 1, 14, far prova di qualcheduno. Experiri contumeliam. 1, 3, ricevere un affronto, un' ingiuria.
Expers virtutis. 1, 11, buono a nulla.
Explicare caudam. 3, 15, distendere, allargare la coda. Explicare fugam. 4, 6, render più facile, spedita la propria fuga.
Explorare aliquem. 1, 2, spiare, cercare di conoscere chi uno sia.
Exprimere gemitum alicui. 4, 16, spremere ad alcuno le lagrime dagli occhi, farlo piangere.
Exprimere alicui vocem. 5, 5, fare stridere alcuno.
Exterere frontem calcibus. 1, 20, spezzar la testa co' calci.
Extollere nimia hilaritate. 4, 14, fare uscir fuori di sè per l'eccessiva allegrezza.
Extricare nihil. 4, 10, non conchiudere cosa alcuna.
Facere acerbum convicium alicui. 3, 13, dare un gran disturbo, inquietare alcun grandemente. Facere aliquem heredem. 4, 4, dichiarare, lasciare erede. Facere aquam turbulentam, 1, 1, intorbidire l'acqua. Facere corpus. 3, 6, metter carne, divenir grasso, complesso. Facere lucrum. 1, 22; 5, 16, guadagnare, arricchire. Facere ludos. 5, 7, fare pubbliche feste, spettacoli. Facere medicinam, esercitare la medicina. 1, 8, fare una cura, una opera-

zione per medicina. Facere moram. 4, 21, indugiare, trattenersi. Facere satis alicui. 5, 10, servir uno, come si deve, fare il proprio dovere. Facere silentium. 5, 5, cagionar silenzio, far che tutti stieno cheti.

Fallere ignotos, ignorantes. 1, 11, ingannare uno quelli, che non conoscono chi egli sia; che non sanno altro.

Familia, æ. 2, 8; 3, 16, famiglia, servitù, gente di casa.

Fastidiose recipi. 3 prol. esser ammesso da alcuno, venire accolto con rincrescimento, con noja.

Fatigare cœlum perjurio. 5, 17, far continuamente degli spergiuri.

Favere labori alicujus. 2 Epil. gradire, promovere le fatiche altrui.

Ferre aliquem. 1, 20, sopportare alcuno con pazienza. Ferre auxilium. 4, 15, ajutare. Ferre corde durato. 2. Epil. sopportare intrepidamente, costantemente. Ferre indigne, graviter. 1, 20; 4, 4, aver per male, soffrir con pena.

Ferri ad Fabellam. 5 prol. venire, incominciare a raccontare una favoletta. Ferri flatibus secundis. 4, 14, andar con vento favorevole.

Fertur vulgo. si dice, si crede comunemente.

Fertur locutus. 1, 26, si dice, si sente che così parlasse.

Fìo, is, esser fatto. Fit turba. 5, 5, concorre, si aduna la gente. Factus nobilis. 1, 14, divenuto celebre, accreditato. Factus locuples. 4, 18, arricchito. Factus sophus, 4, 14, divenuto accorto.

Firmior, oris. più grandicello, un po' più assodato.

Fisci, orum. 2, 7, ceste in cui anticamente si tenevano i denari del pubblico.

Fingere capillos, comas. 2, 2, acconciar la testa, fare i ricci.

Flexus mixtus, 2, 5, svoltate, scorciatoje di strada.

Florere legibus. 1, 2, essere in fiore, in auge per l' osservanza delle leggi.

Fodere terram. 2, 4, scavare la terra. Fodere cubile. 4, 16, scavare, fare una buca, una tana sotterra.

Fovere sinu. 4, 15, riscaldare, covare nel seno.

Fraudare alium aliqua re, ut lacte. 4, 16, thure. 3, 11, etc. togliere ad alcuno, sottrargli, farlo star senza qualche cosa.

Fremit rumor. 5, 7, risuona, si sparge il bisbiglio, la nuova di qualche cosa.

Frons prima. 4. prol. la facciata, l' esterna apparenza. Decipit frons prima multos, ib. molti s' ingannano all' apparenza.

Fugere magnis viribus. 5, 2, fuggir molto forte, scappare velocemente. Fugere de conspectu. 1, 16, sottrarsi all' altrui vista e presenza, non si lasciar più vedere. Fugere necem. 2, 8, sfuggire, salvarsi dalla morte. Hoc me fugit. 4, 4, io non so, non arrivo a comprendere questa cosa.

Fugitare necem. 1, 2, cercar di sfuggire la morte, di salvare la vita.

Fundare ædes. 3, 8, piantare, fabbricare una casa.

Futilis, is. 5, 2, vano ridicolo, che non può servire ad alcuna cosa.

Gerere multum decoris. 1, 13, esser molto bello, o vistoso.

Gloriari alienis. 1, 3, farsi onore, vantarsi di quello che non è suo.

Gradus concitus. 3, 2, passo affrettato veloce.

Gradus placidus, et quietus. 2, 7, passo lento, e posato.

Gressus delicatus, languidus. 5, 1, passo effeminato, affettato.

Habere aliquid operis residui. 4, 22, aver qualche cosa, che resti ancora da farsi. Habere documentum. 2, 4, imparare, apprendere. Habere insidias. 1, 18, tender insidie, non essere un sincero da potersene fidare. Habere terminum operis. 5. prol. terminare, por fine a un lavoro. Hæc res habet multum luctus. 1, 12 questa cosa apporta molto pregiudizio, cagiona gran danno.

Hærere in aliquo loco *vel* aliquo loco, re etc. 1, 8; 4, 5; 4, 8, rimanere, restare in qualche luogo, cosa etc. senza potere passar oltre, uscire etc.

Humiles, ium., 1, 28, i poveri, la gente bassa, ordinaria.

Jactare aliquid. 4, 20, millantare, gloriarsi di qualche cosa. Jactare basia, fare baciamani. Jactare gloriam verbis. 1, 11, millantarsi, vanagloriarsi. Jactare meritum inane, 1, 21, attribuirsi, vantarsi del merito, che non si ha. Jactare officium come. 2, 5, mostrarsi, cercar di farsi conoscere officioso, compito. Jactare se formosum. 3, 7, vantarsi di esser bello. Jactare alicui rem aliquam. 3, 6, buttare, gettare qualche cosa ad alcuno. Jactare clarum tintinnabulum. 2, 7, sbatter, far suonare un acuto, squillante campanello.

Icere fœdus. 1, 29, far lega insieme, accordarsi.

Ignorare aliquem. 5, 1, non aver cognizione, non conoscere alcuno.

Illicere aliquem pretio. 1, 8. invitare, procurare d'indurre uno a far qualche cosa, promettendo ricompensarlo, pagarlo.

Immittere se. 4, 8, calarsi, scender giù in qualche luogo. Immittere aliquid alicui. 2, 3, gettar qualche cosa ad alcuno.

Immiscere se aliquibus. 1, 3, frammischiarsi, mettersi in truppa con altri.

Impendere curam rei domesticæ. 3. prol. attendere agl' interessi di casa.

Impetus, us. 4, 2, vena, estro nel comporre.

Impingere lapidem alicui. 3, 4, scagliare, tirare una sassata a qualcuno.

Imponere alicui. 5, 7, ingannare alcuno, fargli credere una cosa per un' altra. Imponere aliquid. 4, 9, metter sopra, caricare addosso. Imponere clitellas. 1, 15, metter il basto, la bardella.

Imputare beneficium alicui. 1, 21, mostrare di fare in servizio di alcuno ciò che si fa per altra cagione.

Incumbere in hanc vitam. 3. prol. attendere, seguire un tal tenore di vita.

Inferre causam jurgii. 1, 1, far nascere, trovare pretesto di litigare.

Inficere manus sanguine. 4, 6, contaminare, imbrattare le mani di sangue.

Inflare pellem. 1, 23, gonfiare, stirare la pelle.

Infundere opus ceris. 4, 10, lavorare, fare il mele negli alveari.

Inficere cupiditatem. 1, 26, inspirare, far venire una cupidigia, appetito disordinato di qualche cosa.

Innotescere turpi fraude. 1, 10, divenir famoso per qualche furfanteria, farsi conoscere per un bindolo.

Inquinare omni contumelia. 1, 2, fare e dire ogni sorta di vituperio.

Insequor, eris, seguir dietro. Nox insecuta est. 3, 2, venne la sera, si fece poi notte.

Ex Insidiis. 2, 7, dall' aguato, dall' imboscata.

Inspicere speculum. 3, 7, guardarsi allo specchio.

Instrumentum rusticum. 4, 4, arnesi per la campagna.

Intendere cutem. 1, 23, stirare la pelle gonfiandesi.

Intercipere laudem. 4, 11, esser d'impedimento, servir di ostacolo al conseguimento della virtù, lode.

Inter hæc. 2, 8, frattanto, fra questo mentre.

Interpositis diebus. 3, 2, passati frattanto alcuni giorni.

Intrare limen Musarum. 2. prol. divenir, esser Poeta.

Invidia plus favet illi. 5. prol. quello è meno invidiato, tacciato, è più stimato.

Involvere se farina. 4, 1, infarinarsi. Involvere sævum ingenium. 4, 5, ricoprire, occultare l'animo maligno.

Ire in plausum litterarum. 3. prol. essere applaudito, stimato da' virtuosi.

Juvare aliquem. 4, 6, dilettare, dar gusto ad alcuno.

Labi favore pravo. 5, 5, ingannarsi per uno inconsiderato affetto particolare.

Laborare. 4, 20, affaticarsi. 1, 28, stare in pericolo.

Lacessere aliquem. 4, 20, metter su alcuno, provocare, irritare.

Lædi impune. 1, 20, soffrir qualche male, senza farne risentimento, vendetta.

Lambere aquam. 1, 18, lambire, pigliar leggermente colla lingua l'acqua, come fanno i cani, e altri animali.

Lanifica, æ. 4, 4, donna, che lavora la lana.

Laniger, i, l'agnello.

Lavatio, onis. 4, 4, vasi, utensili per bagnarsi.

Laudari verbis subdolis. 1, 13, esser lodato fintamente, con secondo fine.

Laxare arcum. 3, 11, scaricare, allentar l'arco.

Lector Cato. 4, 6, chi severamente critica e trova da dire sopra tutto quello che legge.

Legere librum. 3. prol. leggere. Legere capillos. 2, 2, Arbores. 3, 14, scegliere.

Levare aliquem dorso. 4, 3, pigliare addosso, tor su alcuno a cavallo.

Levis cursus. 1, 12, corso veloce.

Liberare se fovea saltu. 3, 2, saltar fuori, uscir con un salto dalla fossa.

Locare nomen. 1, 16, pigliare a credenza.

Loco mercedis. 4, 41, per ricompensa, in cambio di pagamento.

Longe vetustior, inferior etc. 4, 6; 1, 1, alquanto, assai più, ec.

Luere culpam spiritu. 4, 10. pagar la pena colla vita.

Luctàri cornibus. 5, 9, far forza colle corna, dar delle cornate.

Ludere calamo. 4. prol. divertirsi scrivendo, scrivere, comporre per divertimento.

Lustrare domos. 3, 16, scorrere, guardare per le case.

Maceràre aliquem. 4, 16, far dimagherare, struggere alcuno.

Maledicere alicui. 1, 1, oltraggiare, dire delle ingiurie a qualcuno.

Manère sensus alicui. 4, 4, essere uno in sentimento, essere vivo. Manet pretium litteris. 5, 5, le scienze, le lettere sono apprezzate, seguitano ad esser in credito.

Medio sole. 3, 16, sul mezzo dì.

Mens lædendi. 5, 3, animo, intenzione di offendere alcuno, di far male.

Mergere aliquid tartareo specu. 4, 5, mandar giù nello stomaco, ingojare qualche cosa.

sine Mercede. 4. prol. in vano, senza occasione.

Minari magna. 4, 19, promettere, mostrare di fare gran cose.

Minus arridet. 4, 17, non piace molto, è poco approvato.

Miscère civitatem. 1, 2, sollevare la città, cagionare rivoluzione. Miscere alicui dolorem

cum damno. 1, 27, apportare ad alcuno danno insieme e dolore. Totam vitam miscet dolor, et gaudium. 4, 14, le felicità sono mescolate sempre con qualche avversità.

Mittere ad aliquem. 1, 2, spedire, inviare ad alcuno. Mittere vocem. 3, 15; 4, 10, dire, parlare.

Mittere panem. 5, 2, gettare, buttare del pane.

Moliri fraudem. 4, 8, tramare, ordire un inganno, avere in animo d' ingannare alcuno.

Monère vitam prudenti consilio. 1. prol. dare saggi consigli per vivere bene.

More translatitio. 5, 7, all' usanza solita, secondo il consueto.

Movère risus. 1. prol. far ridere. Movère plausus. 5, 5, meritarsi gli applausi, farsi applaudire, gridare, Viva.

Multatus male. 1, 3, concio malamente.

Multare aliquem simili jure. 1, 25, rendere ad alcun la pariglia, fare ad alcun quel male, che egli ha fatto ad altri.

Multo potior. 3, 9, assai più grato, molto più utile.

Mundus Muliebris. 4, 4, ornamenti da donna.

Mutari ad faciem serenam. 4, 4, rasserenarsi.

Mutire palam. 4, 22, lasciarsi vedere far motto, esser veduto fiatare.

Næniæ viles. 4. prol. canzonette vili, e ridicole.

Nasci Diis iratis. 4, 16, nascere sfortunato, essere infelicissimo. Nasci humiles. 1, 26, nascere in basso stato, esser di bassa condizione.

Nauseare litteras. 4, 6, avere a nausea, in fastidio gli studj.

Nec opinus, a, um. 1, 9, colto all' improviso, spensierato.

Nemoris cultrix. 2, 4, che abita ne' boschi.

Nitere corpore. 3, 6, esser ben grasso, e pieno.

Nobilis. 5, 1; 5, 5, etc. riguardevole, stimato, famoso.

Noscere aliquem. 4, 4, conoscere la qualità di una persona, di che umore uno sia.

Nudare conscientiam. 3. prol. scoprirsi colpevole, accusarsi da se medesimo.

Obsistere legibus. 3, 12, opporsi alle cose ordinate, adempiere con difficoltà quello che si deve fare per obbligo.

Oberere pede. 1, 29, schiacciare co' piedi, calpestare.

Obtrectare aliquid. 2. Epil. 5. prol. censurare, dir male di qualche cosa.

Occidere nece. 2, 6, morire.

Occipio idem ac incipio. 1, 12, principiare.

Occumbere neci. 4, 1, morire.

Occupare aliquem. 5, 8, sorprendere alcuno, prenderlo quando non se lo aspetta. Occupare aliquem ne sit primus. 2. Epil. prevenire, preoccupare. Occupare ferro. 5, 2, ferire, uccidere all'improvviso. Occupare arcem. 1, 2, prendere a forza, impadronirsi della città. Occupari in otio. 2, 5, affaticarsi in cose di niuna importanza.

Officium come. 2, 5, servitù, cortesia gentile, obbligante.

Offundere terrorem. 2, 4, spaurire, empir di spavento.

Onerare laudibus. 5, 5, ricolmare di lodi, lodare altamente. Onerare saxis. 3, 2, caricar di sassate.

Operæ pretium est. 2, 5, mette conto, è di grande importanza.

Oppetere pœnas. 3, 13, pagare, soffrire le pene.

Opponere unum alteri. 2. Epil. contrapporre, mettere uno a petto di un altro.

Ornare se falsis laudibus. 4, 20, lodarsi indebitamente.

Ostendere novitatem. 4, 9, far vedere una cosa nuova. Ostendere vocem. 1, 13, far conoscere di saper cantare.

Parare aliquid. 4, 4, provvedere, comperare.

Parare cœnam. 3, 16, mettere all'ordine, preparare da cena.

Parcere alicui. 2, 8, perdonare, aver riguardo ad alcuno. Parcere facere aliquid. 4, 22, tralasciare di fare qualche cosa.

Parere sibi laudem. 5. prol. acquistarsi credito. Parta mihi laus est. ibid. già sono divenuto glorioso.

Partiri caritatem in aliquos. 3, 7, amare egualmente, dar prove eguali di amore ad alcuno.

Pateo, es, esser patente, aperto. Patet cunctis via honoris. 2. Epil. per tutti è aperta la strada ad acquistarsi merito, e farsi onore. Patet vindicta alicui. 1, 27, non manca ad alcuno il modo di vendicarsi, si può ben ricattare.

Patiens injuriæ. 1, 5, umile, mansueto.

Patior, eris, patire. Pati nives, et imbres. 3, 6, stare esposto alle nevi, e alle pioggie. Pati frena. 4, 3, lasciarsi metter la briglia. Pati aliquid. 4, 22, contentarsi, permettere per quanto si può una cosa. Pati sua exempla. 1, 23, soffrire uno che gli altri lo trattino, come esso ha trattato loro.

Pectus solutum. 3. pr. animo quieto, disoccupato.

Pelagius cursus. 4, 18, via, viaggio di mare.

Pendere ad aliquem. 3, 3, essere in vendita.

Pendere in aliqua re. 5, 8, reggersi, sostenersi leggermente sopra qualche cosa.

Pendere pœnas. 1, 26, pagare, soffrire le pene. Peragere rem. 4, 22, conchiudere, terminare l'affare.

Perdere operam. 1, 24, affaticarsi invano. Opera nequicquam periit. 2, 5, la fatica è stata in vano. Non pereat momentum horæ. 3. prol.

non si perda un momento di tempo. Perdere rem aliquam. 5, 7, mandar a male, guastare alcuna cosa.

Perorare causam. 1, 10, conchiudere, terminare di trattare la causa.

Perpastus. 3, 6, ben pasciuto, satollo.

Persalutare aliquos. 4, 11, salutare alcuni ad uno ad uno.

Persona tragica. 1, 7, maschera da teatro.

Persolvere pœnas. 3, 3, pagare, soffrire le pene.

Persuaderi ad aliquid. 1, 8; 3, 4, lasciarsi uno indurre, risolversi a fare qualche cosa.

Pertinere aliquo. 3, 1, alludere a qualche cosa.

Petere rem aliquam, domandare alcuna cosa. Petere aliquem locum. 3, 2, andare in qualche luogo. Petere aliquem saxo, 3, 2, prendere alcun di mira, colpirlo con una sassata.

Pervellere alicui aurem. 5, 5, stringere, tirare ad alcuno un orecchio.

Placare severitatem frontis alicujus. 4, 6, far che alcuno deponga il contraggenio, e avversione di qualche cosa.

Plectere se. 5, 9, piegarsi colla vita, chinarsi.

Polire materiam versibus. 1. prol. abbellire, perfezionarla, con ridurla in versi una materia, un argomento di qualche cosa.

Ponere fetum. 2, 4, partorire. Ponere escam, sorbitionem etc. 1, 25, dare, porre avanti da mangiare ec. Ponere præmium. 1, 14, proporre, metter su il premio. Ponere statuam. 1. Epil. ergere, innalzare una statua. Ponere timorem. 1, 2, farsi animo, non aver più paura. Ponere domum. 3, 8, piantare, edificare una casa.

Præcludere linguam, vocem. 1, 2; 1, 22, chiudere la bocca, impedire, non lasciare che uno parli, gridi ec.

Prægustare aliquid. 4, 29, assaggiar avanti, gustar leggermente qualche cosa.

Præmetuens doli. 1, 16, che si adombra, s' insospettisce di qualche inganno.

Præponere lucrum docto labori. 3. prol. stimar più, anteporre l' interesse, le ricchezze alla virtù, allo studio.

Præstare adsuetam vicem. 3. prol. compire ai soliti suoi doveri. Præstare benevolentiam. 3, 12, dar prova, contrassegni di affetto. Præstare hospitium alicui. 2, 8, dar ricetto, albergare qualcuno. Præstare aliquem tutum ab injuria. 1, 29, assicurare, difendere da' pericoli. Præstare aliquid. 3. prol. adempire, fare quello che si è promesso. Præstare rem aliquam in ejus venditione 3, 3, assicurare che una cosa è tale, quale si dice.

Præterire silentio. 3, 10, lasciar di dire, passare sotto silenzio.

Prævaleo, ès, esser da più, giovar maggiormente. Virtute prævalet sapientia. 1, 13, val più il sapere e il giudizio, che il valore e la forza.

Præbere dapem largam. 2, 4, servire di abbondante cibo, o ristoro.

Premere vocem. 1, 11, lasciar di gridare, chetarsi.

Premi ab aliquo. 4, 22, esser oppresso.

Pretium meriti. 1, 8, la ricompensa, la ricognizione di qualche benefizio.

Principes. 5, 1, i principali, le persone più riguardevoli.

Probare aliquid. 5, 5, dimostrare, far conoscere qualche cosa.

Prodere rem aliquam. 1, 3, palesare, raccontare qualche cosa.

Prodire in conspectum. 5, 7, escir fuori a vista di altri. Prodire in scenam. 5, 5, uscire in palco. Prodire in novis cothurnis. 4, 6, parlare, comporre con istraordinario stile sublime.

Proferre tacite caput. 1, 2, far capolino.

Profiteri rem gravem. 3. prol. mettersi a un' alta impresa, ad un grande impegno. Profiteri facere idem. 5, 5, impegnarsi a fare altrettanto. Professa mors. 4, 6, evidente, manifesto rischio di morte.

Proloqui breviter. 3, 6, dire in succinto, spiegare in poche parole.

Promittere alicui ad cœnam. 4, 21, accettare, promettere ad alcuno di andare a cena da esso.

Promovere pedem. 4, 21, muovere un passo, e cavar fuori da qualche luogo un piede.

Propositum vitæ. 3. prol. metodo, sistema di vivere.

Prosequi maximo plausu. 5, 5, applaudir sommamente. Prosequi verbis. 3, 5, soggiungere, dire.

Prospicere toto die. 2, 4, far tutto il giorno la sentinella.

Protrudi foras, sic trudi. 5, 7, essere scacciato via, esser fatto fuggire vergognosamente.

Provocare aliquem. 4, 21, chiamar fuori alcuno dal luogo, ove è.

Proximus culpa. 1, 10, reo, colpevole.

Prudentia alicujus artis. 1, 14, scienza, pratica di qualche arte,

Purgare domum muribus. 1, 21, ripulir la casa dai topi.

Putari sapere. 4, 5, esser tenuto in concetto di virtuoso.

Quacumque summa. 4, 4, a qualsivoglia prezzo.

Quærere escam. 3, 9, victum. 3, 13, cercare da mangiare, da vivere. Quærere vindictam. 4, 3, cercare, procurare di vendicarsi. Quærere hominem. 3, 16, cercare uno che abbia sano giudizio.

Quæstio posita. 3, 11, il dubbio, quesito proposto.

Qui? 1, 1, come mai, in che modo?

Quo mi? si etc. 3, 15, che giova a me questo? se poi ec.

Ramosus, a, um. 1, 12, fatto a forma di rami di albero, come sono le corna de' cervi.
Rapere ad se quod est commune omnium. 3. pr. stimare detto per se quello che appartiene ad ognuno. Rapere e naufragio. 4, 18, sottrarre, raccogliere in fretta.
Recidere ad querelam. 3, 15, tornare a querelarsi, a dolersi di qualche cosa.
Recipere aliquem ad se. 2, 20, accogliere, dar ricetto, quartiere ad alcuno nella propria casa.
Recipi in cœtum. 3. prol. essere amesso fra gli altri, entrare in conversazione.
Recumbere. 4, 11, mettersi a tavola per mangiare.
Recusare fidem pactam. 3, 20, mancare di parola, rompere i patti, non istare agli accordi.
Reddere sincerum judicium. 3. prol. dire schiettamente il proprio parere. Reddere jura. 4, 15, amministrare giustizia. Reddere tempus amicis. 3. prol. divertirsi insieme cogli amici. Reddere præmium. 4, 22, dare il premio, ricompensare.
Redire in gratiam cum aliquo. 5, 3, far la pace con qualchedunc. Redire ad splendorem. 3, 9, divenire nuovamente splendido.
Refellere aliquem. 4, 17, confutare, convincere alcuno della sua falsa opinione.
Referre pedem retro. 2, 1, ritirare indietro il piede, tornare in dietro. Referre aliquid ad animum. 3, 16, fare riflessione a una cosa. Referre aliquem domum. 5, 7, ricondurre qualcuno a casa. Referre parem gratiam. 3, 2, rendere il contraccambio. Referre fabellam. 1, 2, raccontare una favoletta.
Refert mea. 1, 15, importa a me.
Reficere vires. 3, 3, riaversi, rimettersi in forza.
Relaxare animum. 3. prol. sollevare lo spirito.
Reliquiæ ævi languentis. 4, 22, avanzo, scorcio di vita rifinita, cadente.

Repelli viribus veritatis. 1, 1, esser convinto della forza del vero.

Rependere gratiam alicui. 2. prol. rendere ad alcuno il contraccambio.

Reperire effugium. 4, 8, trovare scampo, sottrarsi fuggendo.

Reprehendere aliquem elapsum. 5, 8, tornare a chiappare uno, ch'è già scappato.

Repto, as. 5, 1, andar pian piano, muoversi come una testuggine.

Resonare domum lætam apparatu. 4, 21, esser la casa in allegria e festa con grand'apparecchio.

Resistere ad aliquem locum. 1, 2, soffermarsi, trattenersi in qualche luogo.

Retendere arcum. 3, 11, scaricare, stendere l'arco.

Retorridus mus. 4, 1, topo vecchio, furbo, ammaliziato.

Retundere superbiam. 4, 20, ribattere, rintuzzare l'orgoglio.

Revocare aliquem ad cœnam. 1, 25, invitare a cena alcuno, da cui già prima si è stato invitato.

Ridicule magis quam vere. 3, 3, più per far ridere, che perchè così sia veramente una cosa.

Ridère aliquem. 5, 11, ridersi di alcuno, beffarlo.

Rigens gelu. 4, 15, intirizzatô, morto di freddo.

Rogare victum. 4, 18, chiedere qualche cosa da potersi sostentare, domandar la limosina. Rogare pro vita. 3, 2, chiedere in grazia la vita.

Ruere certatim. 5, 1, accorrere in folla, a gara.

Rumor dispersus. 5, 5, la nuova sparsa.

Rumpi corpore. 1, 23, scoppiare, crepare.

Sal urbanus. 3, 5, scherzo grazioso, arguzia giudiziosa.

Salire summis viribus. 4, 2, lanciarsi, saltare quanto uno può.

Scarificatus, a, um, scalfitto, roso.
Sedare sitim. 5, 3, cavarsi la sete, bere. Sedare pulverem. 2, 5, ammorzare la polvere.
Sedere sella prima, in curribus. 3, 5, stare a cassetta, far da cocchiere. Judex sedit inter illos. 1, 10, si mise a far da giudice, a esaminare e giudicare la lite di quelli.
Semita alicujus facere viam. 3. prol. proseguire a perfezionare una cosa principiata, abbozzata da un altro.
Sensus communis. 1, 7, buon senno, giusto discernimento delle cose.
Sentire quidquam. 2, 8, accorgersi di alcuna cosa. Sentire aliquem dimissum iratè. 4, 21, vedere, lasciare andar via uno disgustato. Sentire repulsam. 1, 3, essere rigettato, scacciato via. Sentire vim carminis. 3. prol. gustar la forza, energia del verso, avere il gusto de' versi. Sentiat quos attentarit. 5, 2, conosca, provi con chi egli si è messo, con chi egli l' ha a fare.
Sequi aliquem. 2, 7, andar dietro ad alcuno. Sequens otium. 5, 1, persona oziosa, sfaccendata.
Sic valeas ut etc. 4, 1, che tu possi così aver bene, come ec.
Simul, simul ac, appena, tosto che.
Simulare pavorem. 2, 4, far mostra, fingere di aver paura.
Sin autem minus. 3. prol. se no poi.
Solidum decus. 4, 20, lode, merito vero, massiccio.
Solvere errorem, spiegare, far conoscere lo sbaglio di alcuno. Solvere frenum. 1, 20, togliere il freno, lasciar che altri vivano a loro capriccio. Solutus catena. 3, 6, sciolto, libero dalla catena. Solutum pectus. 3. prol. animo, mente quieta, disoccupata.

Splendere hilare convivium poculis. 4, 21, essere il convito in grande allegria, bevendo molto.

Sponsus improbus. 1, 16, mallevadoria, sicurtà maliziosa fatta con animo d'ingannare.

Stare pro judicio erroris sui. 5, 5, sostenere ostinatamente un suo sproposito.

Strigare, in equis. 3, 5, soffermarsi, pigliar fiato.

Stringere gladium. 5, 2, impugnar l'armi, la spada.

Strophæ verbosæ, 1, 14, bindolerie, aggiramenti con parole.

Studere facere rem aliquam etc. 1, 26, 1. Epil. procurare, affaticarsi per qualche cosa.

Submovere omnem querelam. 2. Epil. consolare, quietare alcuno, togliere ogni motivo di lamentarsi.

Sub conditione. 4, 4, con patto.

Successus, ûs. 2, 3; 2, 4, riuscimento felice di qualche cosa.

Succlamàre feliciter. 5, 1, gridare Viva, augurare felicità.

Succumbo, is. 3, 11, cedere, darsi per vinto.

Sumere per se. 2, 1, prendere una cosa da per sè, senza che sia data da altri.

Suscitàre clamores. 5, 5, eccitare la maraviglia, gli applausi per qualche cosa.

Suspenso pede incedere. 2, 4, andar leggermente, camminare in punta di piedi.

Sustinère rem aliquam. 4, 6, seguitare a tenere, non gettar via una cosa. Sustinere jocos. 3, 7, regger alle beffe, stare senza risentirsi all' altrui burle. Sustinere aliquem, 1, 2, soffrire, aver pazienza con qualcuno. Sustinere aliquid esse. 4, 13, soffrire, permettere che succeda qualche cosa. Sustinere paupertatem. 4, 8, sostenersi, avere tanto da poter vivere, essendo povero. Sustinere notam. 1, 8, ricevere, sopportare un' ingiuria, un sopruso.

Fabula, æ. 4, 18, tavoletta, nella quale quelli che avevano naufragato, facevano dipingere il loro naufragio, portandola poi appesa per muovere gli altri a pietà e soccorso.
Tangi invidia alicujus rei. 1, 23, avere invidia di qualche cosa.
Tanto melior. 3, 4, oh bene! su bravo.
Temperare jugum. 3, 5, regolare, guidare il cavallo, che tira la sedia.
Temperatæ argutiæ. 5, 5, arguzie, concetti moderati, non eccedenti.
Tendere dolos irritos. 1, 12, affaticarsi in vano per ingannare alcuno.
Tenere aliquem. 2, 2, essersi guadagnato l'affetto di alcuno, esser grandemente amato da qualcheduno. Favor tenet mentes. 5, 5, gli animi sono prevenuti, accecati dal genio, dalla passione. Tenere aliquid. 4, 4, ritenere, conservare.
Tentare an sit aliquid etc. 1, 22, cercar di scoprire, far prova se possa essere, riuscire qualche cosa.
Tibia, æ. 5, 7, osso della gamba. Flauto, strumento da fiato.
Tollere pennas. 3, 3, raccogliere le penne. Tollere sententiam. 3, 10, pronunziare, dare ad alta voce la sentenza. Tollere clamorem ad sidera. 1, 6, alzar le grida alle stelle. Tollere clamorem totis viribus. 1, 11, gridare quanto se ne ha nella gola, quanto forte uno può. Tollere araneas. 2, 8, levar via i ragnateli.
Torquere se diu. 3, 11; scontorcersi, affliggersi lungamente non sapendo una cosa. Torquere spiritum. 4, 16, vivere inquieto, stare in pena.
Tradere narratione aliquid posteris. 4, 4, raccontare, notare qualche cosa per notizia di quei che verranno. Tradere aliquid quacum-

que summa. 4, 2, vendere, dar via a qualsisia prezzo. Tradere se se alicui. 1, 29, mettersi nelle mani, darsi in potere di alcuno. Tradere famæ. 5. prol. lasciare scritto a perpetua fama e onore. Tradere memoriæ. 4, 21, lasciare scritto alla memoria de' posteri.

Traditum est. 1, 24, si dice, è stato scritto.

Tradere spiritum extremum. 1, 20, essere in agonia. Trahere vitam asperam. 3, 6, vivere stentatamente. Trahere vitam luxu. 4, 4, vivere alla grande, con signoria. Trahere odorem totis naribus. 2, 1, annasare, tirare su col naso quanto uno può.

Transferre aliquid in fabellas. 5. prol. esprimere, spiegare qualche cosa per via di favola. Transferre in chartas verba alicujus. 5. prol. copiare, notáre quello che uno dice.

Trepide. 2, 5, con prestezza insieme e timore,

Trudi foras capite. 3, 5, essere spinto; scacciato via.

Trusito, as. 2, 7, urtare, colpire con percosse, e ferite.

Tumere superbia inani. 1, 3, gonfiarsi, insuperbirsi vanamente.

Vacare alicui. 3. prol. trattenersi, divertirsi con alcuno. Vacare a negotiis. 3. prol. essere disoccupato.

Vage perlegere librum. 5. prol. scorrere un libro leggendo in quà, e in là.

Valère multum. 1, 5, aver molta forza, poter molto. Quantum valent litteræ. 4, 21, quanto servono, giovano le scienze, gli studj.

Vehemens canis. 2, 3, cane arrabbiato.

Venàri oculis, 4, 3, innamorare cogli sguardi.

Venire in periculum. 4, 8, cadere, trovarsi in pericolo. Venire aliquid in dubium, 3, 10, dubitarsi di qualche cosa. Venire in conspectum, et etiam in conspectu. 5, 1, farsi avanti, pre-

sentarsi a qualcuno. Venient vices aliorum. 4,22, verrà il tempo ancor per gli altri. Venit curatio ad sanitatem. 5, 7, l'infermo va risanando.

Venire majoris. 2, 5, vendersi a più caro prezzo, costare assai più.

Versari in periculo. 2, 8, trovarsi, essere in gran pericolo.

Vertere consilium ad fallaciam. 1, 29, ricorrere alla frode, pensare a ingannare qualcuno.

Vitàre rapinam. 2, 4, guardarsi, assicurarsi dall'altrui rapina.

Vituperàre cœlum. 4, 6, censurare, tacciare sino le cose più buone e perfette.

Ultimùm. 4, 19, alla fine, in ultimo.

Volutàre se se. 4, 3, rivoltolarsi.

Xystus. 2, 5, viale, strada di passaggio.

Zona, æ. 4, 18, cinta, cintura in cui anticamente tenevano, e portavano i denari.

INDICE

DELLE FRASI E VOCABOLI

Più notabili

Che si contengono nelle Favole di Fedro, con la loro espressione latina.

Il primo numero denota il Libro, il secondo la Favola.

Censurare le cose più buone e perfette, vituperare cœlum. 4. 6.

Cercare un uomo di senno e di giudizio, quærere hominem. 3. 16.

Cercare la verità d'una cosa, tentare an sit aliquid. 1. 20.

Cercare da vivere, quærere escam, victum. 3. 9

Cessare da qualche cosa, abstinere ab aliqua re. 3. 2.

Chiamare fuori uno, evocare aliquem. 1. 2.

Chiedere la vita in grazia, rogare vitam. 3. 2.

Chiuder la bocca, far tacere, præcludere linguam, vocem. 1. 2.

Cibarsi, capere escam. 5. 2.

Cibo; lasciarsi cadere il cibo di bocca, demittere cibum ore. 1. 4.

Citare alcuno in testimonio, citare aliquem testem. 1. 17.

Cogliere all'impensata, nec opinum capere. 1. 9

Cognizione del proprio merito, conscientia laudis suæ. 2. Epil.

Commettere una cosa ad uno per un altro, mandare alicui ad aliquem. 1. 2.

Commettere errore, errare, delinquere. 4. 9.

Comparire avanti a qualcheduno, venire in conspectum alicujus. 5. 1.

Comparire più giovane ad arte, celare annos 2. 2.

Comporre un libro, exarare librum. 3. prol.

Comporre o parlare in nuovo stile sublime, incedere in novis cothurnis. 4. 6.

Comprare qualche cosa, parare sibi aliquid nummis. 4. 4.

Conchiudere un affare, peragere rem. 4. 22.

Concorso, farsi folla di gente, turbam fieri. 5. 5.

Condur la carrozza, far da cocchiere, sedere sella prima in curribus. 3. 5.

Condurre un somaro in giro alla cerca, ducere asinum circùm in quæstum. 3. 17.

Far prova di uno, experiri aliquem. 1. 14.
Far ridere, movere risus. 1. prol.
Fare stridere uno, exprimere vocem alicujus 5. 5.
Farsi animo, ponere timorem. 1. 2.
Farsi notte, noctem insequi. 3. 2.
Fastidio, aver a fastidio qualche cosa; nauseare aliquid 4. 6.
Favola, raccontare una favola, referre fabellam. 1. 2.
Favorire alcuno, dare beneficium alicui. 3. 12.
Fermarsi in mezzo la gente, consistere in media turba. 4. 4.
Feste, celebrar feste, facere ludos. 5. 7.
Fiaccare l'orgoglio, retundere superbiam. 4. 20
Fidare qualche cosa ad uno, credere rem alicui. 1. 8.
Fidare sè stesso, la propria vita, credere se caput suum. 1. 14.
Fingere paura, simulare pavorem. 1. 4.
Fiorire, essere in auge per l'osservanza delle leggi, florere legibus. 1. 2.
Forza, aver molta forza, valere multum. 5. 5.
Frammischiarsi con altri, immittere se aliquibus. 1. 3.
Fuga, render facile la fuga, explicare fugam 4. 6.
Fuggire la morte, evadere necem.
Fuggire velocemente, fugere magnis viribus 5. 2.
Gettar del pane ad alcuno, mittere panem alicui. 3. 2.
Giovare ad alcuno, esse bono alicui. 5. 4.
Giudicare una lite, sedere judicem inter aliquos. 1. 10.
Giungere in un luogo, deduci in aliquem locum. 2, 1.
Gloriarsi di qualche cosa, jactare aliquid. 4. 20.

Gonfiare la pelle, inflare pellem. 1. 25. intendere cutem. 1. 13.
Gradire le fatiche di uno, favere labori alicujus. 2. Epil.
Grasso, divenir grasso, complesso, fieri corpus. 3. 6. esser grasso, nitere corpus. 3. 6.
Gridare viva, succlamare feliciter. 5. 1.
Guadagnarsi l'affetto di alcuno, tenere aliquem, 2. 2.
Guadagnare, facere lucrum. 1. 22.
Guardarsi allo specchio, suspicere speculum. 3. 7.
Guastare una cosa, perdere aliquid. 5. 7.
Guidare il cavallo che tira la sedia, temperare jugum. 3. 6.
Gustare leggermente qualche cosa, prægustare aliquid. 4. 21.
Imbarcarsi, ascendere navim. 18.
Imboscata; dall'imboscata, dall'aguato, ex insidiis. 2. 7.
Imbrattare le mani di sangue. V. Contaminare.
Imitare la voce del porco, grunnire. 5. 5.
Impedire il conseguimento della lode, intercipere laudem. 1. 2.
Impegnarsi a fare altrettanto, profiteri facere idem. 5. 5.
Impiegar lungo tempo, consumere moram longi temporis 4. 4.
Impor silenzio, silentium facere. 5. 5.
Inaffiare la terra, conspergere humum aqua. 2. 5.
Inalzare una statua ad uno, ponere statuam alicui. 2. Epil.
Incominciare a raccontare una favola, ferri ad fabulam. 5. prol.
Indurre uno a qualche cosa, adducere aliquem ad aliquid. 5. 7.
Indursi a far qualche cosa, persuaderi ad aliquid. 1. 8.

Ingannare alcuno, aggredi aliquem fallacia. 3. 13. fargli credere una cosa per un'altra, imponere alicui. 5, 7. ingannare gli uomini da poco, fallere ignotos. 1. 11. affaticarsi in vano per ingannare alcuno, tendere dolos irritos alicui, in aliquem. 4. 8. vertere consilium ad fallaciam. 1, 29.

Ingannarsi per uno scellerato genio, o affetto particolare, labi favore pravo. 5. 5.

Ingannatore, bilinguis. 2. 4.

Ingiuria; aggiungere all'ingiuria l'insulto, addere contumeliam injuriæ. 5. 3. Dire ogni sorta d'ingiurie, inquinare aliquem omni contumelia. 1. 2. maledicere alicui. 1. 1. ricevere ingiurie, affronti, experiri contumelias. 1. 3.

Innamorare collo sguardo, venari oculis. 4. 4.

Inseguire, dar la caccia ad alcuno, consectari aliquem. 3. 13.

Inspirare, far venire voglia di qualche cosa, injicere cupiditatem alicujus rei. 1. 26.

Insuperbirsi vanamente, tumere superbia inani. 1. 3.

Intendere il significato, colligere sensum. 4. 4.

Interpretare per sè una cosa detta per altri, agnoscere aliquid dictum in se. 1. 21.

Intirizzare per il freddo, rigere gelu. 4. 15.

Intorbidar l'acqua, facere aquam turbulentam. 1. 1.

Invanirsi per vano applauso, capi aura frivola. 3. 7.

Invidia; aver invidia di qualche cosa, tangi invidia alicujus rei. 1. 23. Non far conto dell'altrui invidia, cedere invidiæ. 3. 8. L'invidia giova più di quel che nuoce, invidia plus favet. 5. prol.

Lanciarsi quanto uno può, salire summis viribus. 4. 2.

Lapidare uno, petere aliquem saxo. 3. 2. onerare aliquem saxis. ibid.

Ordire inganno, moliri fraudem. 4. 8.

Orecchio; prendere per l'orecchio, arripere aurem alicui. 5. 10.

Ornamenti di donna, mundus muliebris. 4. 4.

Ozio; stare in ozio. 5. 1. sequi otium.

Padrone; esser padrone di se stesso, esse sibi liberum. 3. 6.

Pagare il fio, dare, luere, solvere, persolvere, pendere pœnas. 1. 18. pagar la pena con la vita, luere culpam spiritu. 4. 10.

Palesar qualche cosa, prodere aliquid. 1. 3.

Parlare, edere, mittere vocem. 3. 15.

Parlare in breve, proliqui breviter. 3. 6. lasciar di parlare, condere linguam. 5. 2.

Partorire, ponere, deponere fœtum. 1. 18. ef. ferre il lucem. 2. Epil.

Passa il giorno e viene la notte, vices noctis excipit spatium diei. 2. 28.

Passar sotto silenzio, præterire silentio. 3. 10.

Passar alcuni giorni, interpositis diebus. 3. 2.

Passo affrettato, gradus concitus. 2.

Passo lento e posato, gradus placidus, et tranquillus. 5. 1.

Passo effeminato, gressus languidus et delicatus 5. 1.

Pazienza, aver pazienza, continere se in aliqua re. 5. 22.

Pentirsi, obbligare uno a pentirsi, agere aliquem ad pœnitendum. 5. 5.

Perdonare ad uno supplichevole, dare veniam supplici. 1. 21.

Pericolo; cadere in pericolo, venire in periculum. 4. 8. versari in periculo. 2. 8. Uscir di pericolo senza danno, abire impune. 8. Esporre uno a pericolo, devocare aliquem ad perniciem. 1. 19. Liberar dal pericolo; eripere, rapere periculo aliquem. 1. 18. Esser pericolosa una cosa, esse periculum in aliqua re. 4. 22.

Rasserenarsi in faccia, mutari ad faciem serenam. 4. 14.
Reggersi leggermente sopra una cosa, pendere in aliqua re. 5. 8.
Regola di vita, propositum vitæ. 3. prol.
Regolarsi bene, contineri aliqua re. 2. prol.
Regolare un cocchio, temperare jugum. 3. 5.
Rendere il contraccambio, multare aliquem similì jure. 1. 25.
Riaversi, mettersi in forze, reficere vires. 3. 2.
Ricevuto, ammesso, accolto con noja, fastidiose receptus. 3. prol.
Ricompensare, reddere præmium. 4. 22. Ricompensare d'un benefizio, reddere pretium meriti. 1. 8.
Riconciliarsi con alcuno, redire in gratiam cum aliquo. 5. 3.
Ricondurre uno a casa, referre aliquem domum. 5. 7.
Ricreare la mente, dare ludum animo. 3. 11.
Ricusare un invito, una cortesia, dimittere gratiam alicujus. 4. 21.
Rifinito di forze, desertus viribus. 1. 20. di sostanze, deperditus inopia. 1. 4.
Riflettere sopra di sè, considerare se. 3. 7.
Rimanere in qualche luogo, hærere in aliquo loco. 1. 8.
Ringraziare alcuno, agere gratias alicui. 2. 8.
Riportare applauso da' virtuosi, ire in plausus litterarum. 3. prol.
Riposarsi, dare otium corpori. 3. prol.
Risalto, peso, per dar maggior risalto, auctoritatis gratia. 5. prol.
Risanare; l' infermità risana, curatio ad sanitatem venit. 5. 7.
Risolversi a far qualche cosa, persuaderi ad aliquid. 1. 8.
Ritirare indietro il piede, referre pedem retro 2. 1.

Uccidere all'impensata, occupare aliquem ferro. 5. 2.
Vecchio decrepito, defectus annis. 1. 10.
Vendere a qualunque prezzo, tradere aliquid quacunque summa. 4. 2. Una cosa è venduta a più caro prezzo, res venit majoris. 2. 6.
Vendicarsi, cercar di vendicarsi, quærere vindictam in aliquem. 4. 3. Avere il modo di vendicarsi, alicui patere vindictam. 1. 12.
Vendita, essere in vendita, pendere ad aliquem. 3.
Versi; avere inclinazione per i versi, sentire n carminis. 3. prol. Ridurre in versi qualche cosa, polire aliquid versibus. 1. prol.
Veste; aver larga e lunga veste, affluere vestitu. 5. 1.
Viaggiare, carpere viam. 5. 2.
Viene il tempo di alcuno, veniunt vices alicujus. 4. 22.
Virtuoso, esser tenuto per virtuoso, putari sapere. 4. 6.
Vituperare con ogni sorte d' ingiurie, inquinare omni contumelia. 1. 2.
Vivere, exigere ævum. 4. 16.
Vivere stentatamente da povero, sustinere paupertatem. 4. 18. Vivere tra la felicità, ed il dolore, gaudium et dolor miscet totam vitam. 4. 4. Vivere infelicemente, decurrere vitam tristem, 3. 17, trahere vitam asperam. 3. 6. Vivere secondo il proprio conto, degere vitam habitu suo. 1. 3. Alcuno vive, è in sentimenti, sensus alicui manet. 4. 4. Lasciar vivere a capriccio, solvere frenum alicui. 4. 2. Vivere diversamente da quello che si viveva, deflectere a prima consuetudine. 4. 12.
Voto; esser obbligato a far qualche cosa per voto. Debere votum alicujus rei. 3. 4.
Usanza; all' usanza solita, more translatitio. 5. 7.
Uso di qualche cosa, commercium alicujus rei. 4. 8.
Utile a qualcheduno, qui valet alicui. 4. 21.
Zerbino, persona dedita alla baggianeria, cinædus, i. 5. 1.

INDEX
FABULARUM PHÆDRI.

rupmd,t